القرآن الكريم

ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ

ތަފްސީރު

ޢަޖުޒަރު ޒާއިޢް

سُورَةُ الإِسْرَاءِ

سُورَةُ الإِسْرَاءِއަކީ މައްކީ ސޫރަތެކެވެ. އަދި މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވާ الْمِئِينގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ސޫރަތެވެ.[1] الْمِئِينގެ ސޫރަތްތަކަކީ، ދިގު ސޫރަތްތަކަށްފަހުން ކުރުވުމުގައި، ސަތޭކަ އާޔަތަށްވުރެން ދިގު ކޮންމެ ސޫރަތެކެވެ. އަދި މި ސޫރަތަކީ، މުސައްބަޙާތުގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން ސޫރަތެއް ވެސް މެއެވެ. މުސައްބަޙާތުގެ ސޫރަތްތަކަކީ، «سُبْحَانَ» «سَبَّحَ» «يُسَبِّحُ» «سَبِّحْ» މި ހަތަރު ލަފްޒުންކުރު ލަފްޒަކުން ފެށޭ ކޮންމެ ސޫރަތެކެވެ. ޖުމްލަކޮށް، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ވަނީ މުސައްބަޙާތުގެ ހަތް ސޫރަތެވެ.

މި ސޫރަތުގައި ވަނީ 111 (ސަތޭކަ އެގާރަ) އާޔަތެވެ. އަދި، 12 (ބާރަ) رُكوعއެވެ. މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ 17 (ސަތާރަ)ވަނަ ސޫރަތެވެ. މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވުނީ سُورَةُ الْقَصَصއަށް ފަހުގައެވެ. މި ސޫރަތަށް، سُورَةُ الإِسْرَاءِގެ ނަމުން ނަންދެވުނީ، ކައު އިމުރު ރަސޫލާއަށް ދެއްވުނު ހާއްޞަ މުޢުޖިޒާތްތަކުގެ ތެރެއިން، އިސްރާގެ ދަތުރުފުޅުގެ ވާހަކައިން މި ސޫރަތް ފެށުމުގައި، އެ އިސްރާއާއި ބެހޭ ވާހަކަ، މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރެއްވިފައި ވާތީއެވެ.

އަދި سُورَةُ بَنِي إِسْرَائِيلގެ ނަމުން ވެސް މި ސޫރަތަށް ނަންދެވިފައި ވެއެވެ. އަދި، އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނާ ބެހޭ ބައެއް ވާހަކަތައް މި ސޫރަތުގައި ވާތީއެވެ. މި ސޫރަތް ފެށިގެން ވަނީ، اللهُ ﷻއަށް ތަސްބީހާއި ތަޤްދީސް ދަންނަވައި، އެ إِلٰهُގެ މަތިވެރިވަންތަކަމާއި، ޢަޒަމަތްތެރިކަމާއި، އުސްމަތިވެރިވަންތަކަން ބަޔާންކުރުމުގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން ސިފަފުޅުކަމުގައިވާ «سُبْحَانَ الَّذِي» މި ސިފައިންނެވެ![2]

1- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتْرُونِي – التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر

2- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتْرُونِي – التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر

އަދި މި ސޫރަތުގެ ސަތޭކަ ނުވަވަނަ އާޔަތަކީ ސަޖިދައިގެ އާޔަތެކެވެ.[3] އަދި، اللهُ ﷻ ގެ ހިމެނި އިސްމުފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން، اللهُ މި އިސްމުފުޅާއި، الرَّحْمٰنُ މި އިސްމުފުޅާއި، السَّمِيعُ މި އިސްމުފުޅާއި، الْبَصِيرُ މި އިސްމުފުޅާއި، މި ހަތަރު އިސްމުފުޅު މި ސޫރަތުގައި އައިސްފައި ވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! މި ސޫރަތް ފެށިފައި ވަނީ، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ އަށް ނުހަނު މަތިވެރި ދަރަޖަދެއްވައި، مَسْجِدُ الْحَرَامُ އިން مَسْجِدُ الْأَقْصَى އަށް، އެ ރަސޫލާ ގެންދަވައި، އިސްރާގެ ދަތުރުފުޅު، އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްވައި، އެ ރަސޫލާއައިގެން مَسْجِدُ الْأَقْصَى އިން މަލަކޫތިއްޔަ ބަރަކާތް ކުރެއްވުން މިޢްރާޖުގެ ދަތުރުފުޅުގެ ވާހަކައިންނެވެ. ޝައްކެއްނެތެވެ. އެ ކަމަކީ، اللهُ ﷻ ގެ ކުޅަދުނަވަންތަކަމުގެ ހެއްކުތަކުގެ ތެރެއިން، އެ إِلٰهُ ހިންގެވި ކަމެކެވެ. އެ ވާހަކައަށް ފަހު، މި ސޫރަތުގައި ވަނީ، اللهُ ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވެ އުޅުމުގެ ސަބަބުން، ބަނީ އިސްރާއީލު ބާވައިގެ މީހުން، އެބައިމީހުންގެ ގޯތިގެދޮރުން ނުކުތުވި، ބިމުގެ އެތަންމިވަނަން ފައްސައިލެވުން ވާހަކައެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، މި ސޫރަތުގައި ވަނީ، އިސްލާމް ދީނުގެ އަސާސީކަމުގައިވާ އިސްލާމީ ޢަޤީދާގެ ވާހަކަތަކެވެ. އޭގެ ތެރެއިން، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމުގެ މައްސަލައާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ކުޅަދުނަވަންތަކަމުގެ މައްސަލަ، ދަރިފުޅަކު ނުލެއްވި ޒާތުގައި، ކަށަވަރުކަމާއި، އެ إِلٰهُ ތަސްބީހުކުރައްވައިވާ ދުޢާއިން ތަޢުރީފުކުރެއްވުމާއި ކަމުގެ ވާހަކައެވެ.

3- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتْرُونِي – التَّعْرِيفُ بِالسُّوَرِ

ދެން އެ ވާހަކަތަކަށް ފަހު، މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިފައި ވަނީ، އިންސާނާގެ ވާހަކައާއި، އޭނާގެ ސުލޫކާއި އަޚްލާޤު ހުސްނުސްނޫޢަށް ގޮތާއި، ރައްކާއުތެރިކަން ލިބިގެންވާ ރަނގަޅު އިސްލާމީ މުޖުތަމަޢެއް ބިނާކުރުވުމަށް ކޮންކޮން އަސާސުތަކެއްގެ މައްޗަށް ކަމެވެ.

އަދި އަންގެންދަރިޔަން ލިބުމަށް ނޫނީ ބަރަކާ ކަމުގައި އެ މުޝްރިކުން ވާއިރު، މަޚްލޫޤުންނަށް، اللهُ ގެ ދަރިދަރިކަނބަލުން ކަމުގައިބުނެ، ބުހުތާން ދޮގުހަދައިގެން، اللهُ ﷻ އަށް ނިސްބަތްކޮށް، މުޝްރިކުން ދައްކައި އުޅޭ ބާޠިލު ވާހަކަތަކުން، އެ إِلٰهُ ހުސްދުރުވެވޮޑިގެންވާ ކަމުގެ ވާހަކަ ވެސް މި ސޫރަތުގައި ވެއެވެ. އަދި އާޚިރަތް ދުވަހަކީ، އަންނާނޭ ދުވަހެއް ކަމާއި، އެ ދުވަހުން އިންކާރުކުރާ ހަރުކަށިކަމުން މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި ފޮނުއްވާނޭ ކަމާއި، މި ކަންތައްތަކަކީ، ހަމަކަށަވަރުން ވެސް ހިނގާނޭ ކަންތައްތަކެއް ކަމުގެ މައްޗަށް ހުއްޖަތްތަކާއި ދަލީލުތަކާއި ބުރުހާނުތަކާއި މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިފައި ވެއެވެ.

އަދި އެ ވާހަކަތަކުގެ އިތުރުން، رَسُولُ اللهِ ﷺ އަށް، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން ޚާއްޞަވެގެންވާ މުޢުޖިޒާ ރަސޫލުކަމާއި، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ރިސާލާތަކީ ޙައްޤު ދީނު ރިސާލަތެއް ކަން ވެސް މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިފައި ވެއެވެ. އަދި ވަޙީން ހުއްޖަތްކަން، މި ސޫރަތުގައި ކަށަވަރުކޮށްދެއްވައިފައި ވަނީ، ހަޤީޤީ ފުރުޤާނާއި، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން ބާވައިލައްވުން ޤުރްއާނގެ ދަރީޢާއިން މިސްކީނުކަމުންނަން ޝިފާގެ ލިބިގެންވާނޭ ކަމެވެ.

އަދި، ކީރިތި ޤުރްއާނުގައި ވެސް، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އަމިއްލަފުޅުގެ ވާހަކަތަކެއް ކަމުގައި ބުން، މުޝްރިކުން ދައްކައި އުޅޭ ވާހަކަތަކާއި، މުޅިން ބާޠިލު ވާހަކަތަކެއް ކަން ވެސް މި ސޫރަތުގައި ހާމަކުރައްވައިދެއި ވެއެވެ. އަދި އެ ވާހަކަތަކުގެ އިތުރަށް، اللهُ ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވި އުޅުން ބަނީ އިސްރާއީލު ބާގައިގެ މީހުންގެ ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ވާހަކަތައް ވެސް، މި ސޫރަތުގައި ވޭދެއެވެ.

އަދި، آدَمُ عليه السلام ގެ ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ވާހަކަތަކާއި، اللهُ ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން ބޭރުކުރައްވައި ދުރުކުރެއްވުން އިބިލީހުގެ ނުބައި ނުލަފާކަމުގެ ވާހަކައާއި، އިންސާނުން މަގުފުރެއްދުމަށް ބަލައި، އެ އިބިލީސްކުރާ މިންނެތް މަސައްކަތުގެ ވާހަކަ ވެސް، މި ސޫރަތުގައި ވެއެވެ. އަދި މި ސޫރަތުގެ އެންމެ ފަހު އާޔަތުގައި ވެސް، اللهُ ﷻ އަށް ދަރިކަލަކު، ދަރިކަނބަލަކު ނުވާކަމާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސްވަންތަކަމުގައްޔާއި، ކައުނުގެ އެންމެހައި ކަންތައްތައް ހިންގަވައި ތަދުބީރުކުރެއްވުމުގައި، އެ إِلٰهَ އަށް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނުވާ ވާހަކަވެ.

އަދި އެއްވެސް ކަމެއްގައި އެހީތެރިވެ މަދަދުވެރިވާނޭ އެއްވެސް ގަރާރަކުން، އެ إِلٰهَ އަށް ބޭނުންފުޅުވެވޭކަށްނުވާ ވާހަކައާއި، އުނިކަމައި ދުރުކަމާއި އުނިކަމުން، އެ إِلٰهُ، ހުސްދުރުވެވޭކަށްނުވާ ވާހަކައެވެ. އެ ކަން ބަޔާންކުރައްވުމަށް ފަހު، އެ އާޔަތް ނިންމަވައިލައްވައިފައި ވެސް، اللهُ ﷻ ގެ މަތިވެރިވަންކަން ބަޔާންކުރައްވައި، ތަކްބީރު ވިދާޅުވުމަށް، ކަމު އިތުރު ރަސޫލާއަށް ކުރެއްވުން އަމުރުކުރެއްވުނެވެ.[4]

4- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

އަދި މި ސޫރަތުގެ އިތުރުކަމާއި މާތްކަމާ ބެހޭ ގޮތުން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުން أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةَ ﵂ ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އެ ކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ كُلَّ لَيْلَةٍ بِبَنِي إِسْرَائِيلَ، وَالزُّمَرِ»[5] މާނައީ: "رَسُولُ اللهِ ﷺ ކޮންމެ ރޭއަކު ވެސް سُورَةُ بَنِي إِسْرَائِيلَ އާއި، سُورَةُ الزُّمَر ކިޔަވައިވިދާޅުވާ ކަމުގައި ވެއެވެ.“ أَبُو عَمْرٍو الشَّيْبَانِيِّ ﵁ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އޭނާ ވިދާޅުވިއެވެ. «صَلَّى بِنَا عَبْدُ اللَّهِ الْفَجْرَ فَقَرَأَ السُّورَتَيْنِ، الْآخِرَةَ مِنْهُمَا بَنِي إِسْرَائِيلَ»[6] މާނައީ: "ފަތިސްނަމާދުގައި އިމާމުވެ، عَبْدُ اللهِ بْنِ مَسْعُود ﵁ ކުރިއްސަ ނަމާދުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ ނަމާދުގައި الْحَمْدُ އަށް ފަހު، ދެ ސޫރަތެއް ކިޔަވައި ވިދާޅުވިއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ދެވަނަ ސޫރަތަކީ، سُورَةُ بَنِي إِسْرَائِيلَ އެވެ.“

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

اللهُ ﷻ ގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން ފަށަމެވެ. އެއީ، اللهُ ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން ވާގިވެރިކަން، މި އަޅާ ކުރެވޭން މި އަސްލުކަމާ ކުރީ ބަރަކާތް ނިސްބަތާ ކަނޑައެޅުން އެ ކަމުގައި ދޫކުރައްވާނުވާ ޒަމާނުގެ މިކަމާއި ބަރަކާތްތެރިކޮށްދެއްވުމެވެ. اللهُ ﷻ އީ، އެ إِلٰهަށް ކިޔަމަންވާން އަޅުކަންކުރުމާއި، ކިޔަމަންތެރިވާން އަޅުކަންކުރާ އަދި އެންމެހާ ރަޙްމަތްތެރިކަން، ދުނިޔޭގައި ކުރިއަށްދާ ނިޔަމަތްތައް ދެއްވާ، ރަޙްމަތްތެރި إِلٰهއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުއްވާ، އެ إِلٰهއަށް ކިޔަމަންވާމީ އަޅުކަން، އާޚިރަތުގައި ނިޔަމަތް ދެއްވާ ރަޙްމަތްތެރި إِلٰهއެވެ.

سُبْحَٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا مِّنَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ إِلَى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْأَقْصَا ٱلَّذِى
بَٰرَكْنَا حَوْلَهُۥ لِنُرِيَهُۥ مِنْ ءَايَٰتِنَآ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ١

5- مُسْنَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَل وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ شُعَيْبُ الْأَرْنَؤُوط
6- اَلْمُصَنَّفُ فِي الْأَحَادِيثِ وَالْآثَارِ لِلْإِمَامِ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَة

﴿1﴾ الله ﷻ ގެ ތަޤްދީސްވަންތަކަމާއި، މާތްވަންތަކަމާއި، ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! الله ﷻ އީ އެންމެހައި ފުރިހަމަ ސިފަފުޅުތަކުން ސިފަވެވޮޑިގެންވާ، އެންމެހައި ޢައިބުތަކާއި އުނިސިފަތަކުން ހުސްތުރުވެ، ޠާހިރުވެވޮޑިގެންވާ إِلٰهއެވެ. ވީމާއެކު، އެއްވެސް ކަމެއްގައި، އެ إِلٰهއާ އެއްވަރުވާ ހަމަހަމަވެވޮޑިގެންވާ އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކު ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަ އެކަނިވެ، އަޅުކަންކުރުން ހައްޤުވެގެންވާ އެއްވެސް އެހެން إِلٰهއަކު، އެ إِلٰهު ފިޔަވައި ނުވެވޮޑިގެންނެވެ. އަދި، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهގެ އަޅާ އަދި ރަސޫލާ، مُحَمَّدُ ﷺ ރޭގަނޑެއްގައި ހުސްނަވާސިކޮށް، ހަނިކޮށާއި ރޫޙާއި އެކު، الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ ން الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى އަށް، ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުކޮޅެއްގައި ގެންދެވީ إِلٰهއެވެ.

ދަންނާށެވެ! الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ ވަނީ ބޮޑުމަތިވެރިކުރައްވާފައިވާ مكَّةُ الْمُكَرَّمَة ގައެވެ. الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى ވަނީ، އެ ބަރަކާތި، ބަރަކަތުގެ ވަޑައިގެންވާ ބަރަކާތްކުރައްވައި، الله ﷻ ބަރަކާތްލައްވާފައިވާ بَيْتُ الْمَقْدِسُ ގައެވެ. އެ ބަރަކާތަކީ، ދީނީ ބަރަކާތާއި ދުނިޔަވީ ބަރަކާތެވެ، ބަރަކާތެކެވެ، މުޅިދުނިޔޭގެ ބަރަކާތާއި، ފެންގެ މުއްސަނދިކަން، ނަރާކު ބަރަކާތެވެ، ބިމުގައި ފުރިހަމަކަމެވެ. އަދި ގިނަ ނަބިއްޔުންގެ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނާއި ނަބިއްޔުންނާއި ފުރިހަމަ ބަރަކާތެއް ވަނީ ނަބިއްޔުން މަދުކަމެއް ބަރަކާތެވެ.

އެހެންނަމަވެސް، ނަބީ ކަރަމުގެ ބިމެވެ، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގެ ހައްޤު، އެ ތަނުގެ ބިމުގައިވާ ތަންކޮޅެވެ. އަދި ހަމަ އެއީ، الله ﷻ، ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ އަށް މިޢުރާޖުގެ ދަތުރުފުޅުގައި، بَيْتُ الْمَقْدِسُ ގައިވާ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى މިސްރާބިއްޔާ ފަހަރަކުން، އެ ރަސޫލާ ގެންދެވުނެވެ. އެއީ، އެ إِلٰهގެ އެއްކަލައުވަންތަކަމާއި، ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ މުޢުޖިޒާތެއްކަމުގައި ހެކިތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ހެކިތަކާއި، މިޢުރާޖުގެ ފަހަރުގެ ބައެއް އަޖާއިބުތައް، އެ ރަސޫލާއަށް ދައްކަވައިދިނުމަށްޓަކައެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން، އެ إِلٰهِ، ހުރިހައި އަޑުތަކެއް، ދޮގަން އައްސަވައިވޮޑިގެންވާ، ހުރިހައި އެއްޗަކާއި ކަމަކަން، ދޮގަން ބައްލަވައިވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ. ވީމާއެކު، ހައްޤުތަކުން ތަޢާލާ ހުރިހައި ވާހަކަތަކުން، އެ اللهُ، ދޮގަން އައްސަވައިވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ޢަމަލުކުރާ ގޮތް ނުހަނު ފުރިހަމައަށް ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.[7]

مُحَمَّدُ ﷺއަށް ދެއްވުނު އިސްރާއާއި މިޢުރާޖުގެ ތަފްސީލުކުރުން:

ދަންނާށެވެ! مُحَمَّدُ ﷺއަށް ދެއްވުނު އިސްރާއާއި މިޢުރާޖުގެ ޙާދިޘާ ހިނގީ، އެ ރަސޫލާ ހިނގި ރޭގެ ކުޅޭ ވަގުތުތަކުގެ ތެރޭގައެވެ. އިރުގެ ވަގުތަށް ފަހުމަށް ގޮސްގެއެވެ. އަދި އެ ދަތުރުކުރުމުގެ ފުރިހަމަ، ކަލޭ އިއްޔެ ބުރާޤާއި އަދިރަށް جِبْرِيلُ عليه السلام ވަޑައިގެން، އެ ބުރާޤާއި ގެނެސްދިނީ، އެ ބުރާޤާ ގޮވައިގެން ގޮސްގެ އަދިރަށް ވަޑައިގެންފި ހަމައިންނެވެ.

ދެން، ގޮސްގޮސް ތިބޭތަނުގައި، جِبْرِيلُ عليه السلام، ބުރާޤާއި ގާމުގޮތް ފަތުރުއްވައި، ހިތްޖެހު ނުކުތުވައި، ޖަރުޖަރު ފުރުން ދަތުރުކުރައި، އިޙްސާނާއި ހިލާމަތުން އެ ހިތްޖެހު ފުރައިލެއްވުމަށް ވަނީ، ހަރާކާތުކުރައްވަން އެ ހިތްޖެހު ވަރުވައި، އެ ބުރާޤާއި ގާމުގޮތް ފުރުސަތުއެވެ.

އަދި މިއީ، އެ މުޒައްޒަސް ދަތުރުކުރުމަށް، އެ ބުރާޤާ ތަރުޔާރު ކުރުއްވުމަށް ޒަކާއި ކުރުއްވުމަށް ހަމަ އިބްރުވިރިން ވިޔާގެވެއެވެ. އެއަށްފަހު، جِبْرِيلُ عليه السلامާ އެކު، رَسُولُ اللهِ ﷺ ބުރާޤާ އަރައިވަޑައިގެންފިއެވެ. ބުރާޤާގެ، އެ ދަތުރުކުރުމަކީ ހާއްސަ ސަފަރުއެވެ. ދެން، އެ ސަފަރުގައި، الْمَسْجِدُ الْحَرَامُން الْمَسْجِدُ الْأَقْصَىއަށް އެ ދަތުރުކުރުން ވަޑައިގެންފިއެވެ.

7– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދެން، جِبْرِيلُ عليه السلام ގެ އަރިހުގައި بَيْتُ الْمَقْدِسُއަށް ވަޑައިގެން، އެ ރަށުގައިވާ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَىއަށް، ކަލޭ އިތުރު ރަސޫލާ ވަޑުވައިގެންނެވިއިރު، الله ﷻ ވަނީ، ހުރިހައި ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުން ތިބުއްވައި، އެ މިސްކިތަށް ހާޒިރުކުރައްވައިފައެވެ.

އަދި رَسُولُ الله ﷺ ގޮވައިގެން ވަޑައިގެން، جِبْرِيلُ عليه السلام الْمَسْجِدُ الْأَقْصَىއަށް ވަޑުވައިގެންނެވުމުން ނަމާދަށް ގޮވައިލެއްވުނެވެ. އެ ހިނދު، އެ ރަސޫލާ ކުރިއަށް ނުކުއްމަވައި، އިމާމުވެވަޑައިގެން ނަމާދު ކުރެއްވުމަށް، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި جِبْرِيلُ عليه السلام ދެންނެވިއެވެ.

ޝައްކެއްނެތެވެ. މި ކަމުން އެނގެނީ، رَسُولُ الله ﷺ ގެ ރިސާލަތަކީ، ޢާލަމުތަކަށް ފޮނުއްވި ރިސާލަތެއް ކަމެވެ. އަދި، އެ ރަސޫލާއަކީ ހުރިހައި ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންގެ އިސް އިމާމު ކަމެވެ. އަދި މިއީ، ކަލޭ އިތުރު ރަސޫލާގެ މަތިވެރިކަމާއި، އެ ރަސޫލާގެ އުންމަތުގެ މާތްކަން ހާމަކޮށްދޭ ކަމެކެވެ. ދެންފަހެ، الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى ގައި، ރަސޫލުންނާއި، ނަބިއްޔުންނައިގެން އިމާމުވެ، ދެ ރަކުޢަތް ނަމާދެއް ކުރައްވައި ނިމުވަޑައިގަތުމާ އެކު، މިޢުރާޖުގެ ދަތުރުފުޅު ފެށްޓެވިއެވެ.

އަދި ކުޑަ އިރުކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި جِبْرِيلُ عليه السلام، ކަލޭ އިތުރު ރަސޫލާއައިގެން ފުރަތަމަ އުޑަށް އަރައިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެ އުޑުގެ ދޮރުކޮޅު ހުޅުވައިލެވުމުން، ދިނަގުނަ އަޖައިބުތަކުން ފުރިގެންވާ އެތައް ކަމެއް، ކަލޭ އިތުރު ރަސޫލާއަށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އަދި ފުރަތަމަ އުޑުން، ކަލޭ އިތުރު ރަސޫލާ ބައްދަލުވެވަޑައިގަތީ، އިންސާނުންގެ ފުރަތަމަ ބައްޕައިކަލުން آدَمُ عليه السلام އާއެވެ. ދެން، آدَمُ عليه السلام އާ، ކަލޭ އިތުރު ރަސޫލާ ސަލާންކުރެއްވުމުން، ސަލާމުގެ ޖަވާބުދެއްވައި މަރުޙަބާ ވިދާޅުވިއެވެ.

ދެން އަރައިވަޑައިގަތީ ދެވަނަ އުޑެހެވެ. އެ އުޑުން އެ ރަސޫލާ ބައްދަލުވެވަޑައިގަތީ، ދެބޭބޭންގެ ދަރިކަލުން ދެ ރަސޫލުން ކަމުގައިވާ يَحْيَى عليه السلام އާއި عِيسَى عليه السلام އެވެ.[8]

ދެން، އެ ދެ ރަސޫލުންނާ ވެސް، ކައު އިމުރު ރަސޫލާ ސަލާމްކިޔުއްވުމުން، ސަލާމުގެ ޖަވާބުދެއްވައި، އެ ދެ ރަސޫލުން ވެސް، ކައު އިމުރު ރަސޫލާއަށް މަރުޙަބާ ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން، ކައު އިމުރު ރަސޫލާއާއިގެން، جِبْرِيلُ عليه السلام އަރައިވަޑައިގެންނެވީ ތިންވަނަ އުޑެހެވެ. އަދި އެ އުޑުން، ކައު އިމުރު ރަސޫލާ ބައްދަލުވެވަޑައިގަތީ، يُوسُفُ عليه السلام އާއެވެ. ދެން، يُوسُفُ عليه السلام އަށް، ކައު އިމުރު ރަސޫލާ ސަލާމްކިޔުއްވުމުން، ސަލާމުގެ ޖަވާބުދެއްވައި، ކައު އިމުރު ރަސޫލާއަށް މަރުޙަބާ ވިދާޅުވިއެވެ.

އަދި، يُوسُفُ عليه السلام އާ ބާރާ ގޮތުން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «قَدِ أُعْطِيَ شَطْرَ الْحُسْنِ»[9] މާނައީ: "ރިވެތިކަމުގެ ދެބައި ކުޅަ އެއްބައި يُوسُفُ عليه السلام އަށް ދެއްވިއެވެ." ދެން، ކައު އިމުރު ރަސޫލާއާއިގެން، جِبْرِيلُ عليه السلام އަރައިވަޑައިގެންނެވީ ހަތަރުވަނަ އުޑެހެވެ. އަދި އެ އުޑުން، ކައު އިމުރު ރަސޫލާ ބައްދަލުވެވަޑައިގަތީ، إِدْرِيسُ عليه السلام އާއެވެ. ދެން، إِدْرِيسُ عليه السلام އާ، ކައު އިމުރު ރަސޫލާ ސަލާމްކިޔުއްވުމުން، ސަލާމުގެ ޖަވާބުދެއްވައި، ކައު އިމުރު ރަސޫލާއަށް، އެ ރަސޫލާ މަރުޙަބާ ވިދާޅުވިއެވެ.

ދެން، ކައު އިމުރު ރަސޫލާއާއިގެން، جِبْرِيلُ عليه السلام އަރައިވަޑައިގެންނެވީ ފަސްވަނަ އުޑެހެވެ. އަދި އެ އުޑުން، ކައު އިމުރު ރަސޫލާ ބައްދަލުވެވަޑައިގަތީ، هَارُونُ عليه السلام އާއެވެ. ދެން، هَارُونُ عليه السلام އާ، ކައު އިމުރު ރަސޫލާ ސަލާމްކިޔުއްވުމުން، ސަލާމުގެ ޖަވާބުދެއްވައި، ކައު އިމުރު ރަސޫލާއަށް، އެ ރަސޫލާ މަރުޙަބާ ވިދާޅުވިއެވެ.

8- صَحِيحُ الْجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي
9- صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِمٍ

ދެން، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާއާއިގެން، جِبْرِيلُ عليه السلام އަރައިވަޑައިގެންނެވީ ހަވަނަ އުޑަށެވެ.
އަދި އެ އުޑުން، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާ ބައްދަލުވެވަޑައިގަތީ، مُوسَى عليه السلام އާއެވެ. ދެން،
مُوسَى عليه السلام އާ، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާ ސަލާމްކުރެއްވުމުން، ސަލާމުގެ ޖަވާބުދެއްވައި،
ކަލު އިތުރު ރަސޫލާއަށް، އެ ރަސޫލާ މަރުޙަބާ ވިދާޅުވިއެވެ.

ދެން، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާއާއިގެން، جِبْرِيلُ عليه السلام އަރައިވަޑައިގެންނެވީ ހަތްވަނަ އުޑަށެވެ.
އަދި އެ އުޑުން، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާ ބައްދަލުވެވަޑައިގަތީ، ނަބިއްޔުންގެ ބަފައިކަލުން،
إِبْرَاهِيم عليه السلام އެވެ. ދެން، إِبْرَاهِيم عليه السلام އާ ކަލު އިތުރު ރަސޫލާ ސަލާމްކުރެއްވުމުން،
ސަލާމުގެ ޖަވާބުދެއްވައި، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާއަށް، އެ ރަސޫލާ މަރުޙަބާ ވިދާޅުވިއެވެ.
ދެން، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާއާއިގެން، جِبْرِيلُ عليه السلام ވަޑައިގެންނެވީ، كَعْبَةُ اللهِ ގެ މުޅާ
ތިރާ ދިމާގައި، ހަތްވަނަ އުޑުގައިވާ، الْبَيْتُ الْمَعْمُور އަށެވެ.

އަދި، الْبَيْتُ الْمَعْمُور އާ ބެހޭ ގޮތުން، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާ ސުވާލުކުރެއްވުމުން،
جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކޮންމެ ދުވަހަކު ވެސް، الْبَيْتُ الْمَعْمُور ގެ ތެރޭގައި
ހަތްދިހަ ހާސް މަލާއިކަތުން ނަމާދުކުރައްވައެވެ. އަދި އެ މަލާއިކަތުން
އެ ތަނުން ނިކުމެވަޑައިގެންނެވުމަށް ފަހު، ދުވަހަކު ވެސް އަލުން އަނބުރާ
އެ ތަނަކަށް ވަދެއް ނުގަންނަވައެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާއާއިގެން،
جِبْرِيلُ عليه السلام އަރައިވަޑައިގެންނެވީ سِدْرَةُ الْمُنْتَهَى އާ ހަމައަށެވެ.[10] އެ ތަނުގައި،
جِبْرِيلُ عليه السلام ހުއްޓިވަޑައިގެން، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާއަށް ކުރިއަށް ވަޑައިގަތުމަށް
ދެންނެވިއެވެ. ވީމާއެކު، ކުރިއަށް ހިނގަވާފައި ވަޑައިގެން، ގަލަމްތަކުގެ ކަރުކަހާ އަޑު
އިވިވަޑައިގަންނަވާ ހިސާބަށް، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

10- صَحِيحُ الجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي

އަދި އެ ތާނގައި، އެ ރަސޫލާ ހުންނަވަނިކޮށް، މި އުންމަތުގެ މީހުންގެ މައްޗަށް، ފަންސާސް ނަމާދު، الله سبحانه وتعالى ފަރުޟުކުރެއްވިއެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، مُوسَى عليه السلام ގެ އިރުޝާދުފުޅުގަށް، އެ ނަމާދުތަކުގެ އަދަދު ކުޑަކޮށްދެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެން ދަންނަވުމުން، ފަންސާސް ނަމާދު، ފަސް ނަމާދަށް ބަދަލުކޮށްދެއްވައި، ފަސްނަމާދުގައި ފަންސާސް ނަމާދުގެ ދަރުމަވާއި ހަމަވާނެ ކަމުގައެވެ. އެއަށްފަހު، جِبْرِيلُ عليه السلام ގެ އަރިހަރަން سِدْرَةُ الْمُنْتَهَى ގެ ކައިރިއަށް، ކަޅު އިތުރު ރަސޫލާ އުނބުރިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން، ކަޅު އިތުރު ރަސޫލާއައިގެން، جِبْرِيلُ عليه السلام ވަޑައިގެންނެވީ، އެ ރަސޫލާއަށް ސުވަރުގެ ދެއްކެވުމަށެވެ.[11] ދެން އެއަށްފަހު، ބައެއް އުރެދުންތެރިންނަށް ނަރަކައިގައި ދެއްވާ އަދާބުގެ ބައެއް މަންޒަރުތައް، އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްކެވިއެވެ. އަދި ހަމަ އެ ރޭގެ ފަތިސްނަމާދުގެ ކުރިން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ ގެކޯގަން މައްކާއަށް އެނބުރި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ސައިންސްގެ ހޯދުމުގެ އަލީގައި އިސްރާއާއި މިޢްރާޖު، މިއަދުގެ ސައިންޓިފިކް ޤާނޫނުތަކުން ބަލައިލި ނަމަ އިސްރާއާއި މިޢްރާޖުގެ ވާހަކައަކީ، ތަޞްދީޤުކުރަން ވަރަށް ފަސޭހަ ކަމެއްކަމުގައި، އަލުގަނޑު އެންމެ ފުރަތަމަ އަލުއީ ކުއަންޓަމް ފިޒިކްސް ހިއުވައިރިން ކޮންޓްރޯލުގެ ތެރެއިންނެވެ. ކުއަންޓަމް ޓެލިޕޯޓޭޝަނާއި، 1993ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި ސައިންސްވެރިން ހުށަހަޅާފައިވާ ތިއަރީއެކެވެ. މި ތިއަރީގައި ބުނާ ގޮތުން އެއްތަނުން އަނެއްތަނަށް، އެއްވެސް ފިޒިކަލް ވަސީލަތެއް ބޭނުންނުކޮށް ވަގުތުން މައުލޫމާތު ފޮނުވޭއެވެ.

11- صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِمٍ

އަދި 2017ވަނަ އަހަރު، ޗައިނާގެ ސައިންސްވެރިން ވަނީ، ފޮޓޯނެއް، ދުނިޔެއިން ސެޓެލައިޓަކަށް ޓެލިޕޯޓްކޮށްފައެވެ. އަދި މި ތަޖުރިބާގައި ތަފުޞީލުތަކެއް އަސްނަސީ ކުރެވުނެވެ. ނަމަވެސް، މި ތަޖުރިބާގައި އަދި މިހާތަނަށް ތަފުޞީލާ ކުރެވިފައިވަނީ، މަޢުލޫމާތު ޓެލިޕޯޓުކުރެވޭ ގޮތަކާ ގުޅޭގޮތުން އެކަންޏެވެ. ފިޒިކްސް ގަވާއިދާގެ މަޝްހޫރު ސައިންސްވެރިޔާ އައިންސްޓައިންގެ ޖެނެރަލް ރިލޭޓިވިޓީގެ ތިއަރީއާއި ގުޅޭ، ދުނިޔޭގެ ބާރުތަކާއި ވަގުތާއި ޖާގައިގެ ގުޅުން ބަޔާންކުރާ އެކި ހިސާބުތަކުގައި ވަގުތު މިންކުރާ ގޮތް ތަފާތު ކަމަށް ބެލެވެއެވެ.

މި ކަންތައް މިހެން ވަނީ، އާލި ހިސާބުތަކުގައި އެކްސްޓްރާވަޒަން ހުންނަ މިންވަރު ތަފާތުވުމުންނެވެ. އަދި އޭނާގެ ސްޕެޝަލް ރިލޭޓިވިޓީ ތިއަރީއާވާ ގޮތުން، އަދި ދަތުރުކުރާ ބާރުމިނާ ކައިރި މިންގައި ދަތުރުކުރާ ނަމަ، ދުނިޔޭގައި ހުންނަ މީހަކު ދުނިޔޭގެ ވަގުތާއި ދަތުރުވެރިޔާގެ ވަގުތު ހިނގާ މިންވަރު ތަފާތުވެއެވެ. އެހެންކަމުން، ދުނިޔޭގެ ނިސްބަތުން ކުޑަ ހިނދުކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި ދުނިޔެއިން ބޭރަށް ދަތުރުކޮށްލާއިރު، މި ދުނިޔޭގައި ބޮޑުޒަމާނުތަކެއް، ސައިންސާ ދުރު ކަމެއް ނޫނެވެ.

ދެން އަދި ދަތުރުކުރި ބާރުމިނުގެ ވާހަކައެވެ. ހިސާބުކުރެވޭގޮތުގައި ބޭނުންތެރި ދަތުރު ދަތުރުކުރާ ބާރުމިނުގެ ވާހަކައެވެ. އެއީ، އެ ގަޑިއަކަށް ދަތުރުކުރާ ކިލޯމީޓަރު އުނަސަތޭކަ ގަޑިލުކަމުން ކިލޯމީޓަރެވެ. ގަޑިޔާރު ދަތުރުކުރާ ބާރުމިނަކީ އަލިބަލްގަނޑުގައި ގަޑިއަކު 5 ކިލޯމީޓަރެވެ. މި ގަޑިއާގައި ނަމަ ބޮޑެތި ރޮކެޓެއް ގަޑިއަކު ދެއަށް ދަތުރުކުރާ ސްޕީޑުގެ ވާހަކައެވެ. ނާސާއިން 2018ވަނަ އަހަރުގެ ޖުލައިގެ ޖަހާފައިން ދޫކުރި "ޕާރކަރ ސޯލަރ ޕްރޯބް"ގެ ނަންދީފައިވާ ސްޕޭސްކްރާފްޓް ގަޑިއަކު 692،000 ކިލޯމީޓަރުން ދަތުރުކުރާނެ ކަމަށް ލަފާކުރެވިފައި ވެއެވެ.

އެހެންނަމަވެސް، ތިމާއަށް ނޫނީގެ އަދި ނުފެންނަ ވަސީލަތްތަކުން ދަލީލުތަކާށް ބާރުމިނެއް އަދި އުނގެއް އަންދާޒާކުރާކަށް ވެސް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. ވީމާ، އެ ކަލަ ވަސީލަތްތަކުގެ ވެރިކަ ދަރުކަރިޔާ ނަމަ، ބަހުރު މިހުން އެ ކަން ސިފަކުރެވޭނީ، ހެއާދި ކުރާގެ ގޮތުގައެވެ.[12]

وَءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُواْ دُونِي وَكِيلًا ﴿٢﴾

﴿2﴾ الله ﷻގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺއަށް އިސްރާއާއި މިޢްރާޖުގެ ދަރުސްތަކުގެ ދެއްވައި، މޮޅުކަމާއި، މަތިވެރިކަމާއި، ޝަރަފުވެރިކަމާއި، ޝަރަފު، އެ ރަސޫލާއަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވިއެވެ. އަދި ހަމަ އެ ދަރައިންގެ، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލުކުން އިސްރާއީލުގެ ދަރިންގެ ގޮތަށް ފޮނުއްވުނު ރަސޫލާ، مُوسَى ﷺއަށް ތައުރާތު ދެއްވައި، އެއްވެސް ގުރުވެރިއަކާ ނުލައި ބަސްވަރިކުރައްވައި، އެ إِلٰهُ، އެ ރަސޫލާ މޮޅުކުރެއްވިއެވެ. އަދި، އެ ފޮތް، އެ إِلٰهُ ބަވައިލައްވައިދެއްވި ވަހީ، އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނަށް ތެދުމަގަށް އިރުޝާދު ދިނުމުގެ ފޮތެއްގެ ގޮތުގައްޔާއި، އެބައިމީހުންނަށް ހައްޤާއި ބާތިލު ވަކިކޮށް ބައާންކޮށް ދިނުމުގެ ފޮތެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެ ފޮތުގައި، އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނަށް، الله ﷻ އަމުރުކުރެއްވައިފައިވާ ވަނީ، އެ إِلٰهު ފިޔަވައި، އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއްކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އެއްވެސް ކަމެއްގައި، އެ إِلٰهُ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ވަކީލަކު ކަމުގައި ނުހިފުމަށެވެ.[13]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި، الله ﷻ، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންނަށް، އަމުރުކުރައްވައިފައި މި ވަނީ، އެ إِلٰهُ ފިޔަވައި، އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ.

12- ވޯއިސް އޮންލައިން ނޫހުގައި، ޝެއިޚް މުޙައްމަދު ޝިޔާމް މަޖްލިސްތަކުން ނެގިފައި

13- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެއީ، އެ إِلٰهُ ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ކުޅަދާ މަތިވެރިކަމާއެކު ވިޔަސް، ޙަސަދުވެރިކަން ވިޔަސް، ނަޞޭޙަތްތެރިކަން ވިޔަސް އަދި އެ ނޫން އެހެން ބާވަތެއް އަޅުކަން ވިޔަސް އަދި އެ ނޫން މަސްލަޙަތްތަކަން ވިޔަސްވެއެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަމެއްގައި ވެސް، އެ إِلٰهައަށް ވަކީލުކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ ބަރޯސާވުން އެހީތެރިކަމާއި ފަރުވާތެރިކަން ލިބޭގޮތް، އެ إِلٰهُ ގެ ބަރޯސާވުން ނަބަރޯސާން އެދުމަށެވެ.

ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٣﴾

﴿3﴾ އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަކީ، نُوح عليه السلام ބޯޓުގައި އަރުއްވައިދެއްވި، އެ ތޫފާނުގެ ބިރުވެރިކަމުގައި ފެނަށްފުން ގަރަޤުވުމުން ނަޖާތްދެއްވުމުން ސަލާމަތްކުރެއްވި، މިފަދަ إِلٰهُ، އެ ބަޔަކު މިންނަތްތެރިވުމުގެ ފަރުޟެއްވެސް ޝުކުރުކުރުން އެހީ ދީބީ މީހުންނެވެ. ދެން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ނިޢުމަތްތައް ހަނދުމަކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ އަޅުކަމުގައި އެކަނި ކުރުމުން ތަޢުރީފުކުރުން އިޙްސާނެވެ، ހަމައެކަނި، އެ إِلٰهައަށް އަޅުކަންކުރުން، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، އެ إِلٰهައަށް ޝުކުރުވެރިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވާށެވެ!

އަދި އެ ކަންކަން އެ ގޮތަށް ކުރުމުގައި، نُوح عليه السلام އަކީ، ތިޔަބައިމީހުންނަކާ އަޅުކަމުގައި، އެ إِلٰهَ އަށްވުރެ ބޮޑުވެރިޔާއަށް ޝުކުރުކުރުންވާ ގޮތެވެ! ދެން ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ނިޢުމަތްތަކަށް ބަލާއި، އެ إِلٰهައަށް ޝުކުރުވެރިވެވަޑައިގެންނެވި އަޅަކު ކަމުގައި، نُوح عليه السلام ވިއެވެ. اللهُ سبحانه وتعالى އަށް، އެ ބަރަކާތާ ޝުކުރުއަދާކުރުމުގައި، އެ ބަރަކާތުގެ ހިތްޖެހުމި، ޤައުލުގައި، ޢަމަލުފުޅުތަކުންނެވެ.[14]

14- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالسُّعُودِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

وَقَضَيۡنَآ إِلَىٰ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ فِي ٱلۡكِتَٰبِ لَتُفۡسِدُنَّ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَّتَيۡنِ وَلَتَعۡلُنَّ عُلُوّٗا
كَبِيرٗا ﴿٤﴾

﴿4﴾ އަދި އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނަށް ޤަކައި، مُوسَى عليه السلام ގެ މައްޗަށް، ތިމަން إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ތައުރާތުގައި ކަނޑައަޅުއްވައި، ތިމަން إِلٰهُ، އެބައިމީހުންނަށް އެންގެވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، بَيْتُ الْمَقْدِس ގެއްޓާއި، އެ ރަށުގެ ވަށައިގެންވާ ތަންތާނގައި ދެ ފަހަރު މަތިން ފަސާދަކުރާނޯ، މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ބޮޑާވެގެން އަނިޔާވެރިވުމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައި ގޯސްކަން ކަށަވަރުވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުންކުރި ފަސާދައިގެ ތެރޭގައި ބައެއް ނަބިއްޔުން ޤަތުލުކުރުމާއި، ތައުރާތުގައިވާ ޙުކުމްތަކަށް ޢަމަލުނުކުރުމާއި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ބޮޑާވެގެން ޢަދާވާތްތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައި ދިޔުން ވެސް ހިމެނެއެވެ.[15]

فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ أُولَىٰهُمَا بَعَثۡنَا عَلَيۡكُمۡ عِبَادٗا لَّنَآ أُوْلِي بَأۡسٖ شَدِيدٖ فَجَاسُواْ خِلَٰلَ
ٱلدِّيَارِۚ وَكَانَ وَعۡدٗا مَّفۡعُولٗا ﴿٥﴾

﴿5﴾ ފަހެ، އެ ދެފަހަރުން ފުރަތަމަ ފަހަރު، އިސްރާއީލުގެ ދަރިން މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ބޮޑާވެގެން، ބިމުގައި ފަސާދަކުރުން ފެނުމުން، ތިމަން إِلٰهُ ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ހިތްވަރާއި ފަންވަރުހުރި ބާރުގަދަ ފަސްކަނެއް، ތިމަން إِلٰهُ، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، ފޮނުއްވީމެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ފަސްކަނުގެ މީހުން ހަދުދުރިންގެ މައްޗަށް ގެދޮރު، ހަދުދުރިންގެ ތަރަގަކަން އަރައި، ގޭގެއަށް ވަދެ ގެތަން ފާސްކޮށް، އެބައިމީހުންގެ ގޯތިގެދޮރުން އެބައިމީހުން ނެރެ، އެއްބަޔަކު ޤަތުލުކޮށް، އަނެއް ބަޔަކު ހިފައި ހައްޔަރުކޮށް، ދުރައްޔަށް ފޭރި، ތަކެތި އަނބުރައި ސުންސާނުކުރިކަން އުޅުނެވެ.

15- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ޝަވުއްކާއްސަތުވެ. އެ ކަންކަން އެ ގޮތަށް ހިނގި، އެ ކަންކަން އެ ގޮތަށް ހިނގުން ހާޟިރުވާ ފަދަ ނުބައި ޢަމަލުތަކެއް، ތަކުރާރުން ކުރުމުގެ ސަބަބުން ކަން ކަށަވަރުވެ. އަދި އެ ކަމަކީ، ހަމަކަށަވަރުން ވެސް، ހިނގާނޭ ކަމެއް ކަމުގައި ވަޙީކުރެވިގެން ވިއެވެ.[16]

ދަންނާށެވެ! ހަމަޔަގީން، اللهﷻ އަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވެ، ބިމުގައި ފަސާދަކުރާތީން ފުރުމުން، ފުރަތަމަ ފަހަރު އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވުނު ބަޔަކީ، ބާބިލު ކަރައިގެ ރަސްގެފާނު بُخْتُنَّصْرُއާއި އޭނާގެ ލަޝްކަރު ކަމުގައި ބުނެވުނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން بَيْتُ الْمَقْدِسއަށް އަރައިގަނެ، ގޯތިގެދޮރަށް ވަދެ މީހުން މަރައި، ދުރައްމަތް ފުނޑި، ތަންތަން ހަލާކުކުރިކަމުގައި ވިއެވެ. އަދި ސަވާބާ އަރަރު ވާނުދުން، ބާބިލު ކަރައިގެ މަޖުސީންގެ އަޑުވެރިކަމުގެ ތަނުގައި އުޅުމުން، ހަމަޔަގީނުންނަށް ޖެހުނު ކަމުގައި ވިއެވެ.[17] އަދި ފުރަތަމަ ފަހަރު بَيْتُ الْمَقْدِسއަށް އަރައި، ހަމަޔަގީން އަޑުވެރިކާރި ބަޣާވާތްކުރި، މި ނޫން އެހެން ވާހަކައެއް ވެސް އައިސްފައި ވެއެވެ.

ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ ٱلْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَٰكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَٰكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾

﴿6﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިކޮޅުންނޭވެ! ދެން އެއަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން، اللهﷻ އަށް ބިރުވެތިވެ، އެކޮށް ބަދަލުކުރުމުގައި އިޞްލާޙުވެރިވެ ތައުބާވެ އުޅުމުން ފިލުވީއެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަދުއްވުންގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާރާއި ގަދަކަންދެއްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި އުނބުރި އަހުރެ އެ މާނގައި ވަޒަންވެރިވެ އުޅުއްވުން ދަ، މިހެން الله، ތިޔަބައިމީހުންނަށް މޮނަވަސްކޮށްދެއްވީއެވެ.

16- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
17- تَفْسِيرُ الْكَشْفِ وَالْبَيَانِ لِلْإِمَامِ الثَّعْلَبِي

އަދި ހަމަ އެއާ އެކު، ރިޒްޤުގެ ތަނަވަސްކަމާއި، މުދަލާއި، ދަރިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، މިވަނީ އިލާހު މަދަދު ދެއްވީމެވެ. ވުމާއެކު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަދުއްވުންނަށްވުރެން، އަދަދުގެ ގޮތުން ގިނަ ބަޔަކު ކަމުގައި، މިވަނީ އިލާހު، ތިޔަބައިމީހުން ލެއްވީމެވެ.[18]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، الله ﷻ ގެ ހައްޤުތަކުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ބަޔަކު، އެ އިލާހަށް ބިރުވެތިވެ، ހެޔޮ އަމަލުތަކުގައި އިޚްލާސްތެރިވެ، ތައުބާވެ ދުޢާން ފަހަނައަޅައިފި ނަމަ، ދުނިޔެއާޚިރަތުގައި، الله ﷻ، އެ ބަޔަކަށް ދެއްވާނޭ ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތަކުގެ ވަރަކާއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި، ޢަދުއްވުންގެ މައްޗަށް ގަދަކަންދެއްވުމާއި، ރިޒްޤުގެ ތަނަވަސްކަން ދެއްވުމާއި، މުދަލާއި، ދަރިން ގިނަކޮށްދެއްވުން ހިމެނެއެވެ.

إِنۡ أَحۡسَنتُمۡ أَحۡسَنتُمۡ لِأَنفُسِكُمۡۖ وَإِنۡ أَسَأۡتُمۡ فَلَهَاۚ فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ ٱلۡأٓخِرَةِ لِيَسُـُٔواْ
وُجُوهَكُمۡ وَلِيَدۡخُلُواْ ٱلۡمَسۡجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٖ وَلِيُتَبِّرُواْ مَا عَلَوۡاْ تَتۡبِيرًا ٧

﴿7﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިކޮޅުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންކަލޭގާ ކަންތައްތަކާއި ދައްކާ ވާހަކަތަކުގައި އިޚްލާސްތެރިވެއްޖެ ނަމަ، އެ ކަމުގެ ހުރިހާ ފައިދާއާއި، ޘަވާބާއި، ލިބޭނީ ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނުބައި ކަންތައްތައްކޮށްފިނަމަ، އުޅުދުންތަކާއި އަނިޔާއިގެން ނަމަ، އެ ކަމުގެ ހުރިހާ ނުބައިކަމާއި ގެއްލުންތަކަކީ ވެސް ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށެވެ. ދެން އަނެއްކާ ވެސް، ތިޔަބައިމީހުން ފަސާދަތަކުގެ މައްޗަށް ބާޣީވެގެން، ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމުން، الله ﷻ ގެ ވަޢުދު ބަސްފުރުގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ދުވަސް ފަސަދަން ބާރުދޫވިއްޖެވެ.

18- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެ ހިނދު، الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަދުއްވުން ފޮނުއްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، އެބައިމީހުންނަށް ގަދަކަން ދެއްވިއެވެ. އަދި އެ ކަން އެ ގޮތަށް ވެއްޖެ، އެބައިމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ތިޔަބައިމީހުން ދެރަވެ، ބަލިވެ، ނިކަމެތިވެ، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން ގިނަ ހިތާމައިގެ އަސަރުތައް ތިޔަބައިމީހުންގެ މޫނުމަތީން ފާޅުވުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި ފުރަތަމަ ފަހަރު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަދުއްވުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތް ފަދައިން، ދެވަނަ ފަހަރަށް ވެސް، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަދުއްވުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތުމަށެވެ.

އަދި بَيْتُ الْمَقْدِسއަށް ވަދެ، ކުރީ ފަހަރުގެ ވެސް އެއްފަހަރިން، مَسْجِدُ ٱلْأَقْصَى ހަލާކުކުރުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި އެ ހަރުގައިވާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޮތާއި، އިމާރާތްތަކާއި، ބިނާކޮށް ތަޅައި ހަލާކުކޮށް، އެބައިމީހުން ވެރިވެގަތް ހުރިހައި ތަކެއް ހަލާކުކޮށް ސުންނާފަތިކުރުމަށް ޓަކައެވެ.[19] އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު ޤަތުލުކޮށް، އަނެއް ބަޔަކު އަޅުވެތިކުރުމަށް ޓަކައި ވެސް ވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! ދެވަނަ ފަހަރު އިސްރާއީލުގެ ދަރިންކުރި އެންމެ ބޮޑު ފަސާދައަކީ، يَحْيَى عليه السلام ޤަތުލުކުރުމާއި، عِيسَى عليه السلام ޤަތުލުކުރަން ރޭވުމާއި، ތައުރާތުގައިވާ އަޙުކާމުތަކާއި ޚިލާފުވެރިކަން އުޅުނީ ނުކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. އެ ފަހަރު ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، الله ﷻ ފޮނުއްވީ ރޫމީންނާއި ފާރިސީން ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.[20] وَاللهُ أَعْلَمُ.

19- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

20- تَفْسِيرُ الْكَشْفِ وَالْبَيَانِ لِلْإِمَامِ الثَّعْلَبِي

عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ ۚ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ﴿٨﴾

﴿8﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ ރަޙްމަތުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، ދެވަނަ ފަހަރަށް ވެސް އުފެއްދެވުމަށް ރުޙުމްކުރައްވައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފުއްވުމަށްފަހު ވެސް، ތިޔަބައިމީހުން ތަޢުބާވެ އިޞްލާޙުވެއްޖެ ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަރާ رَبُّ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތްލައްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ރަޙްމަތްފުޅު ނިޔާކުރެއްވުން ގާތްވެގެން ވެއެވެ.

އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް، މިސްރަކުހުންނަން އަނިޔާކުރުން، ފަސާދަވެރިވެ ހަމަހުރުމަށް ބަދަލު ކުރުމެއް، ނުބައި ކަންކަމުގެ ފަރާތަށް ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާ އެނބުރި ދިއުމާއެކުގައި ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަޒާބާއި ދެއްވުމަށް، ތިމަން اِلٰهُ އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ވީމާ، ދުނިޔޭގައި ވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަޒާބާއި ދެއްވައި، ތިޔަބައިމީހުން ނިކަމެތިކުރައްވާނެއެވެ.

އަދި ކާފިރުންނަށް ޖަހަންނަމު ހަރުގެއެއް ކަމުގައި، ތިމަން اِلٰهُ ނަގަހަށް ލެއްވީމެވެ. އަދި ފަހަރެއްގައި ވެސް، އެ ތަނުން ނުކުމެވެއް ކާފިރުން ނުވާނެތެވެ. އަދި އޭގެ މަތީގައި އެބައިމީހުން އޮންނާނީ ތިބެމަށް ޖަހަރާ އަޒާބުގެ ތަންމައްޗަށް ފަހަރު ތަނެއް ކަމުގައި ވެސް، އެ ނަގަހަށް ވާނެއެވެ.[21]

ދަރިންނޭވެ! މި އާޔަތާ އަދި މި އާޔަތުގެ ކުރިން އޮތް އާޔަތުގައި ވަނީ، މި އުންމަތުގެ މީހުންނަށް ޢަޒާބާ އިންޒާރުގެ ބަސްފުޅެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންނަކީ އަދައިގަތުމާމެދު، މި އުންމަތުގެ މީހުން ބިރުވެރި ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

އަދި، الله ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި ޚިލާފަށް ޔަހޫދީން ބަދަލުކުރި ފަދައިން މި އުންމަތުގެ މީހުން ވެސް ބަދަލުކޮށްފި ނަމަ، މި އުންމަތުގެ މީހުންނާމެދު ވެސް، ކަންތައްކުރައްވާނީ، ހަމަ އެ ޔަހޫދީންނާމެދު، އެ إِلٰهُ، ކަންތައްކުރެއްވި ފަދައިން ކަން އަންގަވައި، މި އުންމަތުގެ މީހުންނަށް އިންޒާރުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

އެހެނީ، الله ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ގޮންޖަހައި، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކާ ޚިލާފުވެ، ބަންދަކީގައި ފަސާދަކުރާ ކަންތެއް ބައެއް ވެސް ނެތިކުރައްވާނެ ކަން ފެނު، އަހަރެން އެ ނޫން ބައެއް ގެންނަވާނެ، ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުން، الله ﷻ ހިންގަވާ ގޮތެވެ.[22]

إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾

﴿9﴾ ހަމަކަށަވަރުން، ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަން ހަވާލުކުރެއްވުމަށް ބަލައި، މިވަނީ إِلٰهُ ފޮނުއްވި، ރަސޫލާގެ މައްޗަށް، މިވަނީ إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި، މި ޤުރްއާން، އެންމެ ރަނގަޅު އަދި އެންމެ ސީދާ ތެދު މަގަށް މީސްތަކުންނަށް މަގުދައްކައެވެ.

އެ މަގަކީ، އިސްލާމް ދީނުގެ މަގެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތައް އެ އަމުރުކުރެއްވި ގޮތަށް ކޮށް، ނަހީކުރެއްވި އެންމެހައި ކަންތައްތަކުން މުއުމިނުން ދުރުވެ ޢަމަލުކުރާ މުއުމިނުންނަށް، އެ إِلٰهُ ބަޝާރަތްދެއްވަމުން ނުހަނު ބޮޑު ދަރުމައާއި ތަވާބު ދެއްވާނޭ ކަމުގެ އުފާވެރި ޚަބަރުދީ ގޮތުން ކަމުގައި، މި ޤުރްއާން ދައްކައެވެ.[23]

وَأَنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾

22– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
23– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿10﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އާޚިރަތް ދުވަސް ދޮގުކޮށް، އެ ދުވަހަކީ އަންނާނެ
ދުވަހެއް ނޫން ކަމުގައި ބުނެ، ދުނިޔޭގައި މީސްތަކުން ކުރަ ބަދަލުދިނުމުގެ
ހިސާބު، އެ ދުވަހުން ބައްދަލުވައި، ޢަޛާބާއި ސަވާބު ދެއްވާނެ ކަމަށް އީމާންނުވާ
މީހުންނަށް ޢަޛާބު، ވޭންދެނިވި އަޛާބެއް، ތިމަން اللهُ ތައްޔާރުކުރައްވައިފައިވާ ކަމުގެ
ބިރުވެރި ޚަބަރުދީ ޖެހޭތީ ކަމުގައި ވެސް، މި ޤުރުއާން ވާދުއްވެ. އެ އަޛާބަކީ،
ނަރަކައިގައި އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެ ގަދަފަދަ އަޛާބެވެ. އެއީ، އެ ޖަހަނަމުގައި
އަބަދުގައަބަދަށް އެބައިމީހުން ދެމިހުންނަވާ ޢަޛާބެވެ.[24]

وَيَدۡعُ ٱلۡإِنسَٰنُ بِٱلشَّرِّ دُعَآءَهُۥ بِٱلۡخَيۡرِۖ وَكَانَ ٱلۡإِنسَٰنُ عَجُولٗا ﴿١١﴾

﴿11﴾ އަދި އިންސާނާ، އޭނާގެ ކަންތައްތައް ރަނގަޅުވުމަށް އެދި ހެޔޮ ދުޢާކުރާ
ފަދައިން، ހިތްދަތިވެ ދެރަވާ ފަދަ ކަމެއް ދިމާވުމުން، ހަލާކާއި މުސީބާތްތައް އައުމަށް
އެދި، ބައެއް ފަހަރު، އޭނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް، އަނެއްބައި ފަހަރު، އޭނާގެ
ދަރިންނަށް، އަނެއްބައި ފަހަރު، އޭނާގެ މުދަލަށް ބަދުދުޢާ ކުރެއެވެ. އަދި އެ ފަދަ
ބަދުދުޢާތައް އިންސާނާ ކުރަނީ، އޭނާގެ ހިތަދިގައި ރުޅިއަރާ ހާލަތުގައި ހަލުއިވެސްކަމުން،
ހަމައިން ނަފްސު ރުޅިއިސްކުރުވާލިއެވެ.

ފަހެ، އެ ފަދަ ބަދުދުޢާތައް އޭނާ ކުރުމުން، އެ ދުޢާތައް، ތިމަން اللهُ އިޖާބަކުރައްވައިފި ނަމަ،
އޭނާއާއި، އޭނާގެ ދަރިންނާއި، އޭނާގެ މުދަލު ހަލާކުވާނެ ނޫނިއްޔާއެވެ. ސަބަބަކީ އިންސާނާއެވެ.
ކަންތައްތަކުގެ ނަތީޖާތައް ކުޑަކޮށް، ކަންކަމުގައި އަވަސްވެގަތުން މިހާރު ކަމުގައި އިންސާނާ ވިއެވެ.
އެހެންކަމުން، އޭނާގެ ނަފްސަށް ނުވަތަ އޭނާގެ ދަރިންނަށް ނުވަތަ އޭނާގެ މުދަލަށް
ގެއްލުންދިނުމަށް ކަންތައްތައް އަވަސްވުމަކީ އޭނާ ދުޢާކުރާ ކަމެކެވެ.[25]

24– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
25– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! އިންސާނާ، އޭނާގެ ކަންތައްތައް ރަނގަޅުވުމަށް އެދި ހެޔޮ ދުޢާކުރުމުން،
އެ ފަދަ ދުޢާތައް ޤަބޫލުކުރައްވައި، ބަދުދުޢާކުރުމުން އެ ފަދަ ދުޢާތައް
ޤަބޫލުނުކުރައްވަނީ، އިންސާނާގެ މައްޗަށް، الله ﷾ ބަރައްޗަވާ ރަޙްމަތްވަންތަކަމާއި
އަވަސްކަމުގެ ބޮޑުކަމުންނެވެ.[26]

وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ءَايَتَيْنِ ۖ فَمَحَوْنَآ ءَايَةَ ٱلَّيْلِ وَجَعَلْنَآ ءَايَةَ ٱلنَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا۟
فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ فَصَّلْنَٰهُ
تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾

﴿12﴾ އޭ އިންސާނުންނޭވެ! އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލީ، ތިމަން إِلٰهُގެ
އެއްކައުވަންތަކަމާއި ޤުދުރަތްވަންތަކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރަނިވި ދެ ހެކިކަމުގައި،
ތިމަން إِلٰهُ ލެއްވީމެވެ. އެއީ، ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކާއި ދުވާލުގެ ވަގުތުތައް
ދިރުވުމެވެ، ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި ދުވާލުގެ ވަގުތުތަކުގައި ހުންނަ ފިނިހޫނުކަން
ތަފާތުކުރައްވުމުންނެވެ.

ފަހެ، ތިމަން إِلٰهُގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި، ޤުދުރަތްވަންތަކަމުގެ މައްޗަށް،
ދަލީލުކުރަނިވި ހެއްކެއް ކަމުގައިވާ ރޭގަނޑާއި ދުވާލީ، އަނދިރިކަން
ފޮހެލެއްވިފައިވާ ވަގުތެއް ކަމުގައި، ތިމަން إِلٰهُ ލެއްވީމެވެ. އެއީ، ރޭގަނޑުގެ ވަގުތު
ތިޔަބައިމީހުން، ނިދައި އަރާމުކުރުމަށެވެ. އަދި، ތިމަން إِلٰهُގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި
ޤުދުރަތްވަންތަކަމުގެ މައްޗަށް، ދަލީލުކުރަނިވި ހެއްކެއް ކަމުގައިވާ ދުވާލުގެ
ވަގުތީ، [illegible]
ވަގުތެއް ކަމުގައި، ތިމަން إِلٰهُ، ލެއްވީމެވެ.

26- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެއީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދިރިއުޅުމަށް ބޭނުންވާ ތަކެއްޗާއި ކަންތައްތައް އިޖުގެ އަޗީގައިދުކާ، އެ ކަންތައްތައް ކުރަންވީ ހިސާބުކޮށްކަން ދެނެގަން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި رَبُّ ގެ ފަޟްލުވަންތަކަމުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ދެއްވުންތައް ހޯދުމަށް ޓަކައި މަސައްކަތްކުރުމަށެވެ. އަދި އިރު އަރައި އޮއްސި، ރޭދުވާ ތަކުރާރުވުމުން ދަނީ، އަހަރުތަކާއި، މަސްސަރުތަކާއި، ދުވަސްތައް ތިޔަބައިމީހުން ދެނެގަތުމަށް ޓަކައި ވެސް މެއެވެ.

އަދި ކޮންމެ އެއްޗަކާއި ކޮންމެ ކަމެއް ވެސް، ނުހަނު ފުރިހަމަކަމަށް އަދި ނުހަނު ތަފްސީލުކޮށް، މާތް الله ބަޔާންކޮށް ދެއްވިއެވެ. އެއީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފައިދާހުރި ތަކެއްޗާއި ކަންކަމަކީ ކޮބައިކަމާއި، ގެއްލުންހުރި ތަކެއްޗާއި ކަންކަމަކީ ކޮބައިކަން ތިޔަބައިމީހުން ރަނގަޅަށް ދެނެގަތުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި ޙައްޤަކީ ކޮބައިކަމާއި ބާޠިލަކީ ކޮބައިކަން، ތިޔަބައިމީހުން ދެނެގަތުމަށް ޓަކައި ވެސް މެއެވެ.[27]

وَكُلَّ إِنسَٰنٍ أَلْزَمْنَٰهُ طَٰٓئِرَهُۥ فِى عُنُقِهِۦ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ كِتَٰبًا يَلْقَىٰهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾

﴿13﴾ އަދި، މާތް الله ވަނީ، އިންސާނަކު ކޮންމެ ޢަމަލެއް، ފަހަރަށްގައި ވެސް އެ މީހަކާ ވަކިނުވާ ގޮތަށް، އެ މީހަކާ އެކުގައި ބަނދެވިފައެވެ. ވާހަކަ، އިންސާނާގެ ކަރުގައި އޮންނަ ހާރު އޮންނާ ވަކިނުވާ ގޮތަކަށް، އޭނާ ހެދި ހެޔޮ ޢަމަލުތަކާއި ނުބައި ޢަމަލުތައް ވެސް، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ހިސާބު އޮންނާނެ ބޭއްވުމަށްޓަކައި ނެރުއްވުން، ފަހަރެއްގައި ވެސް އޮންނާނެ ވަކިނުވާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި ކުރި އިންސާނަކުގެ ކޮށްފައިވާ ހުރިހާ ޢަމަލެއް ލިޔުއްވައިފާ ފޮތް، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، މާތް الله ނެރުއްވާހުށީމެވެ.

27– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ވުމާއެކު، ކޮންމެ މީހަކު ވެސް، އެ މީހެއްގެ އަމަލުގެ ފޮތް ޤިޔާމަތްދުވަހުން ވަނިކޮށް
ދެކޭނެއެވެ. އަދި އެ ހުޅިފައި ކަމުއްދެ، އެ ފަތުރައިން ހުޅުވާ އެކު، އެއްވެސް މީހަކު ކިޔަ
އެއްވެސް އަމަލެއް އަނގައެއްގެ ބޮޑުކަމެއް ނުލެވޭނެއެވެ. އަދި އެކަމެއްގެ ހިސާބު
އަނގައެއްގެ ހިސާބުގައި ވެސް ނުހިމެނޭނެއެވެ.[28]

ٱقْرَأْ كِتَٰبَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾

﴿14﴾ ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، ކޮންމެ އިންސާނަކަށް ވެސް އެންގޭނެއެވެ. ކަލޭ
ދުނިޔޭގައި ކުރި އަމަލުތަކުގެ ފޮތް ކަލޭ ނިކަން ކިޔައިބަލާށެވެ! އަދި ދުނިޔޭގައި
އުފެދުނު ކަލޭ ކުރި އަމަލުތަކުގެ ހިސާބު، ކަލޭ އަމިއްލައަށް ބަލާށެވެ! އެހެނީ،
ދުނިޔޭގައި އުފެދުނު ކަލޭ ކުރި އަމަލުތަކުގެ ހިސާބުބެލުމަށް، ކަލޭގެ އަމިއްލަ
ނަފްސު މިއަދު ފުދެއެވެ.

ދެން އެ ހިނދު، ކޮންމެ މީހަކު ވެސް، އެ މީހެއްގެ އަމަލުގެ ފޮތް ކިޔާނެއެވެ.
އެހެންކަމުން، ދުނިޔޭގައި އުފެދުނު ލިޔުންކިޔުން ދަންނަ މީހަކު ކަމުގައި ވިޔަސް
އަދި ނުވިޔަސް، ކޮންމެ މީހަކު ވެސް، އެ މީހެއްގެ އަމަލުގެ ފޮތް ކިޔާނެއެވެ. ވީމާ،
އެ މީހަކަށް ލިބޭނެ ރައްދުވާ ޘަވާބު ނުވަތަ އަދަބު، ކޮންމެ މީހަކަށް ތަނަގައި
އެނގޭނެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! މިޚަބަރުގައި ކަންކުރެވުން އެނގި ސާބިތުވަނީ، ﷲ ﷻ ގެ އަދުލުވެރިކަމުގެ
ބޮޑުކަމާއި އެއްވެސް މީހަކަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެން ނުވާނެ ކަމެވެ.[29]

28– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
29– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

مَّنِ ٱهۡتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهۡتَدِي لِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيۡهَاۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٞ وِزۡرَ
أُخۡرَىٰۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبۡعَثَ رَسُولٗا ﴿١٥﴾

﴿15﴾ اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް އީމާންވެ، ޙައްޤު ދީނާ ތަބާވެ، ތެދުމަގު ލިބިގެންފި މީހާ ދަންނާނެވެ! ފަހެ، އެ މީހާ ތެދުމަގު ލިބިގަންނަކަން ކަށަވަރީ، ހަމަ އެ މީހާގެ އަމިއްލަ ނަފްސުގެ ފައިދާއަށް ޓަކައި ކަން ކަށަވަރެވެ. ވީމާއެކު، އެ ކަމުގެ ދަރުމަތާއި ޘަވާބު ލިބޭނީ ހަމަ އެ މީހަކަށެވެ. އަދި ސީދާމަގުން އެއްކިބާވެ، ބާޠިލްގެ މަގުން ހިނގައި، މަގުފުރެދުން އިޚްތިޔާރުކުރި، ޙައްޤު ދީނާ ދެކޮޅުވެރިވެއްޖެ މީހާ ދަންނާނެވެ! ފަހެ، އެ މީހާ މަގުފުރެދުނުކަން ކަށަވަރީ، ހަމަ އެ މީހާގެ އަމިއްލަ ނަފްސުގެ ހަލާކަށް ޓަކައި ކަން ވެސް ކަށަވަރެވެ.

ވީމާއެކު، އެ ކަމުގެ ހުރިހައި ނުބައިކަމެއް އެ މީހަކަށްޖެހި، اللهُ ﷻ އަށް ހުށައި ނުލިބިއްބަވާނީ ކަމަށް ޓަކައި ލިބޭނުވާ އަޒާބު ލިބޭނީ ވެސް، ހަމަ އެ މީހެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ. އަދި އެއްވެސް މީހަކު ކޮންމެވެސް ފާފައެއް، އެ ފާފަކުރި މީހާ ނޫން އެހެން މީހަކު ނުއުފުލާނެއެވެ. އަދި އެ ބަޔަކުގެ މައްޗަށް، ހުއްޖަތް ޤާއިމުކުރެއްވުމަށް ޓަކައި، އެ ބަޔަކުގެ ތެރެއިން އެ ބަޔަކުގެ ޤައުމުން، ރަސޫލުން ފޮނުއްވައި، އެ ރަސޫލުންނަށް ފޮތްބާވައިލައްވައި، އެބައިމީހުން ހުރި ނުބައިކަމުގައި ވުމަށްފަހުގައިމެނުވީ، އެއްވެސް ބަޔަކަށް އަޒާބުދެއްވުމަކަށް، ތިމަން إِلٰهُ ކަނޑައެއް ނާޅުއްވަމެވެ.[30]

وَإِذَآ أَرَدۡنَآ أَن نُّهۡلِكَ قَرۡيَةً أَمَرۡنَا مُتۡرَفِيهَا فَفَسَقُواْ فِيهَا فَحَقَّ عَلَيۡهَا ٱلۡقَوۡلُ فَدَمَّرۡنَٰهَا
تَدۡمِيرٗا ﴿١٦﴾

30- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿16﴾ އަދި އެއްވެސް ރަށެއްގެ މީހުންގެ ހަލާކުގައި ހުކުމަ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުން ހަލާކުކުރެއްވުމަށް، ތިމަން إِلٰهُ އިރާދަކުރައްވައިފި ނަމަ، ތިމަން إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އުޅުމަށް، އެ ރަށެއްގައި އުޅޭ ތަނަވަސްކަމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ އަމުރުކުރައްވަމެވެ.

ދެން، އެބައިމީހުން އެ އަމުރުފުޅުތަކަށް އުޅުނީ ނުކިޔަމަންތެރިވެ، އެ ރަށެއްގައި ނުބައިކަމާއި ފަސާދަ ފެތުރުމުން، ތިމަން إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ބާޣީވެ ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމުން ބުރުވެގެންވާ ޙާޞިލްކަން ކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ. އަދި އެހެން މީހުން ވެސް އެބައިމީހުންނާ ތަބާވެ، ތިމަން إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅުތަކާމެދު ފުރައްސާރަކުރުމުން، އެބައިމީހުންގެ ހަވާ ނަފްސުގެ އެދުންތެރިކަމާއި އެއްގޮތަށް އުޅުން ފަރާތަށްވިއެވެ. ދެން އެއިރުން، ތިމަން إِلٰهُގެ ޢަޛާބުގެ ބަސްފުޅު ކަށަވަރުވެ، އެ ރަށެއްގެ މީހުންގެ މައްޗަށް ހައްޤުވެއްޖެއެވެ. ދެން، އެ ރަށެއްގައި އުޅޭ އެންމެހާ އެއް، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ރަށެއް ފުރިން ހަލާކުކުރައްވައި ނައްތާލެއްވީމެވެ.[31]

ތަންބީހެވެ! މި އާޔަތުގައި ބަޔާންވެފައި މިވާ ތަނަވަސްކަމުގެ އަހުލުވެރިންނަކީ، އަނިޔާވެރި ނުބައި ނުލަބާ ޢަމަލު ހަރަކާތްތެރިވާމީހުންނާއި، އެ ފަދަ ހަރާމުކުރުންނާއި، ވަޢުޡުކުރުންނާއި، ކަންކަމުގައި ފެތިވެފައިވާ އެ ފަދަ ބޭނުންނާއި، ނުބައި ނުލަބާ މުއްސަނދިވުންނެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ، ދުނިޔޭގެ ހާލުގައި ތަނަވަސްކަން ލިބި، މަޤާމު އުފުލުންތަކަކީ އަރުގަނޑުވާނޭ މަގު ފަހިވުމުން، އެ ކަންކަމާގުޅޭ ބޭވޯ، އަދާވާތާ މީހުންނެވެ. ޖުމުލަކޮށް ބުނާ ނަމަ، އެބައިމީހުންނަކީ، އެކަމަކު ތަނަވަސްވެވުމުގެ ސަބަބުން، ކާފަރު ބައެއްގެ ތެރޭގައި ވެސް ބަސްކިޔާ އުޅޭ ނުބައިނުލަބާ މީހުންނެވެ.[32] وَاللهُ أَعْلَمُ

31- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
32- تَفْسِيرُ الشَّيْخِ أَبِي بَكْرٍ إِبْرَاهِيمَ

وَكَمۡ أَهۡلَكۡنَا مِنَ ٱلۡقُرُونِ مِنۢ بَعۡدِ نُوحٖۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرَۢا بَصِيرٗا ١٧

﴾17﴿ އަދި، نُوحُ عليه السلام އަށް ފަހު، މިވަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލުންގެ ރިސާލަތު
ދޮގުކޮށް، އެ ރަސޫލުންނާ ދެކޮޅުވެރިވި، ކާފިރުވި އާދު ޤައުމުގެ މީހުންނާއި، ޘަމޫދު
ޤައުމުގެ މީހުން ފަދަ ކިތައްކިތައް އުންމަތުތަކުގެ މީހުން ހަލާކުކުރައްވައި، މިވަން إِلٰهُ،
އެބައިމީހުން ނިކަމެތިކޮށްލެއްވީއެވެ؟

އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަޅުތަކުންނަށް ހުރިހައި ކަށުގެ ޒާހިރު، މާތް ދެނެވޮޑިގެންވުމަށާއި،
އެ ހުރިހައި ކަމެއް ފުރިހަމައަށް ބައްލަވައިވޮޑިގެންވުމަށް، އިބަ ރަސޫލާގެ،
ވެރި رَبُّ ފުދެއެވެ. ފާފަތަށް، އެބައިމީހުން ކުރާ ނުބައި ޢަމަލުތަކާއި އެކަށީގެން ސަޒާ،
އެއްވެސް އަނިޔާވެރިވުމެއް އަދި ބޭއިންސާފުވުމެއްނެތި، އެ إِلٰهُ، އެބައިމީހުންނަށް
ދެއްވާނެއެވެ.[33]

مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلۡعَاجِلَةَ عَجَّلۡنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلۡنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصۡلَىٰهَا
مَذۡمُومٗا مَّدۡحُورٗا ١٨

﴾18﴿ އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންނުވާ ދުވަހެއް ނުންނާނެކަމުގައި ބުނެ، އެ ދުވަސް
ދޮގުކޮށް، އެ ދުވަހަށް ޢަމަލު ނުކޮށް އަވަސްކުރުމަށް، ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ އަރާމާއި،
ލޯބިޔާއި، މަޖާ ދިރިއުޅުމަކަށް މަސައްކަތްކުރާ މީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހު، ދުނިޔޭގެ މަޖާތަކުގައި
އަރާމުގެ ތެރެއިން، މިވަން إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވި މިންވަރެއް، މިވަން إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވި
މީހަކަށް ދެއްވަން އަވަސްކުރެއްވީމެވެ، މި ދުނިޔޭގައި، އެ މީހަކަށް
ދެއްވާނެއެވެ. ދެން، އާޚިރަތުގައި، އެ މީހަކަށް ޖަހާއި، މިވަން إِلٰهُ ތައްޔާރުކުރައްވައި ވަނީ
ޖަހަންނަމެވެ. ނަރަކައިގެ ވޭންދެނިވި އަދަބެވެ.

33– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ފުލާއެކު، އެ ނަރަކައަށް އޭނާ ވަންނާނީ، ހުރިހައި ހޫނު ކަމުލުން ދުރުކުރެވި، ނިކަމެތިކުރެވި، މަލާމާތްކުރެވި، الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން ދުރުކުރެއްވިގެންނާ ހާލުގައެވެ.[34]

ތަންނާގެވެ! އެ ފަދަ މީހުންނަށް ނަރަކަ ބައްދުވަނީ، އާޚިރަތް ދުނިޔެ ބޭނުމާން، ހަމައެކަނި ދުނިޔާއަށް ތަކާއި މަސައްކަތް ކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ކޮންމެ މީހަކަށް ދުނިޔޭގައި ލިބޭނީ އެ މީހަކަށް ތަޤްދީރުކުރެއްވި، اللَّوْحُ الْمَحْفُوظُ ގައި ލިޔުއްވައި ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ މިންވަރަކަށެވެ. އެއީ، ފަހަރެއްގައި ވެސް އެ މީހަކު އެދޭ މިންވަރެއް ނޫނެވެ.[35]

وَمَنۡ أَرَادَ ٱلۡأٓخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعۡيَهَا وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَأُوْلَٰٓئِكَ كَانَ سَعۡيُهُم مَّشۡكُورٗا ١٩

﴿19﴾ الله ﷻ ގެ އެއްކަލަވުންތެރިކަން ތަޤްވާތެރިން ޒާހިރުކޮށް އީމާންވެ، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، އާޚިރަތް ދުވަހުން، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެ ސަވާބާއި، ދަރުމައާއި، އަދި ރަހުމަތް އެދި، ކެތްވެސް ދެއްކުންތެރިކަމެއް އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް އެ ދުވަހަށް ބޭނުންވާ ހެޔޮ ޢަމަލުތައް ކުރާ މީހާ ތަންނާގެވެ!

ފަހެ، އެ ފަދަ މީހުންނަކީ، އުޅަދިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކަށް ޖަޒާދޭ ކުރައްވަނިކޮށް الله ﷻ ގެ ބަރަކާތްތަކާއި އެ ޢަމަލުތައް ޤަބޫލުކުރެއްވި، ސަލާމަތްތެރިކަމާ މީހުންނެވެ. ފުރާނަ، އެ ޢަމަލުތަކަށް ލިބޭނީ ދަރުމައާއި ޘަވާބު، އެއްވެސް އުނިކަމެއް ނުލިބި ޤަބޫލުކުރައްވައިގެން، ޒިޔާދަ ޘަވާބާ ދުވަހުން އެހައިމީހުންނަށް ލިބޭނެ ކަމަށެވެ.

34- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

35- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އުޅުންތަކުން، އެ ފަދަ މީހުންނަށް ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ނިޢުމަތްތައް، الله ﷻ ދެއްވާނެތެވެ.[36]

كُلًّا نُّمِدُّ هَٰٓؤُلَآءِ وَهَٰٓؤُلَآءِ مِنۡ عَطَآءِ رَبِّكَۚ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحۡظُورًا ٢٠

﴿20﴾ އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި ربُّގެ އަޠުވެރިކަމުންނަން، އެ إِلٰهُ ދެއްވާ ރިޒުޤުގައި އެ ދެފަރާތް ވެސް
ދެއްވުންތަކުން، މި ފަނާވެރިވާ ދުނިޔެ އޮތީ، ހަމައެކަނި މި ދުނިޔެއަށް ބަލާއިރު
މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނާއި، އަބަދަން ދުނިޔޭގެ ލާބަ ހޯދާ ކާފިރުންނަށް ވެސް އޮތީ،
އެ ދުނިޔެއަށް ބަލާއިރު މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނާއި، މި އާޚިރަތަށް ވެސް، ތިޔަބައި إِلٰهُ
ދެއްވައެވެ.

އެހެނީ، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި ربُّގެ އަޠުވެރިކަމުންނަން، ދުނިޔޭގައި، އެ إِلٰهُ
ދެއްވާދެއްވުމަކީ، އެ إِلٰهُގެ ފަސްދުވަހުގެވެރިކަމުގެ ޙިކުމަތުން ދެއްވާދެއްވުމެކެވެ.
ވާހަކަ، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި ربُّ ދެއްވާދެއްވުމަކީ، އެއްވެސް ބާޢެއްގައި އެއްވެސް
ބަޔަކަށް މަނާކުރެވޭނެ އެއްޗެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެއީ، މުއުމިނަކަށް ކަމުގައި ވިޔަސް
ނުވަތަ ކާފިރަކަށް ކަމުގައި ވިޔަސް މެއެވެ.[37]

ٱنظُرۡ كَيۡفَ فَضَّلۡنَا بَعۡضَهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ وَلَلۡأٓخِرَةُ أَكۡبَرُ دَرَجَٰتٖ وَأَكۡبَرُ تَفۡضِيلٗا ٢١

﴿21﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ދުނިޔަވީ ޙަޔާތުގައި، ރިޒުޤުދެއްވުމާއި ދަރަޖަދެއްވުމާ އަދި
އެ ނޫން ކަންކަމުގައި ވެސް، ތިމަން إِلٰهُގެ އަޠުވެރިކަމުގެ ޙިކުމަތުން އެއްބަޔަކު އަނެއް
ބައެއްގެ މައްޗަށް މަތިވެރިކުރައްވައި، ތިމަން إِلٰهُ، އެބައިމީހުން މާތްކުރައްވައިދެއްވާ
ގޮތުގެ ވިސްނައި، އެ ކަންކަމުގެ ނިޔަކަން ދިނުމުގެ ދަރަޖަ އާޚިރަތުގައިވެއެވެ!

36- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
37- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُގެ އޯގާވަންތަކަމުން، ދުނިޔޭގައި މީސްތަކުންނަށް ދެއްވާ ދަރަޖަތަކަށްވުރެން، އާޚިރަތުގައި މުއުމިނުންނަށް ދެއްވާ ދަރަޖަތައް މާ ބޮޑުވާނެއެވެ. އަދި އާޚިރަތް ދުވަހުން، މުއުމިނުންނަށް ލިބޭ އިޙްސާނާއި، ކަރާމާތާއި، މަތިވެރިކަން، ދުނިޔޭގައި މީސްތަކުން ނަށް ލިބޭ އިޙްސާނާއި، ކަރާމާތާއި، މަތިވެރިކަމަށްވުރެން މާ ބޮޑުވާނޭ ގޮތެވެ.[38]

لَّا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾

﴿22﴾ އޭ އިންސާނާއެވެ! الله ﷻއަށް ބައިވެރިއަކުވާ ކަމުގައި ބަލައި، ތިބާކުރާ އަޅުކަމުގައި، އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކު، އެ إلٰهާ ބައިވެރިކޮށް، ތިބާ ޝިރުކުނުކުރާށެވެ! ފަހެ، الله ﷻ ފިޔަވައި، އެހެން إلٰهަކު، ތިބާ އިޚްތިޔާރުކޮށްފި ނަމަ، الله ﷻގެ ކޯފާ ތިބާއަށް ބައްދަލުވެ، އެ إلٰهުގެ ސާލިޙު އަޅުތަކުންގެ މަލާމާތްލިބި، އެ إلٰهުގެ ނަސްރުދެއްވުމުގައި ދުރަކަށްވިގެންވާ މީހަކު ކަމުގައިވެ، ނިކަމެތިވެގެންވާ ހާލުގައި އިންނަން ތިބާއަށް ޖެހިދާނެއެވެ.[39]

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾

﴿23﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި ރަބ്ބުގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް، އެ إلٰهު ވާޖިބުކުރައްވައިފައި ވަނީ، ހަމައެކަނި، އެ إلٰهަށް އަޅުކަންކުރުމެވެ! އަދި، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި ރަބ്ބު ކަނޑައަޅުއްވައި އަންގަވައި އަމުރުކުރައްވައިފައި ވަނީ، އެއްވެސް ފަރާތެއް، އެ إلٰهާ ބައިވެރިކޮށް، ޝިރުކުނުކުރުމަށެވެ!

38- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

39- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި މަންމައާއި ބައްޕައަށް ހެޔޮކޮށްހިތުމާއި، އެ ދެ މީހުންނަށް އިހްސާންތެރިވުމަށެވެ. އަދި ތިބާގެ މަންމައާއި ބައްޕައާ ދެ މީހުންކުރެ އެކަކު، ނުވަތަ އެ ދެމީހުން ވެސް ތިބާގެ ގާތުގައި ވަނިކޮށް، މުސްކުޅިވެ، ކަންތައްތައް ރަނގަޅަށް ނުކުރެވޭ ހިސާބަށް ދިޔުމުން ފަހު، އެއިން މީހެއްގެ ފަރާތުން ނުވަތަ އެ ދެ މީހުންގެ ފަރާތުން ތިބާ ނުރުހޭ ކަމެއް ފެނުނު ކަމުގައި ވިޔަސް، އެއިން ކަމަކާމެދު، ހިޔަންދު ކުޑަ ނުރުހުމުގެ ބަހެއް ވެސް، އެ ދެ މީހުންނަށް ނުވަތަ އެއިން އެކަކަށް ވިޔަސް ތިބާ ނުބުނާށެވެ!

އަދިވިއްޔަ! "އުފް" މި ފަދަ ކުޑަ ބަހެއް ވެސް، އެއިން މީހަކަށް ތިބާ ނުބުނާށެވެ! އަދި އެއިން އެއްވެސް މީހަކަށް އަޑުގައި، އެއިން މީހަކު ނުރުހޭ ކަމެއް ތިބާ ނުކުރާށެވެ! އަދި މަޑުމައިތިރިކަމާއި އޯގާތެރިކަމާ އެކު، މާތް ބަހުން އެ ދެ މީހުންނާ ވާހަކަދައްކައި، ލޯބިވެރިކަމާ އެކު ރިވެތި ގޮތުގައި އެ ދެ މީހުންނާ މުޢާމަލާތްކުރާށެވެ![40]

وَٱخۡفِضۡ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحۡمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرۡحَمۡهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرٗا ٢٤

﴿24﴾ އަދި ތިބާގެ މަންމައާއި ބައްޕައަށް އޯގާތެރިވެ ހަމްދަރުދީވުމުގެ ގޮތުން، ނިކަމެތިކަމުގެ ފިޔަ، އެ ދެ މީހުންނަށް ބާލައި ތިރިކޮށް، އެބައިމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ތިބާ ނިކަން އަދަބުވެރިވާށެވެ!

އަދި އެ ދެ މީހުން ދިރިހުރިއިރު ބޮޑުވީއިރާއި މަރުވުމަށް ފަހު ވެސް، ތިބާގެ ވެރި رَبُّ ގެ ދަނަވަސް ރަޙްމަތްލެއްވުމުގެ ދުޢާއިން، އެ ދެ މީހުންނަށް ރަޙްމަތްލެއްވުން އެދި، އެ إِلٰهُ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ދަންނަވައި، އެ ދެ މީހުންނަށް ޓަކައި ހެޔޮ ދުޢާކުރާށެވެ!

40- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އެ ދުޢާގައި ދަންނަވާށެވެ! "އެއްވެސް އާރެއްބާރެއް ނެތް ހިމާޔަތް ކުޑަ ކުއްޖެއްގެ ގޮތުގައި މި އަޅާ ވަނިކޮށް، މި އަޅާ ބަލައި ބޮޑުކޮށް، ތަރުބިޔަތުކުރެއްވުމުގެ މައްޗަށް ކޮށްދިނީވެ، އެ ދެމީހުން މި އަޅާގެ މައްޗަށް، އޯގާތެރިވެ އުޅުން ހަދައިން، އެ ދެމީހުންނަށް ތަރުބިޔަތުކޮށްދެއްވި، އެ ދެ މީހުންގެ މައްޗަށް، ޔާ إِلٰهُ އޯގާތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށި!"[41]

رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾

﴿25﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ނަމަވެސް ވާގައި އައްޔާއި، އެއީ ހެޔޮ ކަމެއް ނުވަތަ ނުބައި ކަމެއް ކަމުގެ ޒާތު ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޖަޒުބާތުތަކާ ގަސްތުކުރާ ޝުޢޫރުތަކެއް ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ބޭ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި ރައްބެވެ. ވުމާއެކު، މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކަން ހިތުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ނުބައިކަން ހިތުގެ ގޮތުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތުގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗެއް ވެސް، އެ إِلٰهُ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާން ގަސްތުކުރާ ކަންތައްތަކަކީ، الله ﷻ ގެ ރުހިވޮޑިގެން އަދައި، އެ إِلٰهُ ގެ ބަސްއަހައިން ކިޔަމަންވުމުގެ ގޮތުން، ކުރާން ގަސްތުކުރާ ކަންތައްތަކެއް ކަމުގައި ވީ ނަމަ، އެ ތިޔަބައިމީހުން ކަމެއް ވެސް، އެ إِلٰهُ، ކުރިން ދެނެވޮޑިގެން ވޭވެ.

އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ، ހެޔޮލަފާ ސާލިޙު ބަޔަކު ކަމުގައި ވީ ނަމަ، ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ވެވޮޑިގެންވަނީ، އެ إِلٰهُ ގެ ބަސްއަހައިން ރުޖޫޢަވެ ތައުބާވާ މީހުންނަށް، ކުރިޔަސް ފާފަތަކެއް ކުރިކަމުގައިވިޔަސް، އެބައިމީހުންނަށް ގިނަގިނައިން މަޢާފުކުރައްވާ إِلٰهُ ކަމުގައެވެ.[42]

41- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
42- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނަވާށެވެ! ޗީޒެއްގެ ހިތްގައި ވަނީ، الله ﷻ ދެނެ ވޮޑިގެންވާނެއެވެ، އެ إِلٰهُގެ
ބަޝަރީ ތަބީޢަތު ތަރުބިއްޔަތުން ކުރެވޭ ކަންތައް ވަނީ ނަފްސަ، އެކަމާ ބެހޭ، އެ إِلٰهُ، ތަޢާލާ
ދަންނަވާގެންނެވި އެކު، ބަރަކާތް އިންސާނުކަން އެއާ ވުމުގެ ސަބަބުން، އެއާއިން
ކުރުވާ ކުރި ތުރަތައް މާތުކަންކުރައްވައި، އެ ތުރަތައް އެއާއިން ތުއްސަވައިދެއްވާނެތެވެ.[43]

وَءَاتِ ذَا ٱلۡقُرۡبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلۡمِسۡكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرۡ تَبۡذِيرًا ﴿٢٦﴾
﴿26﴾ އޭ މުއުމިނު އަޅާއެވެ! އަދި ގާތްތިމާގެބަޔަކުގެ ޙައްޤު ލިބޭނީ ދޫކޮށްދީ ކާރިބު
މިސްކީނާ، އެ މިސްކީނުގެ ބަޔަށް ދީ، އެ ފަދަ ކާރިބު މިސްކީނު ވެސް ލިބޭގެ މަގުމަތިން
އިބްނުއްސަބީލު، އެ ފަދަ މިސްކީނުން ހަޤީޤަތް ހިއްސާވެ! އަދި އިބްނުއްސަބީލާއި
ހައްޤުގެ ގޮތުން ގާތްތިމާގެ މިސްކީނުން އަދާ ކުރަންޖެހޭ ހުރިހައި ބަޔަކު،
އޭގެ އެއްވެސް ތިރިކަމަށް ގޮތްގައި އަދާކުރާށެވެ!

އަދި މިސްކީނުންނާއި، ބަދަލުކުރެވިފާ މިންނާއި، އަތްމަތި ދަރިވެ
ގޮތުގެވެރިޔާ ދަރުމަވެރިންނަށް ވެސް އެބައިމީހުންގެ ބައެއް އަދާކުރާށެވެ! އެހެން،
ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލުގައި އެ ފަދަ މިންނަށް ދޫކޮށްލާ ބައެއް ވެއެވެ. އަދި
ތިޔާގެ މިލްކުގައިވާ މުދަލު، الله ﷻ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް ފަދަ ކަމެއްގައި ދެއްވި
ގޮތަށް ކުރާށެވެ! އަދި މުދަލު ނިސްބަތުކުރި، ބަރަކާތް ލިބި ނުލިބުމެއް ކަމެއް،
ބޭކާރުކަމުގައި މުދަލު ޚަރަދުކުރަން ނުވާށެވެ![44]

إِنَّ ٱلۡمُبَذِّرِينَ كَانُوٓاْ إِخۡوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِۖ وَكَانَ ٱلشَّيۡطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورٗا ﴿٢٧﴾

43- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
44- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿27﴾ ހަމަކަށަވަރުން، اللهﷻ އަށް އުރުދުވޭ ކަންކަމުގައާއި، ބޭނުމުއްނުން ގޮތްގައި
ޚަރަދުކުރާތް، މުދަލުން އިސްރާފުކުރާ މީހުންނަކީ، އިންސާނުންގެ ދުޝްމަނުގައިވާ
ޝައިޠާނުންގެ އަޚުންނެވެ. އެހެނީ، ނުބައި ކަންތައްތައްކަމުގެ ބިރުގައި ފަސާދަކުރުމުގައި،
އެބައިމީހުންނަކީ ޝައިޠާނުން ފަދަ ބައެކެވެ. އަދި، ޝައިޠާނާގެ ފަރި ރަބްގެ
ނިޢުމަތްތަކަށް ނުހަނު ބޮޑަށް އިންކާރުކުރެއެވެ، އެ إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅުތަކާ ދެކޮޅަށް
ނުހަނު ނުބައިކަން ބޮޑު ކާފިރަކު ކަމުގައި ޝައިޠާނާ ވިއެވެ.[45]

وَإِمَّا تُعۡرِضَنَّ عَنۡهُمُ ٱبۡتِغَآءَ رَحۡمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرۡجُوهَا فَقُل لَّهُمۡ قَوۡلٗا مَّيۡسُورٗا ﴿٢٨﴾

﴿28﴾ އޭ މުޙައްމަދު އަޑާއެވެ! اللهﷻ ތިބާއަށް ދެއްވި މުދަލުން، އެ ބައެއްކަން ދިނުމަށް
ތިބާއަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު، ތިބާގެ ކިބައިން އެއްޗެއް
އެދި ހިނގުމުން، އެ މީހަކަށް ދޭނެ އެއްޗެއް ތިބާގެ އަތުގައި ނެތުމުގެ ސަބަބުން،
އެ މީހެއްގެ ކިބައިން މޫނު އަނބުރައިލައިފިނަމަ ތިބާ ދިނުމަށް ނެތަ، އާދެވިޔަ
މަޖާލެއްނެތި ބަހެއް އެ މީހާއާ ފަހަކު ދެއްކާށެވެ! އަދި، "اللهﷻގެ ރަޙްމަތްފަސްދަ
ކަމާއި، ދަސްކުރަނަވާކަމުން ތިބާއަށް ލިބިގަނެވޭނެ ގޮތް ދެއްވައިފި ނަމަ
ތިބާއަށް ދޭނެ އެއްޗެއް ދޭނަމެވެ." މި ފަދައިން ބުނު، ނަރުމީ ވަޢުދުކުރުން
އެ މީހަކަށް ވަޢުދުކުރާށެވެ!

އަދި ތިބާގެ ކިބައިން އެހީއަކަށް އެދުނު މީހާއަށް ދޭނެ ތަނަވަސްކަން
ލިބުމުން އެދި، اللهﷻގެ ރަޙްމަތުގައި ތިބާ ދަންނަވާށެވެ! އެހެނީ، އެ ގޮތަށް
ކަންތައް ކުރުމުން، އެ إِلٰهُގެ ތަނަވަސް ރިޒުޤުގެ ތެރެއިން، އެ إِلٰهُ ތިބާއަށް އިތުރަށް
ދެއްވާނެއެވެ.[46]

45- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
46- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ ٱلْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴿٢٩﴾
﴿29﴾ އަދި ހުށޫކަމުގެ ދަގުގައި ދުރައް ކަރާކުރުވި ނަމަ އަތްމަތި ދަމިފާދާށް
ކަރުގެ ބިރަން، ތިބާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށާއި ތިބާގެ އަހުލުވެރިންނަށް ބޭނުންވާ
ޚަރަދުކުރުމަށް ނުކޮށް އަދި ތިބާގެ ކިބައިން އެހީއަށާއި މަދަދަށް އެދޭ ނިކަމެތިންނަށް ވެސް
ނުދީ، ކަނޑުދާހާ އެކި ކަސްތޮޅު އެދިގެންވާ އެއްޗެއް ކަލޭގައި ތިބާގެ އަތް ހަރުލި
މުސްތަޤުބަލުގައި، ހުށޫ ކަލުގެ މަޑުގައި ޚަރަދު ކުރުމުން ތިބާ މަލާމާތްވެގެންނާނެއެވެ!

އަދި ތިބާގެ އަތްމަތިވާ މުދަލު ޚަރަދުކުރުމުގައި، ތިބާގެ އަތް މުޅިން ފަތުރައިލައި،
ތިބާއަށް ލިބިފައިވާ ތަނަވަސްކަމާ އެކަށީގެންވާ ވަރަށްވުރެން އިތުރަށް ޚަރަދުކޮށް،
އިސްރާފު ނުކުރާށެވެ! އެހެނީ، މުދަލު ޚަރަދުކުރާކަށް މުސްތަޤުބަލުގައި ނަމަ، މިސްކީނުކަމުގެ
ފަގީރުކަމުން ބަދުބަލާއި މަލާމާތް ލިބިގެންވާ ހާލަތް ކަލޭގައި ތިބާ ވެދާނެއެވެ.

އަދި އުނަދިގެންވާ ފަރާތްތަކުން އިތުރަށް ޚަރަދުކުރުން އިސްރާފުކުރުން ނަމަ، ހިތްވަރާއި
ޝަރީޢަތުން ލިބިގެންވާ ހާލު، އުނަދިފުރެއްގެ ދޮރުގައި، ތިބާ އިންސާން ޖެހިދާނެއެވެ.
އެއީ، ތިބާއަށް ލިބިހުރި ތަނަވަސްކަމާ އެކަށީގެންވާ ވަރަށްވުރެން އިތުރަށް
ޚަރަދުކުރުމުގެ ސަބަބުން އަތްމަތި ހުސްވެ ތިބާގެ މުދަލު ނަގައިލެވިފައިވެއެވެ.[47]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

ابْنُ مَسْعُودٍ ﷺ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ބާރިޔާވާ ދުވަހަކު ނުދާ ކުރިހެން
ކުއްޖަކު އައިސް، ކަލޭ އިތުރު ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އެއް ދަރަނި ދޫކޮށްލެއްވެ.
ހެދުނަރަވަޅުން، އިބަ ރަސޫލާގެ އަރިހުން އެވެނިޖެހި އެއްޗެއްސެން ނުދި އަތުގަނޑުގެ
މަސްދަ ދަރުނަވާއެވެ.

47– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދެން، އެ ފަދައިން އެ ކުއްޖާ ދަންނަވުމުން ހަދިޔާކުރެއްވިއެވެ. މިއަދު އަހުރެމެންގެ އަތަކު އެއްވެސް އެއްޗެއް ނެތެވެ. އެ ފަދައިން ހަދިޔާކުރެއްވުމުން، އެ ކުއްޖާ ދަންނަވިއެވެ. އަޅުގަނޑުގެ މަންމައަށް ދެއްވާނެ އެއްޗެއް، އިބަ ރަސޫލާގެ އަތްޕުޅުގައި ނުވާ ނަމަ، އަޅުގަނޑުގެ މަންމަ އެދެނީ، އިބަ ރަސޫލާގެ ގަމީސްކޮޅު އަޅުގަނޑުގެ ގައިގަ ލައްވައިދެއްވުމަށެވެ.

މި ފަދައިން އެ ކުއްޖާ ދަންނަވުމުން، އެ ރަސޫލާ ގުޅުކުރައްވައިގެން އިންނެވި ގަމީސްކޮޅު ބޭލުއްވައިގަތައި އެ ކުއްޖާއަށް ދެއްވިއެވެ. ދެން އެއަންނަވަރު، ގަތާޔެގައި، ހުސްގައިގާ، އެ ރަސޫލާ އިންނެވިއެވެ. ދެން، އެ ކަލާ ޖެހޭ ބޮލުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.48

إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾

﴿30﴾ ހަމަކަށަވަރުން، ރިޒުޤުގެ ތަނަވަސްކަން ދެއްވަނީ، ތިބާގެ ވެރި رَبُّ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް، އެ إِلٰهُ، ރިޒުޤު ތަނަވަސްކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރައްވާ މީހެއްގެ އަތުމަތި ދަތިކުރައްވައި، ރިޒުޤުގެ ދަތިކަން އެ މީހަކަށް ގެނުވައިދެއްވައެވެ.

ޝައްކެއްނެތެވެ. އެ ކަން އެ ގޮތަށް އެ ހިންގަވަނީ، އެ إِلٰهُގެ މަތިވެރި ހިކުމަތްތެރިކަމުގެ ދަށުން، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުގެ އިޙުތިޔާޖުތަކާއި ގޮތަކަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންނާމެދު ހުރިހާ ކަމެއްގެ ޚަބަރު، މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި އެބައިމީހުންނާ ހުރިހާ ކަމަކަށް، މުޅިން ބަލައްވައިވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ.

48- الدُّرُّ الْمَنْثُورُ فِي التَّفْسِيرِ بِالْمَأْثُورِ لِلْإِمَامِ جَلَالِ الدِّينِ السُّيُوطِي

ފުދާރުކު، ސިއްރުގައި ކުރިއަސް އަދި ފާޅުގައި ކުރިއަސް، މިސްކީނުކަމާ އެއްވެސް ކަމެއް، އެ އިލާހަށް ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެންނުވެއެވެ.[49]

وَلَا تَقۡتُلُوٓاْ أَوۡلَٰدَكُمۡ خَشۡيَةَ إِمۡلَٰقٖۖ نَّحۡنُ نَرۡزُقُهُمۡ وَإِيَّاكُمۡۚ إِنَّ قَتۡلَهُمۡ كَانَ خِطۡـٔٗا كَبِيرٗا ٣١

﴿31﴾ އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ދަރިންނަށް ޚަރަދުކޮށްފި ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ފަގީރުވެދާނެތީ ކަމުގެ ބިރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިން ތިޔަބައިމީހުން ނުމަރާށެވެ! އެހެނީ، އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުންނަށް ރިޒްޤުދެއްވަނީ، ތިމަން الله އެވެ. ތިޔަ މައިންބަފައިންނަށް، ތިމަން الله ރިޒްޤުދެއްވާ ފަދައިން، އެ ދަރިންނަށް ވެސް ރިޒްޤުދެއްވާނީ، ތިމަން الله އެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު، ހަމަކަށަވަރުން ވެސް، ދަރިން މެރުމަކީ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއް ކަމުގައި ވެއެވެ.[50]

وَلَا تَقۡرَبُواْ ٱلزِّنَىٰٓۖ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةٗ وَسَآءَ سَبِيلٗا ٣٢

﴿32﴾ އަދި ޒިނޭކުރުމާއި ޒިނޭކުރުމަށް މަގުފަހިވާ އެއްވެސް ކަމަކާ ތިޔަބައިމީހުން ކައިރިނުވާށެވެ! އަދި ޒިނޭކުރުމަކީ ވީހާ ފަޙުޝުވެރި، ޒިނޭކުރުމަށް އެދުންވެރިވާ ފަދަ އެއްވެސް ކަމަކާ ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ކައިރިނުވާށެވެ! އެއީ، ޒިނޭކުރުމުގެ ފުރަބަދަރާތް ކުޑަ އަމަލުން އެއްކިބާވެ، ޒިނޭކުރުމުގެ ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެ ތިބުމަށް ބަކާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ޒިނޭކުރުމަކީ ހުތުރުކަން ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއް ކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި ޒިނޭކުރާ މީހާ އެ އުޅެނީ ނަސަބު ނުބައި ގޯސްކަރެވެ. އަދި އެ މީހާ ހިނގާ މަގަކީ، ނުރަސް ނުބައިކަން ބޮޑު މަގެއް ވެސް ވެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އޭނާއަށް އެ ހިނގާދިޔަ ނަރަކައަށް ވާސިލުވެވިދާ މަގަކުންނެވެ.[51]

49- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

50- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

51- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާނެވެ! މި އާޔަތުގައި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ހަރާމްކުރައްވައިފައި މި ވަނީ ޒިނޭކުރުން އެކަންޏެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްމަ! މި އާޔަތުގައި އަމުރުކުރައްވައިފައި މި ވަނީ، ޒިނާއާ ގާތް ވެސް ނުވުމަށެވެ! އެއީ، ޒިނޭކުރުން ހަރާމްކުރެއްވުމުގެ އެންގެވުމީ ދަރަޖައެވެ.[52] وَالله أَعْلَمُ.

وَلَا تَقۡتُلُواْ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۗ وَمَن قُتِلَ مَظۡلُومٗا فَقَدۡ جَعَلۡنَا لِوَلِيِّهِۦ
سُلۡطَٰنٗا فَلَا يُسۡرِف فِّي ٱلۡقَتۡلِۖ إِنَّهُۥ كَانَ مَنصُورٗا ﴿٣٣﴾

﴿33﴾ އަދި ޝަރުޢީ ބައްޔަކާ ނުލައި، އެއްވެސް ނަފްސެއް ޤަތުލުކުރުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ވަނީ ހަރާމްކުރައްވައިފައެވެ. ވީމާ، ޝަރުޢީ ބައްޔަކާ ލައިގެން މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުން އެއްވެސް ނަފްސެއް ޤަތުލުނުކުރާށެވެ! އަދި ޝަރުޢީ ބައްޔަކާ ނުލައި، އަނިޔާވެރި ގޮތުގައި މަރައިލެވޭ މީހާގެ ދަންނާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، އެ މީހާގެ ވާރުތަވެރިންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުން އައްޔަންކުރާ މީހަކަށް، ހިފަން إِلٰهُ، ބާރެއް ދެއްވީމެވެ. އެ ބާރަކީ، އެ މީހަކު ޤަތުލުކުރި މީހާގެ ކިބައިން ޤިޞާޞް ހިފުމުގެ ގޮތުން އެ މީހާ މަރައިލުމަށް އެދުން ނުވަތަ މަރުގެ ދިޔަ ލިބިގަތުން އެދުން ނުވަތަ މަރައިލި މީހާއަށް މާފުކުރުމުގެ ބާރެވެ.

އަދި އެ ބާރަކީ، އަނިޔާވެރި ގޮތުގައި މަރާލެވުން މީހާގެ ވާރުތަވެރިންނަށް، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ދެއްވައިފައިވާ ބައްޔެއް ވެސް ދެއެވެ. ނަމަވެސް، އެ ބައްޔު ލިބިގަންނާނީ، އެ މީހާގެ މަރުގެ މައްސަލަ، ޝަރުޢީ މަޙްކަމާއަކަށް ހުށަހަޅައި، އެ މަޙްކަމާއަކުން ކަނޑައަޅުއްވާ ނިޔާއަކާ އެއްގޮތަށް ގޮތުގެ މަތީންނެވެ. އަދި އަނިޔާވެރި ގޮތުގައި މަރާލެވުން މީހާގެ ވާރުތަވެރިން ދަންނާށެވެ!

52- تَفْسِيرُ الشَّيْخِ أَبِي بَكْرِ إِبْرَاهِيمَ

ޖަހެ އެބައިމީހުން، އެބައިމީހުންގެ ވާރުތަވެރިޔާ މަރައިލި މީހާގެ ކިބައިން ޤިޞާޞް ހިފުމުގައި، ﷲ ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ ޝަރްޢީ ޙައްދުން ބޭރުވެ، އިސްރާފުކޮށް، އެ މީހާގެ ކަންތައް ގެނެދުން ފަދަ، ޝާރަށް ގެނެދުން އެއްވެސް ކަމެއްކުރުން، އެ މީހާގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެގެން ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ، އެ ފަދަ ކަންތައްތަކަކީ، އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި ހުއްދަ ކަންތައްތަކެއް ނޫނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އަނިޔާވެރި ގޮތުގައި މަރައިލެވުނު މީހާގެ ވާރުތަވެރިޔާއަށް ބާރުދީ ޤިޞާޞްހިފުމަށް ފުރުޞަތު، ﷲ ﷻ އެހީތެރިވެވޮޑިގެންނާ އެހީތެރިވެ މަދަދުތެރިވެވޮޑިގެންވާނެއެވެ.[53]

ދަންނާށެވެ! އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި މީހަކު ޤަތުލުކުރުން ހުއްދަކުރައްވާފައިވަނީ ތިން ގޮތަކަށްނެވެ. ފުރަތަމަ ގޮތަކީ، ޝަރުޢީ ބަޔާނަކާ ނުލައި މުސްލިމަކު ޤަތުލުކުރާ މީހާގެ ކިބައިން ޤިޞާޞް ހިފުމުގެ ގޮތުން ޤަތުލުކުރުމެވެ. ދެވަނަ ގޮތަކީ، ޝަރުޢީ ގޮތުން ކައިވެނިކުރުމުން ފަހު، އަނބިމީހާ އެކު އެއްވުމަށްފަހު މީހަކު ޒިނާކޮށްފި ނަމަ، އެ ކަމުގެ ބަދަލުގައި ރަޖުމުކުރުމެވެ.

ތިންވަނަ ގޮތަކީ، މުސްލިމަކު ދީން ބަދަލުކޮށް މުރުތައްދުވެއްޖެ ނަމަ، އެ ކަމުގެ ބަދަލުގައި ޤަތުލުކުރުމުގެ ގޮތުން ކަތިލުމެވެ.[54] އަދި ހަމަ އެހެންމެ، މި އާޔަތުގައި މިވާ އަމުރުފުޅަކީ، ޤިޞާޞްހިފުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ބަލަހައްޓާ ޙާކިމް ފަރާތަކަށް ދޫކޮށް ދިނުން އަމުރުކުރެވިފައެވެ.[55]

وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ ۚ وَأَوْفُوا۟ بِٱلْعَهْدِ ۖ إِنَّ ٱلْعَهْدَ كَانَ مَسْـُٔولًا ﴿٣٤﴾

53- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وَزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
54- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
55- تَفْسِيرُ الشَّيْخِ أَبِي بَكْرٍ إِبْرَاهِيمَ

﴿34﴾ އަދި ބައްޕަ މަރުވުމުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް އަންނަ ޔަތީމުންގެ
މުދަލް އިތުރުވެ، އެ ކުދިންނަށް ފައިދާ ލިބޭނެ ވިޔަފާރިއެއް ފަދަ ކަމެއްގައި ފިޔަވައި،
އެ ކުދިންގެ މުދަލް ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުންނުކޮށް، އެ ކުދިންގެ މުދަލާ ތިޔަބައިމީހުން
ކައިރިނުވާށެވެ! އަދި އެ ޔަތީމުން ބާލިގުވެ، މުދަލާއި ފައިސާ ގެންގުޅުމަށް
ތަސައްރުފުކުރުމަށް ގާބިލުވުން، އެ ކުދިންގެ ފައިސާއާއި މުދަލް ތިޔަބައިމީހުން
ރައްކާތެރިވާށެވެ! އަދި އެ ޔަތީމުންގެ ހުރިހައި ކަމެއް ބަލަހައްޓާން ކަމުގައި ވެސް،
ތިޔަބައިމީހުން ކޮށްދީފައިވާ ޢަހުދު ތިޔަބައިމީހުން ފުރިހަމަކުރާށެވެ!

އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުން ކޮށްދީފައިވާ ކޮންމެ ޢަހުދަކާމެދު، ޤިޔާމަތް
ދުވަހު ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާނެ ކަން ކަށަވަރެވެ. ވީމާއެކު،
ތިޔަބައިމީހުން ކުރަ ޢަހުދުތަކާއި، އެއްބަސްވި އެއްބަސްވުންތަކާ ތިޔަބައިމީހުން
ފުރިހަމަކުރި ކަމުގައި ވީ ނަމަ، އެ ކަމުގެ ދަރުމައާއި ޘަވާބު ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ލިބޭނެއެވެ! އަދި އެ ޢަހުދުތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ޚިޔާނާތްތެރިވި ކަމުގައި ވީ ނަމަ،
އެ ކަމުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޢަޛާބު ލިބޭނެއެވެ![56]

ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ކުރަ ޢަހުދުތަކާއި، ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަސްވި
އެއްބަސްވުންތަކީ، الله ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވާން ކަމުގައި ދަންނަވައި،
އެ اللهއާ ތިޔަބައިމީހުން ކުރަ އެއްބަސްވުމާއި، މީސްތަކުންނާ ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދު
ތިޔަބައިމީހުން ކޮށްފައިވާ އެއްބަސްވުމާއި، އެއްބަސްވުންތަކެވެ.[57]

وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا۟ بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾

56- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

57- تَفْسِيرُ الشَّيْخِ أَبِي بَكْرٍ إِبْرَاهِيمَ

(35) އަދި ތިޔަބައިމީހުން، އެއްވެސް މީހަކަށް އެއްޗެއް މިނައިދޭ ނަމަ،
އެ މިނުން ފުރިހަމަކޮށްދޭށެވެ! އަދި އެއްވެސް މީހަކަށް އެއްޗެއް ކިރައިދޭ ނަމަ،
ސީދާވެގެންވާ ހަމަހަމަ ތިރާޒުވަކުން ބަރާބަރަށް ހަމައަށް އެ އެއްޗެއް ކިރައިދޭށެވެ!
އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، މިކަންކުރުމުގައި ބަރަކާތްލިބުމުގެ، ނުހަނު ބޮޑުވެގެންވާ
އާޚިރަށް ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮވެ. އަދި އާޚިރަތުގެ ދުވަހުން، اللهُ ﷻ ގެ
ޙަޟްރަތުގައި، އެ ކަމަށް ބަލާއިރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބޭނީ ނަތީޖާ ވާ ފުރިހަމަ ބަދަލު،
ދަރުމަދާއި ޘަވާބުގެ ގޮތުން ވާ އާޚިރަތުގައި ރިވެތިކަން ބޮޑު ގޮތެވެ.[58]

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۚ إِنَّ ٱلسَّمْعَ وَٱلْبَصَرَ وَٱلْفُؤَادَ كُلُّ أُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔولًا ﴿٣٦﴾

(36) އޭ އާދަމުގެ ދަރިޔާއެވެ! އެ ކަމަކާމެދު ތިބާއަށް އެއްވެސް ޢިލްމެއް،
ދެނުމެއް، ޔަގީންކަމެއް ލިބިފައި ނުވާ އެއްޗަކާ އަދި ކަމަކާ ވިޔަސް، ތިބާ
ތަބާނުވާށެވެ! އަދިޔާއެއް! އެ އެއްޗެއްގެ ނުވަތަ އެ ކަމެއްގެ ރަނގަޅުކަމާއި
ހަރާބުކަމާއި ތަފްޞީލުކުރުމަށް ފަހުގައި ގޮތަކީ، އެ އެއްޗަކާ ނުވަތަ އެ ކަމަކާ،
ތިބާ ތަބާނުވާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އިންސާނާއަށް، اللهُ ﷻ ދެއްވައިފައިވާ
އިވުމާއި، ފެނުމާއި، ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމުގެ ގުނަވަން ކަމުގައިވާ ހިތް، އޭނާ
ބޭނުންކުރި ގޮތަކާމެދު، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އޭނާއާ ސުވާލުކުރެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެއިން
ގުނަވަނެއް ހެޔޮ ގޮތެއްގައި މިހާރު، ބޭނުންކޮށްފައިވާ ނަމަ އެ ކަމުގެ ޘަވާބު،
އެ މީހަކަށް ލިބޭނެކަމާ އަދި ނުބައި ގޮތެއްގައި ބޭނުންކޮށްފައިވާ ނަމަ އެ ކަމުގެ
އަދަބު، އެ މީހަކަށް ލިބޭނެކަން ކަށަވަރެވެ.[59]

58- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

59- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّكَ لَن تَخۡرِقَ ٱلۡأَرۡضَ وَلَن تَبۡلُغَ ٱلۡجِبَالَ طُولٗا ﴿٣٧﴾

﴿37﴾ އޭ އާދަމުގެ ދަރިކާއުވެ! ބޮޑާވެ ހިތްބޮޑުވެރިވެ، ތިމާ ވަރުގެ ދީރަށް ނުސްކަވަން ދޫކޮށް، އުފާލުންތޮރިވެގެންނެއް، ބިމުގައި ތިބާ ހިނގައި ނުދާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ބިމުގައި ހިނގުމުން ބިން ފަޅައި ގަދަ ދުއްޖެއް ތިބާއަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. އަދި ހިނގުމުގެ ވަރަކަށް ބޮޑާވެ ހިތްބޮޑުވެރިވެ މަތިކޮށްހިނގިއަސް، ފަރުބަދަތަކާ ހަމައަށް ތިބާއަކަށް ދިގުވެ ވެސް ނުފޯރާނެއެވެ. ވީއިރު، ތިބާ ބޮޑާވާންވީ ކޮން ކަމަކާ ހެދިތޯއެވެ؟[60]

كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكۡرُوهٗا ﴿٣٨﴾

﴿38﴾ އޭ އާދަމުގެ ދަރިކާއުވެ! އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގައި ބަޔާންވެދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އެންމެހައި ނުބައި ކަންތައްތަކަކީ، އިބަ ރަސްކަލާނގެ ވެރި رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުގައި ނުރުހުން ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެން، އެ إِلٰهُ ނުރުހުއްސަވާ ކަންތައްތައް ކަމުގައި ވެއެވެ. ވީއިރު، الله ﷻ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތައް އެ އަމުރުކުރެއްވި ގޮތަށް ނުކޮށް، އެ إِلٰهُ ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކަށް އަރައިގަންނަ މީހާދެކެ، އެ إِلٰهُ ރުޅިވެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. އަދިޔާއްމާ! އެ ފަދަ ކޮންމެ މީހަކުދެކެ، އެ إِلٰهُ ކަރާހިޔަތްތެރިވެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ.[61]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، މި ސޫރަތުގެ ތަފްސީލުކޮށް އާޔަތުން ޙުކުމްތަކެއް، މި ސޫރަތުގެ ތިރީސް ހަތަރުވަނަ އާޔަތާ ހަމައަށް އެވާ އާޔަތްތަކުގައި، الله ﷻ ނަހީކުރައްވާ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކައެވެ. އެ ހުރިހައި ކަމަކީ ވެސް، އެ إِلٰهُ ރުޅިވެވޮޑިގަންނަވާ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި އެ ކަންތައްތަކަކީ، އެ إِلٰهُ ކަރާހިޔަތްތެރިވެވޮޑިގަންނަވާ ކަންތައްތައް ވެސް މެއެވެ.

60– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
61– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ
مَلُومٗا مَّدۡحُورًا ﴿٣٩﴾

﴾39﴿ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގައިވާ އަމުރުފުޅުތަކާއި ރިވެތި މާތް އަޚްލާޤާއި ފުރިހަމަ އަދަބުތަކާ އަދި ނަހީކުރައްވައި މަނާކުރައްވައިފައިވާ އުސޫލުތަކީ ކަންތައްތަކެވެ، އިލާހީ ހިކުމަތުގެ ތެރެއިން، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި رَبُّ، އިބަ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވި ވަޙީގައި އަންގަވައި ބާރުއަޅުއްވާފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ.

އޭ އިންސާނާއެވެ! އަދި، الله ﷻ އަށް ކުރާ އަޅުކަމުގައި އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކު، އެ إِلٰهَ ބައިވެރިކޮށް، އެ إِلٰهُ، ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކޮށް، ތިބާ ޝިރުކުނުކުރާށެވެ! ފަހެ، الله ﷻ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކޮށް ޝިރުކުކޮށްފި ނަމަ، އަމިއްލަ ނަފްސުގެ މަލާމާތައި، މިސްކީނުންގެ މަލާމާތް ލިބި، الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން ދުރުކުރައްވައި، ހުރިހާ ހެޔޮކަމަކުން މަޙްރޫމްވެގެންވާ ހާލު، ޖަހަންނަމައިގެ އަލިފާނަށް ތިބާ އުއްލަވައިލެއްވޭނެތެވެ.[62]

أَفَأَصۡفَىٰكُمۡ رَبُّكُم بِٱلۡبَنِينَ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنَٰثًاۚ إِنَّكُمۡ لَتَقُولُونَ عَظِيمٗا ﴿٤٠﴾

﴾40﴿ އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި رَبُّ، އުފައްދަވާ މަޚްލޫޤުންގެ ތެރެއިން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޚާއްޞަކޮށް، ފިރިހެން ދަރިން ދެއްވައިފައި ކަމަށާ އަދި އަންހެންދަރިން ލިބޭވަން ތިޔަބައިމީހުން ނަގާއިރު، އެ إِلٰهُގެ މަޚްލޫޤުންގެ ތެރެއިން، އެ إِلٰهُގެ އަމިއްލަ ދަރިކޮޅުގަން ބަލައި، އަންހެން ދަރިން ހިއްޖުވި ކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ބަނަނީހެއްތޯ؟ އަދި، އެ إِلٰهُގެ އަމިއްލަ ދަރިކޮޅުގަން ބަލައި، އެ إِلٰهُ، ހިއްޖުވި އަންހެން ދަރިންނަކީ، މަލާއިކަތުން ކަމުގައި ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ބަނަނީހެއްތޯ؟

62- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އަށް ނިސްބަތްކޮށްދޭ ބުހުތާން ދޮގުހަދައިގެން، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ބުނަނީ، ވަރަށް ވެސް އަދަބުކުގަ އަދި އެހައިމެ ނުބައި ބަހެއް ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެ ބަހަކީ، އެއްވެސް ބާރެއްގައި، ޔަޤީނުވާނަމަ الله ﷻ އަށް ނިސްބަތްކޮށްދޭ އެއްވެސް މިހާ ބުނެގެން ވާނޭ، އަދި ބުނުން ހުއްދަވާނޭ ބަހެއް ވެސް ނޫނެވެ.[63]

وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَا فِي هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمۡ إِلَّا نُفُورٗا ﴿٤١﴾

﴿41﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ހިކްމަތުން ފުރިގެންވާ ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކާއި، އިބްރަތްތެރި މިސާލުތަކާއި، ވަޢުދާއި ވަޢީދު އުކުޅުވިގެންވާ ވަޢުޒާއި އިރުޝާދުގެ ބަސްފުޅުތަކެއް، މި ޤުރުއާނުގައި، ތިމަން اِلٰهُ، ނުހަނު ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ، އެ ފޮތުގައިވާ ފަހުމުކަން ބޯދު ހުއްޖަތްތަކާއި އަލިގަދަ ދަލީލުތަކާދުރު މީސްތަކުން ވިސްނައި ފިކުރުކޮށް، އެބައިމީހުން ކޮންމެ އަންގަވައި ޝިރުކުގެ ޖަހާލުމަކުން އެއްކިބާވެ، އެ اِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތަކެއްހެދި އެ އަމުރުކުރެއްވި ގޮތަށްކަން، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ ތިބުމަށެވެ.

އެހެންކަމަކު، އެ މުޝްރިކުން ނަފުރަތްވެ، އެ ޙައްޤާ ދުރުހެލިވުން ނޫން ކަމެއް، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ދީނަ މިހުރިހާކަން، އެ ޙައްޤާ އަޅުމަކަށް ފަރު ވެސް އިސްރާފް ނުވެއެވެ. އަދި، ޔަޤީނު ޤުރުއާނުގައިވާ ނަޞޭހަތްތަކާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމުގެ ސަބަބުން، އިތުރުކަން ނޫން އެހެން ކަމެއް މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ދީނަ ނުވެއެވެ.[64]

63– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
64– صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدٍ عَلِي الصَّابُونِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާނެވެ! ޔާރަބީ ޤުރުއާނުގައިވާ އިބްރަތްތަކާއި މިސާލުތަކާއި، ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކާއި، އިލާހީ އަމުރުނަހީތަކުގައި ވަނީ މުޅިން ވެސް މީސްތަކުންނަށް ފައިދާހުރި ވާހަކަތަކެވެ. އަދި އެ ފާޑުގައިވާ އެންމެހައި ނަފާ ބަސްފުޅުތަކުގައި ވަނީ، އެބައިމީހުންނަށް ގެއްލުންދޭ ކަންކަމުގެ ވާހަކައެވެ. އެއީ، މީސްތަކުންނަށް ފައިދާހުރި ކަންތައްތަކެވެ، އެބައިމީހުންނަށް ގެއްލުންދޭ ކަންތައްތައް އެބައިމީހުން ދުރުވެގަނެއެވެ.[65]

قُلْ لَّوْ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَّٱبْتَغَوْا۟ إِلَىٰ ذِى ٱلْعَرْشِ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾

﴿42﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާ މުޝްރިކުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އެބައިމީހުން އެ ބުނާ ފަދައިން، އަރްޝުގެ ވެރި إِلٰهَ އާއެކު އެހެން އިލާހުންތަކެއްވާ ނަމަ، ދުނިޔޭގެ އެކިއެކި ކަންކަމުގެ ވެރިން، އޭގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ހަނގުރާމަކުރަން، އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ދެކޮޅަށް ބަލިކުރަން އުޅޭ ފަދައިން، އަރްޝުގެ ވެރި إِلٰهُ، ދެކޮޅަށް ބަލިކުރުމަށް ގޮތެއް ހޯދާނެތެވެ، އެ މުޝްރިކުން އެ ބުނާ އިލާހުންތަކެއް ނުހުން ބޭނުން ގެއްލައިގައި މަސައްކަތްކުރާނެކަން ކަށަވަރެވެ.[66]

ނަމަވެސް، الله ﷻ އީ، ބޮޑުބޮޑުއަރުވަންތަކަމާއި އުލޫހިއްޔަތުގައި އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނުވާ އެއްކައުވަންތަ إِلٰهެވެ. އެހެންކަމުން، އެ إِلٰهާ ދެކޮޅަށް ހަރަކާތް ކުރުމުގެ ވަރުގަދަކަން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ނުވެއެވެ.

سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٣﴾

65- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
66- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

﴿43﴾ އަދި ބޮޑުވެގެންވާ މަތިވެރިވުމަކުން، الله ﷻ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވުމާ އެކު،
އެ إِلٰهަށް ނިސްބަތްކޮށްދޭ ބުހުތާން ތޮރުކަރައިގެން، މުޝްރިކުން އެ ތަހުމަތަކީ އުޅޭ
ޚުރާފާތު ވާހަކަތަކުން، އެ إِلٰهُ ހުސްތަރުޙު ޠާހިރުވެވޮޑިގެން ވެއެވެ.[67]

تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ وَلَٰكِن لَّا
تَفۡقَهُونَ تَسۡبِيحَهُمۡۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورٗا ﴿٤٤﴾

﴿44﴾ ހަތް އުޑުގައި ބިމާ އަދި އެ ތަންތަނުގައި ވާހާ ޚަލްޤުތަކުން، الله ﷻ ގެ
ހުސްޓާރިކުރުމާއި ތަޢުރީފުތަކާއި އެކު، އެ إِلٰهަށް ތަސްބީހަކިޔައިދެއެވެ. އަދި ހުރިހައި އެއްޗެއްސާއި
އުނިކަމުން، އެ إِلٰهُ، ހުސްތަރުޙު ވެޖެހޭ ވާގޮތަކުން ބަޔާންކޮށް، އެ إِلٰهަށް ޙަމްދުކުރައި،
ޘަނާއާއި، ޙަމްދުކުރޭ ނުދަންނަވާ ހަމަ އެއްވެސް އެއްޗެއް ގާބިލުވެގައި ނުވެއެވެ.
އެ މީސްތަކުންނޭވެ! އެއްޗެއްސަކަށް، ގާބިލުވެގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތި، الله ﷻ ގެ
ހުސްޓާރިކުރުމާއި ތަޢުރީފުތަކާއި އެކު، އެ إِلٰهަށް ތަސްބީހަ ކިޔާކަމެއް ތިޔަބައިމީހުން ނުދަނަނެ
ނުނެގޭއެވެ.

ހަމަކަނޑައެޅުން، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهُ ކުރެއްވާ ކަންތައްތަކުގައި ޙިކުމަތްތެރިވަންތަ،
އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންނަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ، އުޅައިގަތުންކަމާ ފާފަތައް ފިލުވައިދެއްވުން
ފުރުސަތާ، ޙަލީމުވަންތަ إِلٰهُ، ކަމުގައި ވެއެވެ. އެއްޗެއްސަކުން، ހުރިހާކަންތަކުގެ ތަޢުބައިން،
އެ إِلٰهَށް އެނބުރި ނިކަމަތަކުންނޮށިވާ އަޅުތަކުންނަށް ދުލުބާބޮޑުވެވޮޑުގައި،
އެ إِلٰهُ، އަފޫވެވޮޑިގެންވާ ކަމުގައިވެއެވެ.[68]

وَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ جَعَلۡنَا بَيۡنَكَ وَبَيۡنَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ حِجَابٗا مَّسۡتُورٗا ﴿٤٥﴾

67- التَّفسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

68- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿45﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންނުވާ ކާފިރުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ
ޤުރުއާން ކިޔަވައިދެއްވާ އަޑު އިވޭ ހިނދު، އެ އާޔަތްތަކަށް ފަހުމްވުމަކުން ހުރަސްއަޅަނިވި
ފަރުދާއެއް އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ލައްވައި، އިބަ ރަސޫލާއާއި އެ ކާފިރުންނާ
ދެމެދު، ތިމަން إِلٰهُ ހުރަހެއް ލައްވާނެމެވެ. ވީމާ، އެ ޤުރުއާނުގައިވާ ވަޢުޡާއި، ނަޞޭޙަތާއި،
އިރުޝާދާއި، ވަޢުދާއި ވަޢީދުގެ ބަސްފުޅުތަކުން އެ ކާފިރުންނަކަށް ނުވިސްނެއެވެ.
އަދި އެ ކަން އެ ގޮތަށް ލެއްވީ، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައިހުރި ކާފިރުކަމާއި
ޢިނާދުވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމުން އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި އުޤޫބާތެއްގެ ގޮތުގައެވެ.[69]

وَجَعَلۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ أَكِنَّةً أَن يَفۡقَهُوهُ وَفِيٓ ءَاذَانِهِمۡ وَقۡرٗاۚ وَإِذَا ذَكَرۡتَ رَبَّكَ فِي ٱلۡقُرۡءَانِ وَحۡدَهُۥ
وَلَّوۡاْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِمۡ نُفُورٗا ﴿٤٦﴾

﴿46﴾ އަދި، އެ މުޝްރިކުންގެ ކިބައިގައިހުރި ކާފިރުކަމާއި ޢިނާދުވެރިކަމުގެ
ސަބަބުން، އެ ޤުރުއާނުގައިވާ ވާހަކަތައް ވިސްނުމަކުން ހުރަސްއަޅަނިވި ފަރުދާތަކެއް،
އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި، ތިމަން إِلٰهُ ލައްވާނެމެވެ. އަދި، އެ މުޝްރިކުންގެ
ކަންފަތްތަކުގައި ވެސް ބުރަކަމަކާއި ބޯކަމެއް، ތިމަން إِلٰهُ ލައްވާނެމެވެ. އެއީ،
އެ ޤުރުއާނުގެ އަޑު އެބައިމީހުންނަށް އިވުނުކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކަމުން އެބައިމީހުންނަށް
އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރުމަށް ޓަކައެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ޤުރުއާނުގައިވާ
އިރުޝާދުތަކާއި ވަޢުޡުތަކާއި، އެ މުޝްރިކުންނަކަށް ނުވިސްނޭނެއެވެ.

އަދި، އިބަ ރަސޫލާ ޤުރުއާން ކިޔަވައިދެއްވާއިރު، ހަމައެކަނި، އިބަ ރަސޫލާގެ
ވެރި رَبُّ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމަށް ޒިކުރުކުރައްވައި، ޝިރުކުކުރުމުން އެއްކިބާވުމަށް
އަމުރުކުރައްވައި، އެ إِلٰهަށް ޝަރީކުކުރައްވާފައެވެ.

69– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އެ ފަދައިން، އިބަ ރަސޫލާ ކަންތައްތައްކުރެއްވުމުން، ހަމައެކަނި، الله ﷻ އަށް
އަޅުކަންކުރުމާމެދު ބޮޑާވެ ނުރުހުންތެރިވެ، އިބަ ރަސޫލާގެ [illegible] ފުރަގަސްދީ،
އެ މުޝްރިކުން އެނބުރި ހިނގައިދެއެވެ.[70]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

ކައު އިތުރު ރަސޫލާގެ ދެކޮޅަށް، އެ ރަސޫލާ [illegible] ނަމަ،
ޤުރައިޝް [illegible] ކާފިރުން، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހަށް އެއްވެ ޖަމާ ކަމުގައި ވިއެވެ.
ދެން، ނުހަނު ބާރަށް بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ މި ފަދައިން ވިދާޅުވެ، އެ ރަސޫލާގެ
އަޑުފުޅު އުފުއްލެވުމުން، އެ މުޝްރިކުން އެނބުރި ހިނގައިދެއެވެ. ދެން، އެކަމާ
ގުޅޭގޮތުން، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[71]

نَّحۡنُ أَعۡلَمُ بِمَا يَسۡتَمِعُونَ بِهِۦٓ إِذۡ يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَ وَإِذۡ هُمۡ نَجۡوَىٰٓ إِذۡ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ
إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلٗا مَّسۡحُورًا ﴿٤٧﴾

(47) އިބަ ރަސޫލާ ޤުރްއާން [illegible] ހިނދު، އެ ޤުރްއާނުގެ
އަޑު އެހުމަށް ބަލައި، ޤުރައިޝް [illegible] ކާފިރުން ބޮޑުން ކަންފަތްދީގެން ތިބި
[illegible] [illegible]، އެ ޤުރްއާނާމެދު އެބައިމީހުން ސިއްރު [illegible] ހިނދު،
އެބައިމީހުން އެ ދައްކައި [illegible]، މި [illegible] [illegible]، ތިމަން إِلٰهُ، [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible]. އެބައިމީހުން، [illegible] ޤުރްއާނުގެ އަޑު އެ އަހަނީ،
އެ [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible]! އެ [illegible] [illegible] [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

70- الدُّرُّ الْمَنْثُورُ فِي التَّفْسِيرِ بِالْمَأْثُورِ لِلْإِمَامِ جَلَالِ الدِّينِ السُّيُوطِي
71- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެހެންކަމުން، އެ ޤުރްއާނަށް ކާފިރުވެ، އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވީ މިހެން، އެ ޤުރްއާނުގެ އަޑުއިވޭ ހިނދު ބުނުއްވެއެވެ. ސިޙްރުޖެހުމުގެ ސަބަބުން ބުއްދި ހަމައިން ނެއްޓި އެގޮތްވިގޮތް ވެފައި ހުރި މީހަކާ ގުޅުވި ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވެއެއް ނުވަމުއެވެ.[72]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބަކާގުޅޭގޮތުން އަންނަނިވި ފަދައިން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ކަލެ އިތުރު ރަސޫލާ ޤުރުއާން ކިޔަވައިދެއްވާއިރު، އެ ޤުރުއާނުގެ އަޑު އަޑުއަހަން ބޭކަލި، ޤުރައިޝު ވަންހަނައިގެ ކާފިރުންގެ ބޮޑެތިބައި އުޅުން ބޭޒުން ކަންފަތްތެރި އުޅުނީ އަދި، އެ ޤުރުއާނާ ބެހޭގޮތުން ސިއްރު ސަލާމްކުރަނީ، އެ ޤުރުއާނަށް ފުރައްސާރަކޮށް މަލާމާތްކުރުމުގެ ގޮތުން ކަން، اللهُ ﷻ، ދޭރަން ދެނެވޮޑިގެންވާ އެވެ، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާގެ ހިތްފުޅަށް ތަސައްލީދެއްވުމަށްޓަކައި، މުޝްރިކުންނަށްރައްދު ވަޙީކުރެއްވި ކަމަށް، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[73]

ﭐنظُرۡ كَيۡفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلۡأَمۡثَالَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ سَبِيلٗا ﴿٤٨﴾

﴿48﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެކަލި ނުބައި ތަޝްބީހުތައް، އިބަ ރަސޫލާއަށްޓަކައި އިބަ ރަސޫލާއާމެދު އެ މުޝްރިކުން މިސާލުޖަހައި އުޅޭ ގޮތް ފެނިވަޑައިގަތުމުން، އެ ކާފިރުން އަޖައިބުވެ ވެވަޑައިގަންނަވަމުއެވެ؟ ބައެއް ފަހަރު އެބައިމީހުން، ބުނެއެވެ. ހަމަކަހަވަރުން، مُحَمَّدُ بْنِ عَبْدِ اللهِއަކީ، ސިޙުރުވެރިއެކެވެ. އަދި ބައެއް ފަހަރު ބުނެއެވެ. مُحَمَّدُ بْنِ عَبْدِ اللهِއަކީ، ޝިޢުރުވެރިއެކެވެ. އަދި ބައެއް ފަހަރު ބުނެއެވެ. مُحَمَّدُ بْنِ عَبْدِ اللهِއަކީ މޮޔައެކެވެ.

72- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

73- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ފަހު ހަމަކަށަވަރުން، ތިބާ ރަސޫލާއާ ބެހޭ ގޮތުން، އެ ފަދަ ވާހަކަތައް ދެއްކުމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުން އެ ތިބީ މަގުފުރެދި، ޙައްޤު މަގު ގެއްލި އުޅެފައެވެ. އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުންނަށް ޙައްޤުގެ މަގުން ހިނގުމުގެ ތައުފީޤެއް ނުލިބޭނެވެ. އަދި އެ ކަމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުން އެ ވަނީ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެ، ޙައްޤުގެ މަގު ލިބިގަތުމަށް ނުކުޅެދިފައި ވެސް ވެއެވެ.[74]

ރަސޫލާއެވެ! ޙައްޤުގެ މަގުން މިސާލުތަކުން އެއްލިބާޓާރު، މަގުފުރެއްދުމަށް ބަލައި، ކައި އިތުރު ރަސޫލާއާ ބެހޭ ގޮތުން، މައްކާގެ މުޝްރިކުން ދައްކައި އުޅުން ވާހަކަތަކީ، ދޮގެއްޗެހި ފުރައިބާ ވާހަކަތަކެއް ކަން، މި އާޔަތުގައި އަންގަވައިދެއްވާފައި ވެއެވެ. އެހެނީ، އެ ރަސޫލާއާ ބެހޭ ގޮތުން، އެބައިމީހުން އެކި ފަހަރު ބުނެ އުޅުނީ އެކި ގޮތަށެވެ. ބައެއް ފަހަރު ބުނެއުޅުނީ، އެ ރަސޫލާއަކީ ސިޙްރުވެރިއެކެވެ. އަދި ބައެއްފަހަރު ބުނެއުޅުނީ، އެ ރަސޫލާއަކީ ޝިޢުރުވެރިއެކެވެ. އަދި ބައެއްފަހަރު ބުނެއުޅުނީ، އެ ރަސޫލާއަކީ މަޖުނޫނެކެވެ.[75]

وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقٗا جَدِيدٗا ﴿٤٩﴾

﴿49﴾ އާޚިރަތް ދުވަސް އަންނާނެކަމާމެދު އިންކާރުކުރަމުން، އެ މުޝްރިކުން ބުނެއުޅެއެވެ. ތިމަންމެން މަރުވެ، ކަށިތަކަށް އަދި އެ ކަށިތަކަށް ފަސްވެ ކުދިކުދިވެ، ފުއްޓަރުވެ، ކުނިބިމަކަށްވުމުން ފަހު، ހަމަކަށަވަރުން، ދެވަނަ ފަހަރަށް އަލު އުފެއްދުމަކުން އުފެއްދުވޭނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ތިމަންމެން ވާނެހެއްޔެވެ؟ އަދި މަރުވެފައިވާ މީހުންނަށް، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އަލުން ދިރުއްވި، މަޙްޝަރުކުރުއްވި، ހިސާބުބެއްލެވި، ޖަޒާ ނުވަތަ ސަޒާ ދެއްވާނީ ބަހަރުހެއްތޯ؟

74- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

75- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ސަލާމްކުރާނެތޯ. އަޅެ ދިރުމަކަށް އައުރުވުން ނުފޫނުވާނެއޭތޯ! އަދިވެއްޖެކަމަ!
އެ ކަމަކީ، ފަހަރުއްގައި ވީސް ވީސާކަމުއް ނޫނެވެ! ތަނބާހާނެވެ! އެ ކަންކަމަށް
އުފެދިފުމުން ކިޔަނަވާ ވަރަކަށް އިންކާރުކުރި ކަމުގައި ވިއަސް، އެ ހުރިހައި ކަމަކީ،
ހަމަކަށަވަރުން ވެސް ހިނގާނޭ ކަންތައްތަކެވެ.[76]

قُلْ كُونُوا۟ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾
﴿50﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެ ކާފިރުންގެ ހުރި ނުލެއްތުންތެރިކަން އުފައިދުމުންނަށް
ދެއްކަވައި، އުފައިދުމުން ބަލިކުރުމުގެ ގޮތުން، އުފައިދުމުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ
ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިބައިގައި ކުރެވޭނަކަމުއް ހުރިނަމަ، ހަރު ހިލަ ކަމުގައި
ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ވެބަލާށެވެ! ނުވަތަ ގަދަވަރު ދަގަނޑު ކަމުގައި ނިކަން ވެބަލާށެވެ!
ސަލާމްކުރާނެތޯ. އެއީ އެއްވެސް ކަމެއް، ފަހަރުގައި ވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް
ނުކުރެވޭނެ ކަމަކަށްވެ. އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ! ފުރަތަމަ ފަހަރު ތިޔަބައިމީހުން
އުފެއްދެވި ފަރާތުން، ދެވަނަ ފަހަރު ވެސް، اللهُ ﷻ ތިޔަބައިމީހުން އުފައްދަވައި،
ޙަޔާތް އިޢާދަކުރައްވައި ތިޔަބައިމީހުން ދިރުއްވާނެއެވެ. އެހެން ހަމަކަށަވަރުން،
އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރައްވުމަކީ، އެ إِلٰهَ ނަށް ނުހަނު ފަސޭހަ ކަމެއްކަމެވެ.[77]

أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْ ۚ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا ۖ قُلِ ٱلَّذِى فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ
فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾
﴿51﴾ ނުވަތަ އެ މަރުދޫވުމާއި ދުރުކަމުން، އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި އެ މަރުދޫވުމާ
މަރުސަރުހުދުކުރެއްވޭ ކަމަށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ފެންނަ އެންމެ ބޮޑު
މަރުދޫވުމަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ވެބަލާށެވެ!

76– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
77– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އެ ދުވަހު ބޮޑު ދަންޑުވަކަން ތިޔަބައިމީހުން ބަދަލުވީ ކަލުގައި ވިއަސް، ތިޔަބައިމީހުން
ދަރުވުދަން ދުރު ދެވަނަ ދުވަހަށް ދުޢާނަމަކުރައްވައި، އެ إِلٰهُ، ތިޔަބައިމީހުން އަޑުން
ދިރުއްވާނީ ކަމު ކަނަވަރު ކަލޭކާވެ! އަދި ހަށިގަނޑުތަކުން މަރުވެ، ދުނިޔެވެ، ނިމިދިޔުމަށް
ދުރު، އެބައިމީހުން އަޑުން ދިރުއްވުމަށް، ﷲ ﷻ ކަލޭގެފާނުގެ ވަޙީގައި ގެންނެވުމަށް ކިޔުއްވާ
މައްޗަށް، މި ދުވަހު ބޮޑުވި ހިއްސާކޮށްލައި ދަރިވަރުކަމް ގެންނެވުމަށް ދުރުގައި ވެސް،
އެ ކަމަށް އިންކާރުކުރުމުގެ ގޮތުން އެ ކާފިރުން ބުނާނެތެވެ.

ތިމަންމެން މަރުވުމަށް ދުރު، ދުވަސް ދުރަކަށް ދިރުވައި، ތިމަންމެން އަލުން
އިއާދަކުރާނީ ކާކު ދުރާތަކުންނެއްތޯ؟ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް
ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން މަރުވެ، ދުނިޔެވެ، ނިމިދިޔުމަށް ދުރު، ދުވަސް ދުރަކަށް
ދުރާނަ އަލުއްވައި، ތިޔަބައިމީހުން ދިރުއްވާނީ، އިސްވެދިޔަ މިސާލަކާ ނުލައި، ނިކުމެގެ
ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވި، ދުރަތުގަ ދުރަކު ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ވުޖޫދަށް
ނެރުއްވި، إِلٰهُ ކަން ކަނަވަރުވެ.

ދަންދެން، އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކަތަކަށް ދެއްވުން ރައްދު ޖަވާބުގެ އަޑު އިވުމުން،
އެބައިމީހުންގެ ބޮލުތަކް، އިބަ ރަސޫލާއާ ދިމާއަށް ހަލުވައިލައިލައި، ދުރައްސާދަކާކަށް
މަލާމާތްކުރުމުގެ ގޮތުން އެބައިމީހުން ބުނާނެތެވެ. މިއަ ވިދާޅުވާ ޤިޔާމަތް ދުވަހެއް
އަންނާނީ ކޮން އިރަކުންތޯއެވެ؟ އެ ސުވާލުގެ ޖަވާބުގައި އެ ކާފިރުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ
ވިދާޅުވާށެވެ! އެ ދުވަސް އަންނާނީ ކައިރި ކަމަށް ކަލޭކާވެ. އެހެނީ ހަމަ ކަނަވަރުން،
އަންނަން އޮތް ކޮންމެ ކަމަކީ ނުހަނު ގާތްކަމެއް ކަލޭކާވެ.[78]

يَوۡمَ يَدۡعُوكُمۡ فَتَسۡتَجِيبُونَ بِحَمۡدِهِۦ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثۡتُمۡ إِلَّا قَلِيلٗا ٥٢

78- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿52﴾ އެ ދުވަހަކީ، ތިޔަބައިމީހުން ކަށްވަޅުތަކުން ނިކުމެގެން މަޙްޝަރުގެ
މައިދާނަށް ހާޒިރުވުމަށް، ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވި ތިޔަބައިމީހުންގެ، ހާމިދުވަންތަ إِلٰهُ،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގޮވައިލައްވާނޭ ދުވަހެވެ. ދެން، އެ ދުވަހުން، އެ إِلٰهَއަށް
ހަމްދާއި ޘަނާއާއި ތަޢުރީފުދަންނަވާ ހާލު، އެ إِلٰهُގެ ގޮވައިލެއްވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން
އިޖާބަދޭނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެ ދުވަހުން، ތިޔަބައިމީހުން ހީވާނީ، އެ إِلٰهَއަށް
ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވެގެންނެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ގާއިމުވާ ދުވަހުން، މަޙްޝަރުގެ
މައިދާނުގައި ތިބެންޖެހޭ ވަގުތުގެ ދިގުކަމާއި، އެ ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމުން،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހީވާނީ، ދާދި ކުޑަ ހިނދުކޮޅަކު މެނުވީ، ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުން
ލަސްވެ ނުތިބޭ ކަމުގައެވެ.[79]

ދަންނާށެވެ! ހުރިހައި ޙާލަތެއްގައި، އެންމެހައި ހަމްދާއި ޘަނާއާއި ތަޢުރީފުތައްހުރި
އަދި ހަމްދާއި ޘަނާއާއި ތަޢުރީފުތައް ހައްޤުވެގެން ވަނީ، ހަމަ އެކަނި، ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި،
الله ﷻ އަށެވެ.[80]

وَقُل لِّعِبَادِى يَقُولُوا۟ ٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ كَانَ
لِلْإِنسَٰنِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾

﴿53﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، ތިމަން اللهގެ އެއްކަލުވަންތަކަން ތެދުކުރި ބައިކަލުން
އިލާހީ، އިބަ ރަސޫލާ ތަބާވެގެންވާ، ތިމަން اللهގެ އަޅުކަލުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ
ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔާ ވާހަކަ ދައްކައި އުޅޭއިރު،
އެންމެ ރިވެތި ބަހުން ވާހަކަދައްކައި ހެޔޮ ބަސް ބުނެ އުޅޭށެވެ!

79- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
80- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ދުޅިވެރިކަމާއި ނަފުރަތްތެރިކަން އުފެދޭ ފަދަ ހަޑި ހުތުރު ބަސްތަކުން، އެކަކުއަނެކަކާ މުޢާމަލާތުކުރާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ރިވެތި ބަހުން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ވާދަކަމަށްލައި އުފެދޭ ބަޔަކު ކަމުގައި، ތިމަން إِلٰهُ ގެ އަޅުތަކުން ނުވަނީނަމަ، ޝައިޠާނާ އެބައިމީހުންގެމެދުގައި ދެކޮޅުވެރިކަމާއި، އަދާވާތްތެރިކަމާއި، ފަސާދަ އުފައްދައިދެއެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އިންސާނުންނަށް ބަލައި ކަނޑައެޅި ފަރުވާވެގެންނުވި ދެކޮޅުވެރި ޢަދުއްވެއް ކަމުގައި ޝައިޠާނާ ވިއެވެ. ވީއިރު، ދުނިވެރި މުއުމިނުންގެ ދޯކާ، ޝައިޠާނާއި ދެކޮޅުވެރި ޢަދުއްވެއް ކަމުގައި ބަލައި، ޝައިޠާނާގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް ބަލައި، އަބަދުވެސް މަސައްކަތް ކުރުމެވެ.[81]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

ފަހެ އެއްފަހަރަކު، އަރަބިންގެ މީހަކު عُمَرُ بْنِ الْخَطَّاب ﵁ އަށް އެއްޗެހި ގޮވައި ބަދުބަސް ބުނި ކަމުގައި ވެއެވެ. ދެން، އެ މީހާއަށް ޖަވާބުދެއްވުމަށް އަމުރުކުރައްވައި، الله ﷻ މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[82] اَلْإِمَامُ الْكُلْبِي ﵀ ވިދާޅުވި ކަމުގައި ވެއެވެ. ބަހާއި ޢަމަލުން، ކަށް ހުތުރު ބަސްތަކުގެ އަސްހާބުންނަށް އުނދަގޫކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި މުޝްރިކުން ވިއެވެ. ދެން، ކަށް ހުތުރު ބަސްތަކުގެ އަރިހަށް، އެ ކަމުގެ ޝަކުވާ އެ އަސްހާބުން އުފުއްލެވި ހިނދު، އެ ކަމާގުޅިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[83]

رَّبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِكُمۡۖ إِن يَشَأۡ يَرۡحَمۡكُمۡ أَوۡ إِن يَشَأۡ يُعَذِّبۡكُمۡۚ وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ عَلَيۡهِمۡ وَكِيلٗا ﴿٥٤﴾

81- تَفْسِيرُ الْكَشْفِ وَالْبَيَانِ لِلْإِمَامِ الثَّعْلَبِي
82- تَفْسِيرُ الْكَشْفِ وَالْبَيَانِ لِلْإِمَامِ الثَّعْلَبِي
83- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿54﴾ އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ހުރިހާ ކަމެއް، ބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި رَبّއެވެ. ވުމާއެކު، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތްލެއްވުމަން، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރައްވައިފި ނަމަ، އެ إِلٰهُގެ އެއްކަލުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ތަޢުލީމުދޭން އީމާނަށް، ހެޔޮ ޢަމަލުކުރުމުގެ ތައުފީޤުދެއްވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ރަޙްމަތްލައްވާނެއެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُގެ ޢަދުލުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން.

ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަދާބުދެއްވުމަން، އެ إِلٰهُ، އިރާދަކުރައްވައިފި ނަމަ، އީމާނުން ދުރުވެގެން އަނބުރާލައިގެން ކާފިރުކަމުގައި މަރުވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ދޫކޮށްލައްވާނެއެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ އަޒާބުދެއްވާނެއެވެ. ދުނިޔެ އާޚިރަތުން، އެ ކަމުގެ އަޒާބު، ދުނިޔޭގައި ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާ ފޮނުއްވީ، ކާފިރުންގެ ކަންތައްތައް ބެލެހެއްޓުމާ ޙަވާލުކުރެއްވިގައިވާ ވަކީލަކު ކަމުގައެއް ނޫނެވެ. އަދި ކާފިރުކަމުގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން މީސްތަކުން ނެރުއްވައި، އީމާންކަމުގެ އަލިގަދަ ނޫރުގެ ތެރެއަށް ގެންނަވުމަކަށް ވެސް ނޫނެވެ. އެ ފަދަ ވަކީލަކު ކަމުގައި، ތިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާ ފޮނުއްވި ނަމަ، އެބައިމީހުންގެ ކަންތައްތަކާމެދު ވިސްނަވައި ފިކުރުކުރައްވާން ޖެހިވަޑައިގަންނަވައި، އެބައިމީހުން ކާފަރު ބަލަހައްޓާ ގޮތުގެ މަތީން އެބައިމީހުންނަށް ޙަވާލުވާން ވެސް، އިބަ ރަސޫލާއަކަށް ނުޖެހިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެހެންކަމަކު، ރަސޫލުކަން ދެއްވައި، ތިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާ ފޮނުއްވީ، ބަލަދުވައިރުވެސް ޖުމް މީސްތަކުންނަށް އިއްވަވައިދެއްވައި، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި ބަޔާނު ދީން މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައި، އެ ދީން މީސްތަކުންނާ ހަމައަށް ހަވާލުކުރެއްވުމަށެވެ.[84]

84- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ عَلَىٰ بَعْضٖۖ وَءَاتَيْنَا
دَاوُۥدَ زَبُورٗا ﴿٥٥﴾

﴿55﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާނަމަ ވާހައި ބައެއްގެ ކަންތައްތައް، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި رَبُّ ދެނެވޮޑިގަތުން ބޮޑުވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި ބައެއް ނަބިއްޔުން އަނެއްބައި ނަބިއްޔުންގެ މައްޗަށް، މަތިވެރިކުރައްވައި، އިތުރުކުރައްވައި، މާތްކުރެއްވީމެވެ. އެ ގޮތުން، دَاوُدُ عليه السلام އަށް ނަބިކަމާއި ރަސޫލުކަން ދެއްވައި، އެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ޒަބޫރު ބާވައިލައްވައި، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ރަސޫލާ މާތްކުރެއްވީމެވެ.[85]

ދަންނަވާށެވެ! ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން، ބައެއް ނަބިއްޔުން އަނެއްބައި ނަބިއްޔުންނަށްވުރެން މާތްކުރެއްވީ، އެ ނަބިއްޔުންނާ ތަބާވާ މީހުންގެ އަދަދު ގިނަވުމުންނާއި، އެ ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ނަބިއްޔުންނަށް ރަސޫލުކަން ދެއްވައި، އެ ރަސޫލުންނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވުމުންނެވެ. އަދި އެ ގޮތުން، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ޚަލީލުކަމުގެ ދަރަޖަ، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އަށް ދެއްވިއެވެ. މެދުވެރިއަކާ ނުލައި، مُوسَى عليه السلام އަށް ބަސްފުޅުދެއްކެވިއެވެ. އެއްވެސް އިންސާނަކަށް ނުދެއްވާ ފަދަ ރަސްކަމެއް، سُلَيْمَانُ عليه السلام އަށް ދެއްވިއެވެ. އަދި ބަފައިކަލަކާ ނުލައި عِيسَى عليه السلام އުފައްދަވައި، ބިމުގެ މަތިން، އެ ރަސޫލާގެ އަތްފުޅުން ހައްދަވާ ދޫނި ދިރިގެން އުދުހޭ ގޮތަށް، މަރުވެފައިވާ މީހުން، އެ ރަސޫލާގެ އަތްފުޅުގެ މައްޗަށް ދިރޭ ގޮތް ވެސް މިންވަރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި، مُحَمَّدُ ﷺ އަށް އިސްރާއާއި މިޢްރާޖުގެ ދަތުރުފުޅުކުރައްވައި، މަލަކޫތީއްޔަ ޢާލަމުގެ ބޮޑެތި އަޖާއިބުތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް އަޖާއިބުތައް، އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްކެވިއެވެ.[86]

85- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي
86- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

قُلِ ٱدۡعُواْ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُم مِّن دُونِهِۦ فَلَا يَمۡلِكُونَ كَشۡفَ ٱلضُّرِّ عَنكُمۡ وَلَا تَحۡوِيلًا ٥٦

﴿56﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާގެ ޤައުމުގެ މުޝްރިކުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދުތުވރިވާ ގެއްލުންތަކާއި، ބަލާމަކާއި، މުސީބާތްތަކުން ދުރުކޮށް ދިނުމަކަށް އެދި، އެ ތަކެއްޗަކަށް އިލާހުން ކަމުގައި ހީކޮށް، ﷲ ﷻ ފިޔަވައި އެ ތަކެއްޗަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކޮށް އުޅޭ ތަކެއްޗަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ގޮވައި ބަލާށެވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަދި މުސީބާތެއް ވިއަސް ދުރުކޮށްދިނުމުގެ އެއްވެސް ކުޅަދާނަކަމެއް، އެ ތަކެއްޗަކަށް ލިބިގެން ނުވެއެވެ.

އަދިކިއެއްތަ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަދި މުސީބާތެއް ވިއަސް ދުރުކުރުމަކީ، ނުވަތަ އެ ކަންތައްތައް އެހެން ފަރާތަކަށް ބަދަލުކޮށް އަނބުރައިލުމަކީ ވެސް، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކަށް ކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދިމާވާ ދަތިކަން ތަނަވަސްކަމަކަށް ބަދަލުކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަމެއް ވިއަސް، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކަށް ލިބިގެން ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް، އެ ފަދަ ހުރިހައި ކަންތައްގެ މައްޗަށް، ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވަނީ، ހަމައެކަނި، ﷲ ﷻ އެވެ.[87]

ދަންނާށެވެ! މުޝްރިކުންނަށް ދިމާވާ ތަދުމަދުކަމާއި، މުސީބާތްތަކާއި، ބަލާތަކާ އަދި އެ ނޫން ވެސް އެ ފަދަ އެންމެހައި ކަންތައްތައް އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ދުރުކޮށްދިނުމަށް އެދި، ﷲ ﷻ ފިޔަވައި، އެ ފަރާތްތަކަށް ކާފިރުން ގޮވައި ދުޢާކުރަން އުޅޭ ފަރާތްތަކަކީ، އެއިން އެއްވެސް ކަމެއް ދުރުކޮށްދެވޭ ފަރާތްތަކަށް ނޫނެވެ.

87– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ވުޖޫދުކު، އެ ފަދަ ކަންކަމަށް އެދި އެބައިމީހުން އެ ގޮވަނީ މަދުވެރިޔާ މީހަކަށް ކަމުގައި ވިޔަސް ނުވަތަ ދުރުވަންތުގައި ދިރިހުރި މީހަކަށް ކަމުގައި ވިޔަސް، އެއިން އެކަކަށް ވެސް އެބައިމީހުން އެ އެދޭ ކަމެއް ޖެއްސެދީގެން ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެ ގޮވަނީ، މަލާއިކަތުންނާއި، ޖިންނީންނާއި، ނަބިއްޔުންނާއި، ޞާލިޙުންނަށް ކަމުގައި ވިޔަސް، އެއިން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އެބައިމީހުން އެ އެދޭ ކަމެއް ޖެއްސެވުމުގެ ނުދެއްވޭނެއެވެ.

ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު، الله ﷻ ގެ ޤުދުރަތަށް ހުއްޓަވާލެވޭނެ އެއްވެސް ކަމަކަށް އޮތީ، އެއްވެސް ބާރެއްގައި، އެ إِلٰهُ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ގޮވައި ދުޢާކޮށްގެން ނުވާނޭ ކަން މި އާޔަތުން ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ.[88] އަދި އަޅުގަނޑުމެން ބަރްދުވެގެންވާ އެއްވެސް އެހެން إِلٰهއަކު، الله ﷻ ގެނުޅި ނުވާއިރު، الله ﷻ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ދުޢާކޮށްގެން ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ، ދުޢާކުރުމަކީ ނުހަނު މަތިވެރި އަޅުކަމެކެވެ.

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

ދެން، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، މަލާއިކަތުންނަށް އަޅުކަންކުރި މުޝްރިކުންނާއި، عُزَيْرُ عليه السلام އަށް އަޅުކަންކުރި ޔަހޫދީންނާއި، عِيسَى عليه السلام އަށް އަޅުކަންކުރާ ނަޞާރާއިންނާމެދުގައި ކަމަށް، ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ދެން، މިއިން އެއްވެސް ފަރާތަކީ، الله ﷻ ގެ އިޒުނަފުޅުގަން ދެކޮޅު އެއްވެސް ކަމެއް ކުރެއްވޭނޭ ފަރާތެއްކަމުގައި ނޫނެވެ. އަދި، إِلٰهއަކު ކަމުގައި ނުވަތަ رَبّއަކު ކަމުގައި ވުމަކީ، އެއްވެސް ބާރެއްގައި އެއިން އެއްވެސް ފަރާތަކާ އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ.

88- تَفْسِيرُ الشَّيْخِ أَبِي بَكْرِ إِبْرَاهِيمَ

ސަވާބުލިބޭނެއެވެ. އެ ހުރިހައި ޚާއްޞަކަމަކީ ވެސް ހަމަ، الله ﷻ ގެ ޤުދުރަތެވެ.
އަދި، الله ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން ތިއްބެވި ނަބިއްޔުން
މާތް ބޭފުޅުންނެވެ. އަދި އެހެން ކަންތައް ބޭފުޅުން ވެސް، الله ﷻ ގެ ބަންދާކަލުން
ކުއްޖަންނަވައިގަތުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވައެވެ. ފަރާތުގެ، އަނގަ ހާއްމުކަމަ އެ ވަލީ
އެ ވާހަކައެވެ.[89] وَاللهُ أَعْلَمُ.

أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ يَبۡتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلۡوَسِيلَةَ أَيُّهُمۡ أَقۡرَبُ وَيَرۡجُونَ رَحۡمَتَهُۥ
وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحۡذُورٗا ٥٧

﴿57﴾ الله ﷻ ފިޔަވައި، މަލާއިކަތުންނާއި، ނަބިއްޔުންނާއި، ޞާލިޙުންގެ ތެރެއިން،
އެ މުޝްރިކުން އަޅުކަންކުރާ، ކަންކަމުގައި އެދި އެ މުޝްރިކުން ގޮވައި، ދުޢާކުރާ
ފަރާތްތަކަކީ، އެ މުސްލިމުން އެ އުޅޭ މުޝްރިކުންގެ، އެ ބަޔަކުގެ ربّ ގެ ބަންދަކަލުން
ކުއްޖަންނަވައިގަތުމަށް އެދިވަޑައިގަން، އެ ކަމަށް ޙަރަކާތް ކުރައްވަނީ ވެސް
އެއް ބަޔަކުވެސް ކުރިއަށް މުޝްރިކުންނެވެ.

އަދި އެއް ބަޔަކުވެސް ފަރާތްތަކަކީ، الله ﷻ އަށް ގާތްކަން
ބޭނުން މުޝްރިކުން ފެވައިގަތުމަށް، އެއީ ކާމިލް މުޝްރިކުން ވެސް، ނުހަނު
ގަދައަގައި މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތް. އަދި އެ ފަރާ އެއް ބަޔަކުވެސް ކުރައްވަމުން
ގެނދަވައިދޭ، الله ﷻ ގެ އަޒާބަށް ބިރުވެތިކަމާއި، އެ إِلٰهُ ގެ މަތިވެރި ރަޙްމަތަށް
އެ މުޝްރިކުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ދެއްވެއެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ދެއްވަވައިދޭނޭ ރަޙްމަތަށް
ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވާ ވެސް ދެއްވެ.

89– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އޭ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި رَبُّ ގެ އަޛާބުފުޅަކަން
އުރެދުނު ކަންތަކު ބަރަކަތް ދެއްވުން ބަރޯސާވޭ، އެ ބަދަލުވެދޭ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަޙްމަތްކަން
ބިރުވެތިވޭ، އެ ބަދަލުން ސަލާމަތްވުމަށް ބަކައި ގަދަރުގައި މަސައްކަތްކުރާންޖެހޭ ކަމަ
ބިރުވެތި ބަދަލުކަމެވެ.[90]

وَإِن مِّن قَرۡيَةٍ إِلَّا نَحۡنُ مُهۡلِكُوهَا قَبۡلَ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ أَوۡ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًاۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَسۡطُورًا ﴿٥٨﴾

﴿58﴾ އެ ރަށެއްގެ އަހުލުވެރިންގެ ގޯނާ، އުބައިދުންގެ ސަބަބުން ރަސޫލުކަ،
ދިމާން إِلٰهُ ޖަސްއްވުމުން، އެ ރަށެއްގެ އަހުލުވެރިން، އެ ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަން
ދޮގުކަން ކާފިރުވެ، އުބައިދުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސަކަން އަނިޔާވެރިވުމުން، ދިމާން إِلٰهُ ގެ
ބަސްތަކަން ޖަސްއްވާ އުޤޫބާތާއި ބަދަލު، އެ ރަށަކަން ޖަސްއްވައި، ދުނިޔަމަތީ ދުވަސް
ހަމަވުގެ ކުރިން ދުނިޔެމަތީގައި އެ ބަޔަކާ އޮކޭ އެ ރަށެއް ހަލާކުކުރައްވާ އެއްވަސް
ރަށެއް ނުވެއެވެ.

ނުވަތަ އެ ރަށެއްގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިގައި ހުރި ގާތިލުކަމުގެ ސަބަބުން،
ޤިޔާމަތް ދުވަސް އައުމުގެ ކުރިން، ދުނިޔަމަތީގައި އުބައިދުންގެ ތެރެއިން
އެއްބަޔަކު ގަތުލުވެ، އަސީރުންގެ ގޮތުގައި ހިފުމަށް،
ނިކަމެތިކުރުމަށް، ގަދަފަދަ ގޮތެއްގެ ޝިކްލުން އުޤޫބާތްދިނުމަށް
ނުރެއްވާ އެއްވެސް ރަށެއްގެ ބަޔަކު ނުވެއެވެ. އެއީ، އުބައިދުންނަށް ވެދޭ،
الله ﷻ ނިޔާކުރައްވައިފައިވާ ގޮތެވެ.

90- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ވުމާއެކު، އެ ޢަޛާބު ޢައިސް، އެ ފަދަ ކާފިރުން އުޅުއްވިޔުންގެ ރަށާ އެކު ހަލާކުވެ ނުވަތަ އޭގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު ގެއްލުވާ، އަނެއް ބަޔަކު އަސީރުންގެ ގޮތުގައި، ހިފައި ހައްޔަރުކުރުމާ، ނިކަމެތިކުރުވާނެ ކަމާގުޅޭ އެއްވެސް ޝަރުޢުކަށަވަރުކުރެވިފައެވެ. އެކަމަ، އެ ކަށަވަރުކޮށްދީފައި، اللَّوْحُ الْمَحْفُوظُގައި ލިޔުއްވައި ނިންމަވައިފައިވާ ކަށަވަރުކޮށްދީފައިވާ ކަމެއްގައި ވިޔަވެ. ވީމާ، އެ ކަށަވަރުކޮށްދީފައި އެ ގޮތަށް ހިނގާނޭ ކަމީ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ.[91]

وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرۡسِلَ بِٱلۡأٓيَٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلۡأَوَّلُونَۚ وَءَاتَيۡنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبۡصِرَةٗ فَظَلَمُواْ بِهَاۚ وَمَا نُرۡسِلُ بِٱلۡأٓيَٰتِ إِلَّا تَخۡوِيفٗا ﴿٥٩﴾

﴿59﴾ އަދި ކުރީގެ އުންމަތްތަކުގެ ކާފިރުން އެދުނު ފަދަ ހެއްކާ މުޢުޖިޒާތްތައް، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވުމުން، އެ އުންމަތްތަކުގެ ގިނަ މީހުން އެ މުޢުޖިޒާތްތައް ދޮގުކުރިކަން ދެނެވި، މައްކާގެ މުޝްރިކުން އެދުނު ފަދަ ހެއްކާ މުޢުޖިޒާތްތައް ފޮނުއްވުން މަނާކުރީ ކަމެއްނުވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ކުރީގެ އުންމަތްތަކުގެ މީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު ރަސޫލުންގެ އަރިހުން، އެބައިމީހުންގެ ޠަލަބު ފުރިހަ ހެއްކާ މުޢުޖިޒާތްތައް ދެއްކެވުމަށް، އެ އުންމަތްތަކުގެ ކާފިރުން އެދުނެވެ. ދެން، އެބައިމީހުން އެ އެދުނު މުޢުޖިޒާތްތައް އެބައިމީހުންނަށް ދެއްކެވުމުން، އެ އުންމަތްތަކުގެ ގިނަ މީހުން އެ މުޢުޖިޒާތްތައް ދޮގުކުރީ އިންކާރުކުރެއްވެ. ދެން، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން، އެ ކާފިރުއްމަތަށް އިންކާރުކުރި މީހުން ނިކަމެތިކޮށްލައި، ތިމަން إِلٰهُ، އެބައިމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.

[91] – التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު، މައްކާގެ މުޝްރިކުން އެދުނު ފަދަ މުޢުޖިޒާތްތައް، ތިމަން إِلٰهُ އެބައިމީހުންގެ ގޮތަށް ނުފޮނުއްވީ، އެ ފަދަ މުޢުޖިޒާތްތައް ފޮނުއްވުމުން، އެ ކަންކަމަށް އެބައިމީހުންކުރާ އިންކާރުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުން ހަލާކުނުކުރެއްވުމަށެވެ.

އެހެނީ، ޘަމޫދު ޤައުމުގެ ކާފިރުން އެދުނު ފަދައިން، ބޮޑު ހިލަގަނޑެކުން އަންހެން ޖަމަލެއް ނެރުއްވުމައި، ފައުދުކަން ބޮޑު މުޢުޖިޒާތެއްގެ ގޮތުގައި، އެ ޖަމަލު އެބައިމީހުންނަށް ދައްކަވައި، ތިމަން إِلٰهُ، އެބައިމީހުންނަށް އެ ޖަމަލު ދެއްވީމެވެ. ނަމަވެސް، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުން އެ މުޢުޖިޒާތް ދޮގުކޮށް، صَالِحُ ﷵ ގެންނެވި ރިސާލަތަށް ކާފިރުވެ، އެ ޖަމަލަށް އަނިޔާކޮށް އޭތި މަރައިލީއެވެ. ދެން، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން، ޘަމޫދު ޤައުމުގެ ކާފިރުން، ތިމަން إِلٰهُ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި އެންމެހައި ރަސޫލުންގެ، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި، އެ ރަސޫލުން ގެންނެވި ރިސާލަތުގެ ތެދުކަން ސާބިތުކުރަނިވި ބުރްހާންތަކާއި، މުޢުޖިޒާތްތަކާއި، އިޤްތިރާޙުން ފުރިގެންވާ އެތައްއެތައް ކަމަކާއިގެންނެވެ. އަދި އެ ބުރްހާންތަކާއި މުޢުޖިޒާތްތައް، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވީ، އެ ބުރްހާންތަކާއި މުޢުޖިޒާތްތައް އެ ރަސޫލުންގެ އަތްޕުޅުމަތީން މީސްތަކުންނަށް ދައްކަވައި، އެ ކަންކަމާމެދު ބިރުވެރިވުމަށް ޓަކައިހުރި އިންޒާރެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި، އެ ބުރްހާންތަކާއި މުޢުޖިޒާތްތަކުން، މީސްތަކުން ޢިބްރަތާއި ނަޞީޙަތް ލިބިގަތުމަށް ޓަކައެވެ.[92]

92- أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلْإِمَامِ الْوَاحِدِي

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

އެއްފަހަރަކު، ކައު އިމުރު ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި މައްކާގެ މުޝްރިކުން ދެންނެވި ކަމުގައި ވެއެވެ. އޭ مُحَمَّدُ بن عَبْدِ اللهއެވެ! އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޓަކައި ސަފާ ފަރުބަދަ ރަނަށް ބަދަލުކޮށްދެއްވާށެވެ! އަދި މައްކާގެ ފަރުބަދަތައް ނައްޓަވައިލައްވައި، އެ ރަށުގެ ބިމަކީ ހަމަހަމަ ބިމެއް ކަމުގައި ހަދަވައިދެއްވާށެވެ! ތިބާ އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރައްވައިފި ނަމަ، ތިބާގެ ރަސޫލުކަން ޤަބޫލުކޮށް ތިމަންމެން އީމާންވާނަމެވެ. ދެން، އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކަތަކާ ގުޅިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލައްވައި، އެބައިމީހުން އެ އެދުނު މުޢުޖިޒާތްތައް އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ނުފޮނުއްވި، އެ ފަދަ މުޢުޖިޒާތްތައް ފޮނުއްވުމަށް ފަހު، އެ ކަންކަމަށް އެބައިމީހުން އިންކާރުކުރާ ސަބަބުން، އެބައިމީހުން ހަލާކުކުރެއްވުމަށް ޖެހޭ ކަން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ އަންގަވައެވެ.[93]

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِٱلنَّاسِۚ وَمَا جَعَلْنَا ٱلرُّءْيَا ٱلَّتِىٓ أَرَيْنَٰكَ إِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ
وَٱلشَّجَرَةَ ٱلْمَلْعُونَةَ فِى ٱلْقُرْءَانِۚ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَٰنًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾

﴾60﴿ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި رَبُّގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމާއި، ބާރުވެރިވަންތަކަމާއި، އިލްމުފުޅުގެ އެންމެހައި މީސްތަކުން ވަށައިލައިގެންނެވެ. ވީމާއެކު، މީސްތަކުންގެ ނުބައިކަމުން، ތިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާ ސަލާމަތްކުރައްވައި ރައްކާތެރިކުރައްވާނޭ ކަން އަންގަވައި، އިބަ ރަސޫލާއަށް، ތިމަން إِلٰهُ އިއްވެވި ވަޙީ ބަސްފުޅު، އިބަ ރަސޫލާ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އަދި، އިބަ ރަސޫލާއާ ޙަވާލުކުރެއްވުނު ރިސާލަތު އަދާކުރެއްވުން މަތީ، އިބަ ރަސޫލާ ދެމިހުންނަވާށެވެ!

93- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة

އަދި ހަނިކޮށާއި ފުރާނަފުޅާ އެކު ރޫޙާނީއެއްގެ ކުޅެ ވަގުތު ކޮށްއެއްގެ ބާރުގަދައި،
އިސްރާއާއި މިޢްރާޖުގެ ދަތުރުފުޅު، އިބަ ރަސޫލާއަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވީމުވެ. އަދި
އެ ދަތުރުފުޅުގައި މަލަކޫތީއްޔަ އާލަމަށް ގެންދަވައި، އެ ތަނުގައިވާ ގިނަގުނަ އަޖައިބުން
ފެނިގެންވާ ކަންތައްތައް، އިބަ ރަސޫލާއަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްކެވީމުވެ.

އެއީ، އިސްރާއާއި މިޢްރާޖުގެ ދަތުރުފުޅުގައި، އިބަ ރަސޫލާ ދެކެވަޑައިގެންނެވި
ކަންތައްތަކުގެ ހަޤީޤަތްތަކުގެ ތެދުކޮށް، އެ ވާހަކަފުޅުތައް ތެދުކޮށް އިޤްރާރުވެ، މުސްތަޤީމުކަމުގެ
މަގުއިން ކޮން ބަޔަކު ކަމާ އަދި އެ ވާހަކަފުޅުތައް ދޮގުކޮށް ކާފިރުވެ ކޮން ބަޔަކު ކަން
އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމަށް، އެ ކަންކަން ފަރުމާކުރެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. މުޖާހިދު،
އެ ހަދުމަތުގެ ސަބަބުން، އެއްބައެއްގެ އީމާންކަން އިތުރުވެ، އަނެއް ބައެއްގެ
ދޮގުވެރިކަމާއި ކާފިރުކަން އިތުރުވިއެވެ.

އަދި މުސްތަޤްބަލުގެ ގޮތުބަސްދެއްވައި އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން ދެންވި،
ތަޢުނަތުވެރިގެންވާ ޢައްޒުމް ގަދަ ވާހަކަ، ޝަޖަރު ޒައްޤޫމާނުގައި، ތިމަން إِلٰهُ،
ބަޔާންކުރައްވައިފީމެވެ. އަދި ބޭނުމީ ޤުރުއާނުގައި ލަޢުނަތްލެއްވި، ލަޢުނަތް
ބިރުވެރިކަމުގެ ނަރަކައިގެ ދަށުގައި، ކާފިރުންނަށް ދޮގުވެރިކަން އިތުރުވެ، ވާހަކައިން
އެކަމާމެދު ހުއްޓުމަކީ އިތުރުކުރެއްވުމަށް، އެ ޖަހަންނަމުގައި، ތިމަން إِلٰهُ، އެކަމާމެދު
ބިރުވެރިކުރައްވަމެވެ. ނަމަވެސް، އެ ފަދަ މުޢުޖިޒާތްތައް ފެނި، ބިރުވެރި ޖަހަންނަމުގެ
އިތުރުވެރިކަމަށް، ކާފިރު ދާއިރާގައި ބަހައްޓައިގެން ވެސް، ތަގްވާވެރިކަމާ
ދޮގުވެރިކަމާއި ފުރަތަމަގެ މަޖާޒައި ދުވަހުން ކުރުން ކަމެއް، އެ ކާފިރުންނަކަށް
އިތުރުވި ނުވެއެވެ.[94]

<u>މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:</u>

ކީރިތި ރަސޫލާގެ އިސްރާއާއި މިޢުރާޖުގެ ދަތުރުފުޅުގައި، ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ ދެކެވަޑައިގެންނެވި ވާހަކައާއި، ނަރަކައިގެ ޢަޛާބެއް ކަމުގައިވާ ލަޢުނަތްލެއްވިގެންވާ ޒައްޤޫމު ގަސް ވެސް ދެކެވަޑައިގެންނެވި ވާހަކަ މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ ގޮތުގައި ވިދާޅުވުމުން، އެ ވާހަކަފުޅުތަކަށް ދޮގުކޮށް އިންކާރުކުރުމުގެ ގޮތުން، أَبُو جَهْلُ ބުނިކަމުގައި ވެއެވެ. ކަދުރާއި ބަޓަރު ގެންނާށެވެ! ދެން ކަދުރާއި ބަޓަރު ގެނައުމުން، ބަޓަރުގައި ޖަހައިގެން ކަދުރު ކާން އިނދެ ބުނެއެވެ. މިޔަބައިމީހުން ވެސް މި ތަކެތި ކާށެވެ! މި ނޫން އެހެން ޒައްޤޫމެއް އަހުރެމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ދެން، أَبُو جَهْلُގެ އެ ވާހަކައާ ގުޅިގެން، اللهُ ﷻ މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.[95]

وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ قَالَ ءَأَسۡجُدُ لِمَنۡ خَلَقۡتَ طِينٗا ﴿٦١﴾

﴿61﴾ آدَمُ ﵇ އަށް އިޙްތިރާމްކުރުވުމުގެ ގޮތުން ތަޙިއްޔާގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި ސަޖިދައެއް ކުރައްވާށެވެ! މި ވަގުތައިން ތިމަން إِلٰهُގެ މަލާއިކަތުންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ވަގުތު ކަންހިނގައިދިޔަ ގޮތް، އިބަ ރަސޫލާ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ސަޖިދަކުރީއެވެ. އެ އަމުރުފުޅު ހަމަ އަދާ އެކު، ހުރިހައި މަލާއިކަތުން ވެސް، آدَمُ ﵇ އަށް ސަޖިދަކުރެއްވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، މަލާއިކަތުންގެ ތެރޭގައި ހުރެގެން އައި އިބްލީސް، آدَمُ ﵇ އަށް ސަޖިދަކުރުމަށް އިންކާރުކުރިއެވެ. އަދި ނުހަނު ބޮޑާވެގެން، اللهُ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި އިބްލީސް ދެންނެވިއެވެ.

95- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ފަށް، އިބަ إِلَهُ، މަޓިން ހައްދަވައިފައިވާ ނިކަމެތި އިންސާނަކަށް ތިމަން
ސަޖިދަކުރާނަންހެއްޔެވެ؟ ފަހަރެއްގައި ވެސް ތިމަ ކަލޭގެ ނުކުރާނަމެވެ.[96]

قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِى كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾

﴿62﴾ الله ﷻ ގެ އަމުރުފުޅާ ހިލާފުވެ، އެ إلهއަށް ކާފިރުވެ، ނުހަނު ބޮޑާވެގެން އިބިލީސް ދެންނެވިއެވެ. އިބަ إِلَهُ، މި އަހަރެންނަށްވުރެ މާތްކުރެއްވި އިންސާނާމެދު މި އަޅާ ކަންތައްކުރާ ގޮތް، އިބަ إِلَهُ، ނިކަން ބަލާލައްވާތޯ ގެންނަވާށެވެ! ޤިޔާމަތް ހަމައަށް، އިބަ إِلَهُ، މި އަޅާ ދިރިދުނިޔޭގައި ލަހަށްޖައްސަވައިދެއްވި ނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، އާދަމުގެ ދަރިންގެތެރޭގައި ފަސޭހަކަމެއްގައި، އެބައިމީހުން މަގުފުރެއްދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، މި އަޅާ ގަދަވެގަންނާނެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، އިބަ إلهއަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު ޢަމަލުކުރާ މަދު ބަޔަކު ފިޔަވައެވެ.

ސަޢުކާރުކޮށްލުމެވެ. الله ﷻ ގެ ބަސްބަހަށްގައި މި ދުނިޔަ ހެދުނުކަ ބަލައި ދެންނެވުމަކީ އިބިލީހު ކަޑަފުލަ ވަކިވެސް ކަނޑަ ބިރުވެރި ނުކުޅޭ ފެނިގެން ކަކުގައި އިބިލީސް ވާނެއެވެ.[97]

قَالَ ٱذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾

﴿63﴾ އެ ހިނދު، އިބިލީހުގެ މައްޗަށް ކޯފާގެ ބަސްފުޅު ވަޙީކުރައްވައި، އިބިލީހަށާއި ޤިޔާމަތް ހަމައަށް އިބިލީހާ ތަބާވާނޭހައި އާދަމުގެ ދަރިންނަށްވުރެ ވައުދުގެ ބަސްފުޅު، الله ﷻ އިރްޝާދުކުރެއްވިއެވެ. އެ ބަސްފުޅުގައި، އެ إِلَهُ އަންގަވައެވެ!

96- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ
97- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އޭ އިބްލީހެވެ! ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތާ ހަމައަށް، ކަލޭ މީހުންނަށް ފުރުޞަތުދެއްވައިފައެވެ.
މިޔަން اللهގެ ތަބާވުމުން ބޭރުވެގެން ކަލޭ ހިނގައިދާށެވެ! އަދި އާދަމުގެ ދަރިންގެ
ތެރެއިން، ކަލޭއާ ތަބާވާހައި ބަޔަކު ވޭތޯ، މިޔަން اللهގެ ތަބާވުމުން ދުރުކުރެއްވިގެން
ވެއެވެ. ތިޔަ ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭއާ އަދި ކަލޭއާ ތަބާވާހައި އާދަމުގެ ދަރިންނަށް
ދެއްވާނީ ސަޒާއަކީ، ނަރަކައިގެ ވަރުގަދަވެގެންވާ އަޒާބެވެ. ކަލޭ، މީހަކަށްވިޔަސް ކޮޅަ،
ނުބައި ޢަމަލުތަކަށް ދޭނީ ފުރިހަމަ ސަޒާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ.[98]

وَٱسۡتَفۡزِزۡ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتَ مِنۡهُم بِصَوۡتِكَ وَأَجۡلِبۡ عَلَيۡهِم بِخَيۡلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكۡهُمۡ فِي ٱلۡأَمۡوَٰلِ وَٱلۡأَوۡلَٰدِ وَعِدۡهُمۡۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾

﴿64﴾ އަދިވެސް، އެ اللهُ އަންގަވައެވެ! އޭ އިބްލީހެވެ! ކަލޭއަށް ކުރެވޭހާ ބާރަކުން
އަޑުލައިގެން، އިންސާނުންގެ ތެރެއިން އެ ބަޔަކު މަގުފުރައްދުމަށް
ކަލޭއަށް ކުރެވޭނެހައި ބާރަކުން ނިކަން މަގުފުރައްދާށެވެ!

އަދި، މިޔަން اللهއަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވުމަށްގޮވާ އެބައިމީހުން ގެއްލުންތެރި
ކުރުމުގައި އަޑުއެއްސި ކަލޭ ނިކަން އުޅެބަލާށެވެ! އަދި އިންސާނުންގެ
ތެރެއިން، ސަވާރުވެގެންނާއި ފައިމަގުގައި އުޅޭ، ކަލޭގެ އެހީތެރިން ދުރުވިޔާގެން،
މިޔަން اللهގެ އަމުރުތަކުގެ ތެރެއިން ކަލޭއަށް އަދި ކަލޭގެ ފަސާދަވަމު ބާރުވެރިންގެނޭހަ
ބައެއްގެ މައްސަލަ، ނިކަން ބާރުވެރިންގެބަލާށެވެ! އަދި ބަރާމިތްގާތް ދުރަށް ހުރިމަތާ
އަދި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ހިލާފު ކަންތަކު ކަމެއް ކުރުމަށް ވޭތޯ، މިޔަން اللهގެ
އަމުރުތަކުގެ ހިލާފުވަމުން، އެ ބަޔަކު އެ ކަންތައްތަކުގައި އެބައިމީހުންނާ ބައިވެރިވެއްޖެ
ފަރާތެއް ކަމުގައި ކަލޭ ނިކަން ވެބަލާށެވެ!

98- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އެބައިމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުގެ ތެރޭގައި ޖިންނުކުރާއި، އެއްޗިސްސުން ގުޅުން ހިނގުމާ އަދި އެ ނޫން ވެސް ފާހިޝު ޢަމަލުތައް ހިންގުން ޢާއްމުކުރުވައި، އެ ފަދަ ނުބައި ޢަމަލުތައް ކުރުމަކީ، ރިވެތި ކަމެއް ކަމުގައި އެބައިމީހުންނަށް ނިކަން ދައްކައިދޭށެވެ!

އަދި ހުރިހައި ނުބައި ކަމެއް ކުރުމުގައި އެބައިމީހުންނާ ބައިވެރިވެ، މިސާލަށް إِلٰهُގެ އަޅުކުރުވުމާއި ނިހާފުވުން ދިނަވެ، މުޢާމަލާތްތަކުގައި ފުށި، ބުދުގައި ފަސާދަ އުފެދިއްޖަދުކަން ދަނދަރުން، އެއްވެސް އަހަރުދުވަހި ކަހުދާއި ކަލޭގެ އިސްލިހިން ނިކަން މަސައްކަތްކޮށްދޭށެވެ! އަދި ކަލޭގާއި ކަލޭގެ ވަސްވާސްކަމާ މަތީވާރައި ބަހަރަކަށް، ދޭހޭ ވަޢުދުތައް ކަލޭމެން ނިކަން ކޮށްދޭށެވެ! ޤިޔާމަތް ދުވަސް ނާންނާނޭ ކަމަށާއި ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ ނުވާކަމަށްބުނެ އެބައިމީހުންނަށް ނިކަން ވަޢުދުކޮށްދޭށެވެ! ދުނިޔޭގައި ނުލެން ތޯބައި މަޖެހިއް ނުލުމަށް އެބައިމީހުންނަށް އަމުރު ވެސް ކޮށްދޭށެވެ!

ޝައިޠާނުންގެ. ޝައިޠާނާއާ އަދި އެ ޝައިޠާނާގެ އެއްޗިހިތަކަށް ކޮންމެ ވަޢުދެއް، އެއްވެސް ބަލިފުޅަކުން ނުކުމެ ބާބިލު އެއްޗެކެވެ. އަދިހެއްޔޭ! އެ ހުރިހައި ވަސްވާސްކުރާ ކަލާ ކޮންމެ ވަޢުދެއް، މަކަރާއި، ހިލަތާއި، ކަނޑުވަރުކަމުން ފުރިގެންވާ، ގެއްލުމެއް ދޫކޮށް ވަޢުދެއް ކަމުގައި ވެސް ނުވެއެވެ.[99]

ދަންނާށެވެ! ابْنُ عَبَّاسٍ ﵄ ވިދާޅުވިކަމުގައި، الْإِمَامُ أَبُو جَعْفَر مُحَمَّدُ بن جَرِيرِ الطَّبَرِي ނަޤުލުކުރައްވައިފައި ވެއެވެ. اللهُ ﷻއަށް އުޅުދުމަށް ހުވާ ކޮންމެ މީހެއްގެ އަޅަކީ، އެ إِلٰهُގެ އަޅަކަށް މަގުފުރެއްދުމަށް ބަލައި ޝަޔާޠީނާ ބޮނުންކުރާ އަޅެކެވެ.

99 – تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

އަދި، الْإِمَامُ مُجَاهِدُ ވިދާޅުވިކަމުގައި ވެއެވެ. اللهُ ﷻ ގެ އަޅުތަކުން މަގުފުރެއްދުމަށް ޓަކައި ޝައިޠާނާ ބޭނުންކުރާ އަޑަކީ، ލަވަލުމާއި، މިއުޒިކާއި، ކުޅިވަރުކުރާ އަޑެވެ.[100] والله أعْلَمُ.

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ ۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾

﴿65﴾ އޭ އިބިލީހެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهَ އަށް އީމާންވެ، އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު، ތިމަން إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވެ، ތިމަން إِلٰهُ ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ ތިބޭ ޚާއްޞަ އަޅުތަކުން މަގުފުރެއްދުމުގެ ބާރެއް ކަލޭއަކަށް، ކަލޭގެ ވަސްވާސްކުރުމުގެ މަގުން އެއްވެސް ބާރެއް އަދި ކަލޭގެ ހީލަތްތަކުން ވިލަސް ދިފާޢުކޮށް ނުވެއެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! ޝައިޠާނާގެ ހީލަތްތަކާއި، މަކަރުވެރިކަމާއި، ޝައިޠާނާ ދައްކާ ބިރުވެރިކަމާއި ނުބައި ދަޢުވަތުން، މުއުމިނުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވައި، އެކަލާނގެ ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވުމާ ވަކީލަކު ކަމުގައި ފުދެން، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި ربُّ ފުދެއެވެ.[101]

رَّبُّكُمُ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ ۚ إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾

﴿66﴾ އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި رَبُّ، الله ﷻ އީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި ކަނޑުގައި އުޅަނދުފަހަރު ދުއްވާދެއްވާ ކަލާނގެ إِلٰهއެވެ. އެއީ، އެ إِلٰهُ ގެ ފަޟްލުވަންތަކަމުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަތުރުތަކާ ރިޒުޤު ހޯދުމަށް އަދި، އެ ކަލާނގެ މަސައްކަތްތަކުން، ވިޔަފާރިތަކުން، ދަތުރުފަތުރުތަކުން އެދުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ވާދެގެންވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވަރަށް އޯގާވަންތަ ރަހުމަތްތެރި إِلٰهُ ކަމުގައެވެ.

100- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

101- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة

ވުމާއެކު، މި ހުރިހައި ކަމެއް، އެ إِلٰه ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފަހިކޮށްދެއްވީއެވެ.[102]

وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِي ٱلۡبَحۡرِ ضَلَّ مَن تَدۡعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُۖ فَلَمَّا نَجَّىٰكُمۡ إِلَى ٱلۡبَرِّ أَعۡرَضۡتُمۡۚ وَكَانَ ٱلۡإِنسَٰنُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾

﴿67﴾ އަދި ކަނޑުމަތީގައި ތިޔަބައިމީހުން ވަނިކޮށް، ސުރަކު ގަދަ ވިއްސާރައިގަޔާއި، މުސީބާތްތަކާއި ކުރިމަތިވެ، ދަތި ހާލު ގެއްލުވެރިވެ، ދެކެނުމުން ހަލާކުވެދާނޭ ކަމަށް ހިތުވުން، ތިޔަބައިމީހުން އެހީއަށާއި މަދަދަށް އެދި ގޮވައި ދުޢާކުރާ އެއީ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން، الله ﷻ ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހައި ފަރާތްތަކެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެއްލިދެއެވެ. އަދި، އެ إِلٰه ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ އެއީ އެއްވެސް ފަރާތެއްގެ އެހީއެއް މަދަދެއް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ. ވުމާއެކު، ކަނޑުމަތީގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަތި ހާލަތް ޖެހިއްޖެ ނަމަ، އެ ފަރާތްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ އެއީ ހުރިހައި ބާޠިލު އިލާހުންތަކުގެ މަތީން ތިޔަބައިމީހުން ހަދާންނެތިދެއެވެ.

އަދި އެ ވަގުތު ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަނދާނަށް އަންނަނީ، ކޮންމެ ކަމަކަށް، ކުޅަދުންވަންތަ الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތް ތިޔަބައި އެކަން އެއްވެސް ފަރާތެއް ނޫނެވެ. އެކަންކަމުން، މުސީބާތުގެ ވަގުތުގައި އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ތައުޙީދުގެ ކަމުން އެދި، ނުރަކު އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު، އެ إِلٰهގެ ބަސްއަހައިގައި ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަވަމުއެވެ. ދެންފަހެ، އެ إِلٰهُ، ތިޔަބައިމީހުން ބިރުން ސަލާމަތްކުރައްވައި، ހިކިފަސްމަތިނަށް ގެންދަވައިފި ނަމަ، މުސީބާތުގެ ވަގުތުގައި ތިޔަބައިމީހުން އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު، އެ إِلٰهއަށް ދަންނަވައި އުޅުނުގޮތުން ދޫކޮށް، ހެޔޮ ބަދަލުކުރުމުން އެއްކިބާވެ، އެ إِلٰهއާ އެހެނިހެން ފަރާތްތައް ބައިވެރިކޮށް ޝިރުކުކުރާކަން ފަހަމައެވެ.

102– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އެ ކަންތައްތައް ގޮތަށް ގިނަ އިންސާނުން ކުރަނީ، އެބައިމީހުންގެ ޠިބައިގައި ހުންނަ ނާޝުކުރުކަމާއި ކާފިރުކަމުގެ ބޮޑުކަމުންނެވެ. ވުމާއެކު، اللهُ ﷻ ގެ ނިޢުމަތްތަކަށް އިންކާރުކުރުން، ދޮކާޅުވެރިވެ، އެ إِلٰهއަށް ޝުކުރުވެރިވާ މީހަކު ކަމުގައި އިންސާނާ ވިއެވެ.[103]

أَفَأَمِنتُمْ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ ٱلْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾

﴿68﴾ ފަހެ، ތޫފާނުން ސަލާމަތްކުރައްވައި، ހިކިފަސްތަނަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ގެންދެވުމަށް ފަހު، ތިޔަބައިމީހުންނާ އެކު އެ ހިކިފަސްތަކުގެ ބައެއް ގަނބަވައިގެންފާނޭ ކަމާމެދު ޤަރާރުވެ، ތިޔަބައިމީހުން ބިރުކަސޭއިހަގެ އަމާންކަން ލިބިގަތީހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ لُوطُ عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ކުރި ހިލައިގެ ވާރޭ ވެއްސެވި ފަދައިން، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވެސް ކުރި ހިލައިގެ ވާރޭ ވެއްސަވައި ތިޔަބައިމީހުން ހަލާކުކޮށްލައްވައިދާނޭ ކަމާމެދު ޤަރާރުވެ، ތިޔަބައިމީހުން ބިރުކަސޭއިހަގެ އަމާންކަން ލިބިގަތީހެއްޔެވެ؟

ޝައްކެއްނެތެވެ. اللهُ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޢަޛާބެއް ފޮނުއްވައިފި ނަމަ، އެ ޢަޛާބުން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރާނޭ ހަމަ އެއްވެސް ފަރާތެއް، އެ إِلٰهُ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު ވެސް، اللهُ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުން އަމުރުފުޅާ ޢަޛާބުކާދު ހުއްޓުވާ، އެއްވެސް ބަރަގާ ނުލައި ތިޔަބައިމީހުން މަޢާފުކުރަނީހެއްޔެވެ؟[104]

103- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
104- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

أَمۡ أَمِنتُمۡ أَن يُعِيدَكُمۡ فِيهِ تَارَةً أُخۡرَىٰ فَيُرۡسِلَ عَلَيۡكُمۡ قَاصِفٗا مِّنَ ٱلرِّيحِ فَيُغۡرِقَكُم بِمَا
كَفَرۡتُمۡ ثُمَّ لَا تَجِدُواْ لَكُمۡ عَلَيۡنَا بِهِۦ تَبِيعٗا ٦٩

(69) ނުވަތަ އަލުން އަނބުރާ ވެސް، ކަނޑު ދަތުރުކުރަންޖެހޭ ބަހަރު ކަނޑުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހައްވައި، އެ ދުވަ ދަތުރުތަކުގެ މަތީގައި ތިޔަބައިމީހުން ވަނިކޮށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަހި رَبُّގެ ބަސްތަރުމީން ނުރަސް ގަދަ ވައިރޯޅިއެއް ފޮނުއްވައި، އެ ވައި އަރިސްފަހަރު ހުރިހައި އެއްޗެއް ހަލާކުވާ ސުންނާފަތިވެ، ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑަށް ޣަރަޤުކުރައްވައިފާނެ ކާފަރުވުމު، އެ إِلٰهُގެ ބަސްތަރުމީން ތިޔަބައިމީހުން އަވަސްކަން ބިރުގަތީއްތޯ؟ ނޫން، އެ ދުވަ ގަދަ ވައިރޯޅިއެއް ފޮނުއްވައި ތިޔަބައިމީހުން ޣަރަޤުކުރައްވާނި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވި ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުވެރިވުމުގެ ބަދަލުގައި އެ ނިޢުމަތްތަކަށް އިންކާރުކޮށް ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

ޝައްކެއްނެތެވެ. އެ ދުވަ ކަނޑު ދަތުރުތަކުގެ މަތީގައި ތިޔަބައިމީހުން ވަނިކޮށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަ ވައެއް ފޮނުއްވައި، މިމަން إِلٰهُ، ތިޔަބައިމީހުން ޣަރަޤުކުރައްވާފި ނަމަ، މިމަން إِلٰهُއާ ދެކޮޅަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދޭނެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބޭނީ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ލިބި ދިނުމަށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަޢުވާގައި ވާދަވެރިވާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެ ލިބުނު ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ލިބިދިނުމަށް ޖެހޭއި، އެ ފަރާތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ދާނީ އަދި މަޢާފާ ފަރާތެއް ވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ. ދެން، ހަމަކަށަވަރުން، ދެއްކެވުމުގެ މިންވަރުން ވިއަސް، اللهُ ﷻ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަކަށް، އަނިޔާވެރިވެވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ.[105]

105- المُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِيٓ ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ فِي ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ
عَلَىٰ كَثِيرٖ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلٗا ﴿٧٠﴾

﴿70﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އާދަމުގެ ދަރިން، ތިމަން إِلله، މާތްކުރެއްވީމެވެ.
ދެއި، އެބައިމީހުންނަށް ބުއްދިއާއި، ވިސްނުމާއި، ބަސްތޮރުންތެރިކަން ދެއްވައި،
އެބައިމީހުންނަށް ސިފަތަކުގެ ދެއްކެވުމަށް ބަކައި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ހަމަ
އެބައިމީހުންގެ ގޮތަށް، ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމުންނެވެ. އަދި އެންމެހައި އާދަމުގެ
ދަރިންގެ ފުރަތަމަ ބައްޕައިކަލޭފާނު، آدمُ عليه السلام އަށް މަލާއިކަތުން ސަޖިދަކުރެއްވުމުންނެވެ.
އަދި ކާއިނާތުގައި ވާހައި ތަކެތިން ފައިދާކުރުމަށްޓަކައި ގޮތަށް، އެ ތަކެތި
އެބައިމީހުންގެ ޚިދުމަތުގައި ބޭއްވެވި، އެ ހުރިހައި ތަކެތި އެބައިމީހުންނަށް
ކިޔަމަންކުރައްވައިދެއްވުމުންނެވެ.

އަދި ވިޔަސް ހެއްސަވާފައި، އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި އެބައިމީހުން އުފުއްލަވައި، ވަޅާއި،
އެއްގަމާއި، ކަނޑު އެބައިމީހުންގެ ޚިދުމަތުގައި ބޭއްވެވި، އެއްގަމާއި، ކަނޑާއި،
ވައިގެ ދަތުރުތަކަށް ކުރެވޭނެ ގޮތް އެބައިމީހުންނަށް މިންވަރުކޮށް ދެއްވުމުންނެވެ.
އަދި ނުހަނު ފައިދާހުރި ރަނގަޅު ތަކެތިން، ތިމަން إِلله، އެބައިމީހުންނަށް
ރިޒުޤު ދެއްވީމެވެ. އަދި، ތިމަން إِلله، ހެއްދެވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން، ގިނަ ތަކެތީގެ
މައްޗަށް، ކަނޑައެޅިގެންވާ މާތްކުރެއްވުމަކުން އިންސާނުން މާތްކުރައްވައި،
ނުހަނު ބޮޑު ބިއްޖެއްގައި ޝަރަފު، ތިމަން إِلله، އިންސާނުންނަށް ދެއްވީމެވެ.[106]

يَوْمَ نَدْعُواْ كُلَّ أُنَاسِۭ بِإِمَٰمِهِمْۖ فَمَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ يَقْرَءُونَ
كِتَٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلٗا ﴿٧١﴾

106- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿71﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! މީސްތަކުން މަރުވުމަށް ފަހު، އެބައިމީހުން އަލުން ދިރުއްވައި
މަޙްޝަރުކުރައްވާނެ ދުވަސް، އިބަ ރަސޫލާ ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! އެ ދުވަހަކީ،
ދުނިޔަވީ ޙަޔާތުގައި، الله ﷻ އަށް އީމާންވެ، ޞާލިޙު ޢަމަލުކުރި މީހުންނަށް އުފާވެރި
ޚަބަރުދެއްވާނެ ދުވަހެވެ. އަދި، އެ إِلٰهއަށް ކާފިރުވެ، ނުބައި ޢަމަލުކުރި މީހުންނަށް
ބިރުވެރި ޚަބަރުދެއްވާނެ ދުވަސް ވެއެވެ. އަދި އެ ދުވަހުން، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން
ކޮންމެ ބަޔަކަށް ވެސް، ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު އެ ބަޔަކު ތަބާވެ އިޤްތިދާކުރި އުޅުން
އިމާމުންގެ ނަންފުޅާ އެކު، އެ ބަޔަކަށް، الله ﷻ ގޮވައިލައްވާނެއެވެ.

މިސާލަކަށް، އޭ مُوسَى عليه السلام ގެ އުންމަތުގެ މީހުންނޭވެ! އޭ مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އުންމަތުގެ މީހުންނޭވެ!
މި ޚަދަރިން ނިޔާއިއްވަވައި، ކޮންމެ އުންމަތެއްގެ މީހުންނަށް ވެސް އެ ބައެއްގެ ގާތަށް،
ފޮނުއްވުނު ނަބިއްޔާއެއްގެ ނަންފުޅާ އެކު، ޚާއްޞަ ދުވަހުން ގޮވައިލައްވާނެއެވެ.

އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން، ހެޔޮކަމާ ޢަމަލުތަކާ ކޮންމެ މީހެއްގެ ފޮތް، އެ މީހެއްގެ
ކަނާތަށް ދެއްވާނެއެވެ. ފަހެ، ނުހަނު އުފަލުން ތިބެ، އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުގެ ފޮތް
އެބައިމީހުން ކިޔާނެއެވެ.

އަދި ދުނިޔޭގައި އެބައިމީހުންނަކަށް ހެޔޮ ޢަމަލުތަކަށް ޖަޒާ ސަވާބުން، ކުޑަކުޑަ
އެއްޗެއް ކުޑަކޮށް ތަނުގައިވާ ކަށިގަނޑުގެ މިންވަރަކުން ވިޔަސް އުނިނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި
ޒުލުމެއްގެ ކުޑަ އަނިޔާއެއް ވިޔަސް އަދި ބާރިން ބަލާފައި ވިޔަސް، އެބައިމީހުންނަކަށް
ނުކުރައްވާނެއެވެ.107

وَمَن كَانَ فِي هَٰذِهِۦٓ أَعۡمَىٰ فَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ أَعۡمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلٗا ﴿٧٢﴾

107- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿72﴾ އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު، އެ މީހެއްގެ ހިތަށިގައިހުރި އުނދުންތެރިކަމާއި
ކާފިރުކަމުގެ ސަބަބުން، އެ މީހެއްގެ ހިތް ކަނުފު އަނދިރިވެފި، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި
ކަރަކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ދަލީލުތަކާއި ޤުރުއާން ޤަބޫލުކުރުމުން އެއްކިބާވެ، އެ إِلٰهُ ގެ
ރަސޫލުން ފޮނުއްވުން ބައްދު ދީނަށް ފުރަގަސްދީ، އެ ދީން ޤަބޫލުނުކުރި
ކޮންމެ މީހަކު، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން މަގުސަދުގެ މައިދާނަށް ހިސާބުކުރުއްވުމުން
ކަން މީހެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

އަދި އެ ފަދަ މީހުން ވާނީ، ހިދާޔަތުގެ މަގުން އެއްކިބާވެ، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލުން
ބާވައިލުއްވި ވަޙީ އިރުޝާދާއި ނަސޭހަތްތަކުން ދުރުވެ، ނުހަނު ބޮޑު މަގުފުރެދިފައިވާ
ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. ވީމާ، ސިފަކުރެވޭއަން ދިޔުމަން ބޮކާއި ހިނގާނެވި މަގު، އެއިން
އެއްވެސް މީހަކަށް ނުފެނުނާނެތެވެ.[108]

އަދި ހަމަ އެހެންވެ، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ކަރަކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ
މައްޗަށް، ހެކިދޭނިވި ދަލީލުތަކާއި، އެންމެހައި ހަރުދަނާކަމުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވައިފައިވާ
ވަޙީގަނޑު ނިޢުމަތް ފުރުޤާން އެ ކަންތައްތަކާދުރު ނުވިސްނައި، އާޚިރަތުގެ ސަބަބުން
އެ މީހެއްގެ ހިތް ކަނުފުވެއްޖެ މީހަކު، އާޚިރަތުގެ ކަންތައްތަކުގައި ގޮތްތަކުން
އެ ކަންތައްތަކުން އިޙުސާސް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެނީ، އެ ފަދަ ކަމެއް މީހަކުވެސް
ވާނީ، އާޚިރަތުގެ ކަންތައްތަކުން ވިސްނުމަށްފަހަރާ މާ ބޮޑަށް ހިތް ކަނުފުވެ،
މަގު ގެއްލިފައެވެ.[109]

وَإِن كَادُوا۟ لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ لِتَفْتَرِىَ عَلَيْنَا غَيْرَهُۥ ۖ وَإِذًا
لَّٱتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾

108- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي
109- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّؤُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿73﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާއަށް، ކީރިތި ޤުރްއާނުގައި، ތިމަން اِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ވަޙީއިން، އިބަ ރަސޫލާ ދުރުކޮށް އެއްކިބާކުރުމަށް މުޝްރިކުންކުރާ މަސައްކަތުގައި، އެބައިމީހުން، އިބަ ރަސޫލާ ފިތުނަވެރިކުރުމުން ގާތްވެގެން ވެއެވެ. އެއީ، ތިމަން اِلٰهُ ބާވައިނުލައްވާ އެއްޗެއް، ތިމަން اِلٰهُ ބާވައިލެއްވި އެއްޗެއް ކަމުގައި ވިދާޅުވުމަށް، އިބަ ރަސޫލާ އަމިއްލަހަދައިގެން ހެއްދެވި އެއްޗެއް، ތިމަން اِلٰهُއަށް ނިސްބަތްކުރައްވައި އިފުތިރާކުރެއްވުމަށް އެދި، އެ ކަމުގެ ބާރުދޭނެއެވެ.

އަދި އެބައިމީހުން އެ އެދޭ ގޮތަށް، އިބަ ރަސޫލާ ކަންތައްކުރައްވައިފި ނަމަ، ޝައްކެއްނެތި އެބައިމީހުން، އިބަ ރަސޫލާ ބަލައިގަންނަވާނީ، އެބައިމީހުންގެ އެކުވެރި ރަޙްމަތްތެރިއަކު ކަމުގައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ނުހަނު ގާއްޓެހި އިޚްލާޞްތެރިއަކު ކަމުގައެވެ.[110]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ابْنُ عَبَّاسٍ ﵄ ވިދާޅުވިކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ޘަޤީފު ވަފްދައިގެ ބަޔަކު އައިސް، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުގައި ދަންނަވައެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ އިލާހުންތަކަށް ހަދިޔާކުރެވޭ ނަޒްރު ސޫރިޔަކާން ޖަހައިދާ ޖިބިގަނޑުގެ ހުއްދަ، އެއް އަހަރު ދޫކޮށް ވާންދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވާށެވެ! ދެން، އެއް އަހަރު ވުމުން، އަޅުގަނޑުމެން އެ ބުދުތައް ތަޅައި، އިސްލާމްވާނަމެވެ. އަދި މައްކާގެ ވާދީއަކީ، ޙުރުމަތްތެރި ތަނެއްކަމުގައި ލެއްވުނު ފަދައިން، ޠާއިފުގެ ވާދީއަކީ ވެސް، ޙުރުމަތްތެރި ތަނެއް ކަމުގައި ލައްވައިދެއްވާށެވެ! އެއީ، އެންމެހައި އަރަބިންނަށް، އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައިވާ އެންމެ މާތް ބަޔަކީ އަޅުގަނޑުމެން ކަން އެނގުމަށް ޓަކައެވެ.

110- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

ދީން، ޤުރައިޝީންގެ އެ ހުށަހެޅުން ގަބޫލުކުރައްވާން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގަސްދުކުރެއްވި ހިނދު، އެ ކަމާ ދެކޮޅުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.111

وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾

﴿74﴾ އަދި، މިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާއަށް ގަދަކަންދެއްވައި، ޙައްޤު ދީނުގެ މަގުގައި ސާބިތުކޮށް ނުދެއްވި ނަމަ އަދި އެ ދުޝްމިނުންގެ މަކަރުފޮޅި ހޯދުމުން، މިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާ ސަލާމަތްކޮށް ނުދެއްވި ނަމަ، އަދި ޤުރައިޝީންގެ ބަސް ގަބޫލުކުރެއްވުމުން، މިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާ ރައްކާތެރިކޮށް ނުދެއްވި ނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ޤުރައިޝީންގެ ބައެއް ހުށަހެޅުންތައް، އިބަ ރަސޫލާ ގަބޫލުކުރެއްވުން ކައިރިވީއެވެ. އަދި ކިތަންމެ ކުޑަކޮށް ނަމަ ވެސް، ޤުރައިޝީންގެ ފަރާތަށް، އިބަ ރަސޫލާ ޖެނިބަވެއިގަތުން ވެސް ކައިރިވީއެވެ. އެއީ، އިބަ ރަސޫލާގެ ޤަދަރުގެ މީހުންނަން ހިމާޔަތް ދިފާޢުކަން ދަރިވެރިވެވޭއިރުގެން، އެ ކަމަށް ބަލާއި، އިބަ ރަސޫލާ މަސައްކަތް ކުރެއްވިޔަސް ބޭކާރުވާނެއެވެ.112

ދަންނާށެވެ! الْإِمَامُ قَتَادَةُ رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޙަޟްރަތުގައި رَسُولُ اللهِ ﷺ ދަންނަވައިފިއެވެ. «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ»113 މާނައީ: "އޭ މަތިވެރިވަންތަ اللهُ އެވެ! މި އަޅާއާއި މި އަޅާގެ ކަންތައްތައް، ކުޑަ ހިނދުކޮޅަކުން ވިޔަސް، މި އަޅާގެ ނަފްސާ ޙަވާލުނުކުރައްވާނދޭވެ!"

إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ ضِعْفَ ٱلْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾

111- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

112- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

113- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿75﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާގެ ޤައުމުގެ މުޝްރިކުންގެ ހުށަހެޅުންތައް
ޤަބޫލުކުރައްވައި، އެބައިމީހުން އެދޭގޮތަށް، އިބަ ރަސޫލާ ކަންތައްތައް ކުރައްވައި،
ކިތަންމެ ކުޑަކޮށް ނަމަވެސް، އެބައިމީހުންގެ ފަރާތަށް، އިބަ ރަސޫލާ ލެނބިވަޑައިގެންފި
ނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާއަށް މި ދުނިޔޭގައި ވެސް
ޢުޤޫބާތުގެ ރަހަ ދެގުނައަށް ދެއްކެވީމުހެވެ.

އަދި، އިބަ ރަސޫލާ އަވަހާރަވުމަށް ފަހު، އިބަ ރަސޫލާއަށް ޤަބުރުގައި ވެސް،
ޢަޛާބުގެ ރަހަ ދެގުނައަށް ދެއްކެވީމުހެވެ. އެ ގޮތަށް ޢުޤޫބާތައި ޢަޛާބުދެއްވުން،
އިބަ ރަސޫލާއަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވާވައިފައިވާ ނިޢުމަތުގެ ބަދަލުކަމުންނެވެ. އަދި،
ތިމަން إِلٰهُ ޢަޛާބުކުރައްވާން، އިބަ ރަސޫލާއަށް އެހީވެދެއިގަންނަވާނެއް
ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި އެ ގޮތަށް ބަލާފައް، ތިމަން إِلٰهُ،
އިބަ ރަސޫލާއަށް ދެއްވައިދީ ނަމަ، ތިމަން إِلٰهَ ދެކޮޅަށް، އިބަ ރަސޫލާއަށް
އެހީތެރިވެ ނަޞްރުދެއްވޭނޭ ހަމަ އެއްވެސް ފަރާތެއް، އިބަ ރަސޫލާއަކަށް ފެނިވަޑައިގެން
ނުގަންނަވާނެތެވެ.[114]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި، ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ.
ޤުރައިޝްގެ ކަންކަމުގައި ކުރުކުރައްވަމުން ދުރުކުރައްވާ ރައްކާތެރިކުރައްވާގެން ހުންނަވާ
ޤާރުގެކު ކަމުގައި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ވިއެވެ. ވިދާ، މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، އިސްލާމީ
ޝަރީޢަތުގައި އަތިސްބަޔާ ބުރުމްތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން، އެ ރަސޫލާގެ އުންމަތުގެ
އެއްވެސް ގޮތުގައި، ކާފިރުންގެ ބަހަށް ފެނިބި، އެބައިމީހުންގެ ބަސް ޤަބޫލުނުކުރުމަށް
އެންގެވި ބަސްފުޅެއެވެ.[115]

114- اَلْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي
115- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

وَإِن كَادُوا۟ لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا ۖ وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَٰفَكَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾

(76) އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ ތަފާތު ހުރަހެޅުންތަކަށް،
ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ މިޔަ ދެއްވާ ޖަވާބުތަކާމެދު އެބައިމީހުން އެ މިބިމު ނުހަނު
ބުރައަރިސްކުރެއްވި. އަދި، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ދީނާ އެބައިމީހުން އެ އަނބަ، ގަދަ
ބުރީގެ ސަވަބުން އެބައިމީހުން އެ މިބިމު، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ މައްކަތް ޕާރުވެއްލިވި،
ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއަށް އުނދަގޫކަން، މައްކާގެ ބިމުން، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ބޭރުކުރުއްވުމަށް
އެދި، އެ ކަމަށް ބަކައި ތަވައި، އެ ކަމަށް ބޭނުންވާ ތައްޔާރީތައް ކުރުމުގައެވެ.
އަދި އެބައިމީހުން ދުރާ ގޮވައި، މައްކާއިން، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ބޭރުކުރުން ވަނީ
ނުހަނު ގާތުގައެވެ.

އެހެންކަމަކު، މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވުމުގެ އިޒުނަދިނު، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ވަޙީ رَبُّ،
ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއަށް ދެއްވައި، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވީމުގައި
ގޮސްދިން، ފަހަރެއްގައި ވެސް އެބައިމީހުންނަކަށް، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ މައްކާއިން
ބޭރުކުރެއް ނުލެވުނެވެ.

އަދި އެބައިމީހުން އެ ގަސްތުކުރި ގޮތަށް ކަންތައްތައް ނުވިކަން، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ
މައްކާއިން ނުކުތުމުން ކަމުގައި ވިއަސް، އެއަށްފަހު ކުޑަ ދުވަސްކޮޅެއްގައި ބަދުރު
އެބައިމީހުންނަކަށް ވެސް މައްކާއަކު ނުލިބުނެވެ. އަދި އެ ކަން އެހެން
ވިނަމަ، އެބައިމީހުންގެ މައްކަތް ބާޠިލުވެ، ޖެހުނުވައި، އެބައިމީހުން
ހަލާކުކުރެއްވީއެވެ.116

116- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ القُرْآنِ لِلإِمَامِ القُرْطُبِي

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

الْإِمَامُ مُجَاهِدُއާއި، الْإِمَامُ قَتَادَةُ ﵁ ވިދާޅުވިއެވެ. مُحَمَّدُ ﷺ ރަސޫލުކަމައިގެން ވަޑައިގަތުމުން، މައްކާގެ މުޝްރިކުން، އެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ޢަދާވާތްތެރިވެ، އެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކޮށް، މައްކާގެ ބިމުން، އެ ރަސޫލާ ބޭރުކޮށްލުމަށް މަސައްކަތްކޮށް އުޅުނެވެ. އެހެންކަމުން، މި އާޔަތް ބާވައިލައްވައި، އެ ރަސޫލާ މައްކާގެ ބިމުން ބޭރުކުރުމަކީ، ކާފިރުންނަށް ކުރެވޭނޭ ކަމެއް ނޫން ކަން، ﷲ ﷻ އެންގެވިއެވެ.

އަދި އެބައިމީހުންނަށް އެ ކަން ކުރެވުނު ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރުމަށް ފަހު، ކުޑަ ދުވަސްކޮޅެއްގައި މެނުވީ، އެބައިމީހުންނަށް މައްކާގައި ނުތިބެވޭނޭ ކަމާއި، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޢަޛާބެއް ފޮނުއްވައި އެބައިމީހުން ހަލާކުކުރައްވާނޭ ކަން ވެސް މި އާޔަތުގައި އެންގެވިއެވެ.[117]

ދަންނާށެވެ! މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ އުނދަގޫތައް ބޮޑުވުމުން، މައްކާދޫކުރައްވައި މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވުމުގެ އިޛްނަފުޅު، ﷲ ﷻ ގެ ރަސޫލާއަށް، އެ إِلهُ ދެއްވުމުން، އެ ރަސޫލާ މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ ތެރޭގައި އުޅުނު ބޮޑެތި ސަރުދާރުން ކުޑަދުވަސްކޮޅަކު މެނުވީ ދުނިޔެއަކު ނޫޅެއެވެ. އެހެނީ، މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ ނަގާރިހައި އުޅުނު ބޮޑެތި ޖައްބާރުން ވަނީ، ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު މަރުވެގޮސްފައެވެ.[118]

وَاللهُ أَعْلَمُ.

117- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلإِمَامِ الْقُرْطُبِي

118- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

سُنَّةَ مَن قَدۡ أَرۡسَلۡنَا قَبۡلَكَ مِن رُّسُلِنَاۖ وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحۡوِيلًا ٧٧

﴿77﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ މީހުން، އިބަ ރަސޫލާ މައްކާއިން ބޭރުކޮށްލައިފި ނަމަ، ދެން އެއަށްފަހު، އެބައިމީހުންނަށް އެ ރަށުގައި ތިބޭވޭނީ، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަވަސް ޢުޤޫބާތް ފޮނުއްވައި، ތިމަން އިލާހު، އެބައިމީހުން ހަލާކުކުރައްވައި ނިމިކުރައްވައިދުވަން ދޫނުދޭނެވެ. އެއީ، އިބަ ރަސޫލާގެ ކުރިން، ތިމަން އިލާހު ފޮނުއްވި ރަސޫލުންގެ އުންމަތްތަކުގެ ކާފިރުން، އެ ބައިމީހުންގެ ގޮތަށް ވަޠަނުން ރިސާލަތު ދޮގުކުރުން، އެ ރަސޫލުން ރަށުން ބޭރުކުރުމުން، އެބައިމީހުންނާމެދު، ތިމަން އިލާހު ކަންތައްކުރެއްވި ގޮތެވެ.

އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި އެ ފަދަ ކާފިރުންނާމެދު، ތިމަން އިލާހު، ކަންތައް ހިންގަވާ ގޮތަށް ބަދަލެއް އަންނާނީ، އިބަ ރަސޫލާއަކަށް ފަހަރެއްގައި ވެސް ފެނިވަޑައިގެނެއް ނުގަންނަވާނެއެވެ. އަދި، ތިމަން އިލާހު، ކުރައްވައިފައިވާ އެއްވެސް ވަޢުދުފުޅާ، ތިމަން އިލާހު، ޚިލާފުވެވޮޑިގެންނެވި، އިބަ ރަސޫލާއަކަށް ފެނިވަޑައިގެނެއް ނުގަންނަވާނޭ މެއެވެ.[119]

ދަންނާށެވެ! ކޮންމެ އުންމަތެއްގެ މީހުންގެ ގޮތަށް ވެސް، الله سبحانه وتعالى ގެ ބަސްފުޅުން ރަސޫލަކު ފޮނުއްވުމަށް ފަހު، އެ ބަޔަކު، އެ ރަސޫލަކަށް އަނިޔާވެރިވެ، އެ ރަސޫލަކު ޝަހީދުކުރުން ނުވަތަ، އެ ރަސޫލަކު ރަށުން ނެރެލައިފި ނަމަ، ވާ ވަގުތުން ނުވެ، الله سبحانه وتعالى، އެ އުންމަތެއްގެ މީހުން ހަލާކުކުރައްވައެވެ.

119- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، ރަސޫލުންނަށް އަނިޔާވެރިވާ ކާފިރުންނާމެދު، އެ إِلٰهُ ކަންތައް ކުރައްވަނީ އެ ފަދައިން ކަމުގައިވާނެވެ، އެ ޤައުމަކަށް އަދި އެ އުއްމަތަކަށް އެއްވެސް ބަދަލެއް ނާންނާނެތެވެ. އެހެންކަމުން، رَسُولُ الله ﷺ މައްކާއިން ނެރުއްވުމަށް ގަސްދުކުރެއްވީ، އެ ކަމަށް ޓަކައި މައްކާގެ މުޝްރިކުން ކުރި މަސައްކަތްތަކުގައި އުޅުމުން ނާކާމިޔާބުވިއެވެ. ވީމާއެކު، އެ ރަސޫލާ މައްކާއިން މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވީ، الله ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުގެތެވެ.

أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمۡسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيۡلِ وَقُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِۖ إِنَّ قُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِ كَانَ مَشۡهُودٗا ﴿٧٨﴾

﴿78﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިރު ދުލުން ފެށިއްސުރެން، އިރު އޮއްސި ރޭގަނޑުގެ ކަޅު އަނދިރިކަން ފެތުރޭ ވަގުތާ ހަމައަށް، އަދި ރަސޫލާ ނަމާދު ޤާއިމުކުރައްވާށެވެ! ފަރު، އިރު ދުލުން ފެށިއްސުރެން، އިރު އޮއްސުމާ ހަމައަށް ކުރައްވަންޖެހޭ ނަމާދުތަކަކީ، މެންދުރު ނަމާދާއި ޢަޞްރު ނަމާދެވެ. އިރުއޮއްސުނު ވަގުތުން ފެށިގެން ރޭގަނޑުގެ ކަޅު އަނދިރިކަން ފެތުރޭ ވަގުތާ ހަމައަށް ކުރައްވަންޖެހޭ ނަމާދުތަކަކީ، މަޣްރިބު ނަމާދާއި ޢިޝާ ނަމާދެވެ. އަދި ފަޖުރުވުމުން ފަތިސް ނަމާދު ކުރައްވާށެވެ! އަދި ފަތިސް ނަމާދުގައި، އެ ޤުރުން ނަމާދުތަކަކަށްވުރެން ދިގުކޮށް ޤުރުއާން ކިޔަވައި ވިދާޅުވާށެވެ!

އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ފަތިސް ނަމާދަކީ، ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުގައި އަރުވަކަތުންކުރާ ބަދަލުވަނީ ޙާޟިރުވާ މަލާއިކަތުންނާއި، ދުވާލުގެ ވަގުތުގައި އުޅޭބަޔަކުންނާ ބަދަލުވަނީ ޙާޟިރުވާ މަލާއިކަތުން ބާސިރުވެވޭއިގެން ޙާޒިރުވާ ނަމާދެކެވެ. އަދި އެ ހުކުރަށް މަލާއިކަތުންގެ ޝަހާދަތުގެ ހިތްޖެހިގެން ނަމާދެއް ލިބެނެވެ.[120]

120– صَحِيحُ الجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي وَصَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِمٍ

ދަންނަވާށެވެ! ފަތިސް ނަމާދަކީ، ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުގައި ހަރުވަލުންނާ ޖަމާވެއެވެ ތިބެއްވާ މަލާއިކަތުންނާއި، ދުވާލުގެ ވަގުތުގައި ހަރުވަލުންނާ ޖަމާވެއެވެ ތިބެއްވާ މަލާއިކަތުން ބާސްކުރުމަށްޓަކައިގެން ތިއްބަވާ ނަމާދުން ކަން އަންނަނިވި ޙަދީޘްޝަރީފުން ވެސް ސާބިތުވެއެވެ.

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «يَتعاقَبُونَ فِيْكُم مَلاَئِكَةٌ بِاللَّيْلِ، وَمَلاَئِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلاَةِ الصُّبْحِ وَصَلاَةِ الْعَصْرِ، ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيْكُم، فَيَسْأَلُهُمُ اللهُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ: كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي؟ فَيَقُولُونَ: تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ، وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ»[121]

މާނައީ: رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދަށް ރެއަށް ބަދަލުވެވުމަކަށް ޖަހައި، ތިޔަބައިމީހުންނާ އެކު މަލާއިކަތުން ތިއްބަވައެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް މަލާއިކަތުން ތިއްބަވަނީ ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުގައެވެ. އަނެއްބައި މަލާއިކަތުން ތިއްބަވަނީ ދުވާލުގެ ވަގުތުގައެވެ. އަދި އެ މަލާއިކަތުންގެ ދަންފަޅި ބަދަލުވާ ވަގުތު، ދަންފަޅި ނިންމާ މަލާއިކަތުންނާއި ދަންފަޅި ބާލައްވާވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުން، އޭގެ އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔާ ބައްދަލުކުރައްވައެވެ. އެއީ، ފަތިސް ނަމާދުގެ ވަގުތުގައްޔާއި ޢަޞްރު ނަމާދުގެ ވަގުތުގައެވެ.

އެހެންކަމުން، ތިޔަބައިމީހުންނާ އެކު، ވަގުތު ބަދަލުކުރައްވާ މަލާއިކަތުން، އުޑަށް އަރުއްވަވައިގަންނަވައެވެ. ފަހެ، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުންނާ އެކު ވަގުތު ބަދަލުކުރައްވާ މަލާއިކަތުންނަށްވުރެން މާގިނަ، އެ ހަޟްރަތުގެ ރަސްކަލާނގެ، އެ إِلٰهُ ދެނެވޮޑިގެންވާ އެކު، އެ إِلٰهُ، އެ މަލާއިކަތުންނާ ސުވާލުކުރައްވައެވެ. ތިޔަ މަލާއިކަތުން، ތިމަން إِلٰهُ ގެ ހަޟްރަތުންނާ ވަކިވެވަޑައިގެން، ތިމަން إِلٰهُ ގެ ޢަޅުތަކުން ތިޔަ ބާސްކުރުވަވައިގަތީ، އެ ހަޟްރަތުން ކޮން ހާލަތެއްގައި ވަނިކޮށްތޯއެވެ؟

121– صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

އެ މަލާއިކަތުން ދަންނަވާނެއެވެ. އަހަރެމެން އެބައިމީހުންނާ ވަކިވެގެން އައިއިރު އެބައިމީހުން ތިބީ ނަމާދުކުރަނިކޮށެވެ. އަދި އަހަރެމެން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ދިޔައިރު ވެސް އެބައިމީހުން ތިބީ ނަމާދުކުރަނިކޮށެވެ.“

އަދި ތަފްސީރުގައެވެ! އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި، މި އާޔަތުގައި އިޝާރާތްކުރައްވާފައިވަނީ މި ވަނީ ފަރުޟު ފަސްނަމާދަށެވެ.[122]

وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَتَهَجَّدۡ بِهِۦ نَافِلَةٗ لَّكَ عَسَىٰٓ أَن يَبۡعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامٗا مَّحۡمُودٗا ﴿٧٩﴾

﴿79﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި ފަރުޟު ފަސް ނަމާދުގެ އިތުރަށް، ތިޔަ ރަސޫލާގެ މަރުތަބަ ފަރުޟުކޮށްދިނުމުގެ ނަމާދެއްގެ ގޮތުގައި، ރޭގަނޑު ނަމާދުކުރައްވާށެވެ! އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުން ކަލޭގެފާނު އަވަހަށް ފޮނުއްވާނީ ތެދު ތަޢުރީފުލިބޭ މަޤާމަށެވެ، އެ ނަމާދުކުރައްވައި، އެ ނަމާދުގައި ދެންނެވި ކަންކަމުގެ ބަދަލުގައި މާތްވެގެން އިތުރުކުރައްވާށެވެ! އެއީ، ޙައްޤު އަޅުކަން ކުރައްވާތީ، ތިޔަ ރަސޫލާގެ ފަރި ربُّގެ ޙަޟްރަތުގައި، ތިޔަ ރަސޫލާގެ ދަރަޖައާއި މަޤާމު މަތިވެރިވެ އުފުލިގެން ދިޔުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުން މީސްތަކުން ސަލާމަތްކުރުމަށް ޝަފާޢަތްތެރިވުމުގެ މަޤާމު ރަސޫލާ ކަމުގައި، ތިޔަ ރަސޫލާ ޚާއްޞަކުރެއްވުމެވެ.

އަދި މި އާޔަތުގެ މާނައިގައި، ރޭގަނޑު ޤިޔާމުކުރުމުގެ މާތްކަމާއި ފަރުޟުނަމާދުތަކުން ފިޔަވައި ނަފުލު ނަމާދުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ފަޟީލަތްތެރި ނަމާދަކީ ރޭގަނޑުގެ ނަމާދުކަމާއި، ތިޔަ ރަސޫލާ ޝަފާޢަތްތެރިވުމުގެ މަޤާމަށް ޚާއްޞަކުރެއްވުން، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ރަސޫލާގެ މަރުތަބަ މަތިކުރެއްވުމާއި، ދަރަޖަ މަތިވެރިކުރެއްވުމުގެ ހެއްކެއް ކަމުގައި އެވަނީ ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ.

122- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَتَفْسِيرُ الشَّيخِ مَلِمْجي حُسَين دِيدِي

އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، މީސްތަކުންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެވަޑައިގަތުމަށް ބަލައި، އިބަ ރަސޫލާ ހުންނަވާނޭ މަޤާމު، އިބަ ރަސޫލާއަށް ދެއްވުމަށް ބަލައްވާ. އެ މަޤާމަކީ، އިސްވެދިޔަ އުންމަތްތަކުގެ މީހުންނާއި ފަހުން އަންނާނޭއި ބަޔަކު ވެސް، އިބަ ރަސޫލާއަށް ތަޢުރީފުކުރާ ހާލު ތަންނަވާނޭ މަޤާމެވެ. އެއީ، الْمَقَامُ الْمَحْمُودُއެވެ.[123]

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ: اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ»[124] މާނައީ: "ބަންގީގެ އަޑު އިވޭ ހިނދު، «اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الوَسِيلَةَ وَالفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ» މި ދުޢާއިން ކިޔައިފި މީހާ ދަންނަވާށެވެ! ދެން، އެ މީހަކަށް، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، ތިމަން ރަސޫލާގެ ޝަފާޢަތް ލިބޭނެއެވެ."

«اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الوَسِيلَةَ وَالفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ» މި ދުޢާގެ މާނައީ: "އޭ މި ފުރިހަމަ ދަޢުވަތާއި، ޤާއިމުވާ ނަމާދުގެ ވެރި رَبّެވެ! مُحَمَّدُ ﷺ އަށް وَسِيلَةُގެ ދަރަޖައާއި، ފަޟީލަތާއި، މަޤާމަކަން ދެއްވާނދޭވެ! އަދި، އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްވުމަށް، އިބަ إِلٰهُ ވަޢުދުކުރެއްވި، الْمَقَامُ الْمَحْمُودުއަށް، އެ ރަސޫލާ ފޮނުއްވައި، އެ މަޤާމު، އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްވާނދޭވެ!"

ދަންނާށެވެ! އެ މަޤާމަކީ، އިސްވެދިޔަ އުންމަތްތަކުގެ މީހުންނާއި ފަހުން އަންނާނޭއި އުންމަތްތަކުގެ މީހުން ވެސް، އެ ރަސޫލާއަށް ތަޢުރީފުކުރާ ހާލު ދަންނަވާނޭ މަޤާމެވެ.

123- صَحِيحُ الْجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي

124- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

وَقُل رَّبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَٱجْعَل لِّي مِن لَّدُنكَ سُلْطَٰنًا
نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾

﴿80﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، އިބަ ރަސޫލާ ދުޢާކުރައްވައި، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތުގައި ދަންނަވާށެވެ! އޭ އަޅުގެ ވެރި رَبّއެވެ! އިބަ إِلٰهُ، މި އަޅާ މަދީނާއަށް ވެއްދެވުމަށް، ނުވަތަ އެ ނޫން ތަނަކަށް ވެއްދެވުމަށް، އިބަ إِلٰهَއަށް ތެދުވެރި، ބަރަކަތްތެރި އަދި އިބަ إِلٰهُ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަޅުގެ ގޮތުގައި، އެ ތަނަކަށް މި އަޅާ ވައްދަވައިދެއްވާށެވެ! އަދި، އިބަ إِلٰهُ، މި އަޅާ މައްކާއިން ނުކުމެވުމަށް، ނުވަތަ އެ ނޫން ތަނަކުން ނުކުމެވުމަށް، އިބަ إِلٰهَއަށް ތެދުވެރި، ބަރަކަތްތެރި އަދި، އިބަ إِلٰهُ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަޅުގެ ގޮތުގައި، އެ ތަނަކުން މި އަޅާ ނުކުއްމަވައިދެއްވާށެވެ!

އަދި، އިސްލާމް ދީނުގެ އެހީތެރިވެރިންގެ މައްޗަށް ނަސްރުދެއްވާ ފަދަ ބާރެއް، އިބަ إِلٰهُގެ ހަޟްރަތުން މި އަޅާއަށް ދެއްވައި، އިސްލާމީ ދައުލަތެއް ގާއިމުކުރެވޭނެ ގޮތް މިންވަރުކޮށްދެއްވައިދެއްވާށެވެ! އަދި، އިބަ إِلٰهُ، މި އަޅާއަށް ދެއްވި، ރިސާލަތުގެ ތެދުކަން ސާބިތުކޮށްދޭނެ ދަލީލުތަކާއި، ޙުއްޖަތްތަކާއި، ބާރުގަދަކަމާއި، ޝުޖާޢަތްތެރިކަމާއި މި އަޅާއަށް ދެއްވައިދެއްވާށެވެ![125]

ދަންނަވާށެވެ! މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވީ، މައްކާ ދޫކޮށްލައްވައި މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވުމަށް، رَسُولُ اللهِ ﷺއަށް ކުރެއްވުމަށް އަމުރުކުރި ދުވަހުން ކަމަށް ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[126]

وَقُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَزَهَقَ ٱلْبَٰطِلُ ۚ إِنَّ ٱلْبَٰطِلَ كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾

125- سُنَنُ التِّرمِذي لِلْإِمَامُ الحَافِظُ أَبُو عِيسَى التِّرمِذي

126- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّة السُّعُودِيَّة

﴿81﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ދުޝްމިނުންނަށް، ތިބާ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! އިސްލާމް ދީން
އައިސް، އެ ދީނުގެ އަލިކަން ފެތުރުވިއްޖެއެވެ. އިސްލާމް ދީނަށް ނަސްރުދެއްވުމަށް
ކުރެއްވި ވަޢުދުފުޅުގެ ތެދުކަން ކަށަވަރުވެ އެނގިއްޖެއެވެ. ބާޠިލު އިލާހުންތައް
ހަލާކުވެ ފުނޑުފުނޑުވެ ހިނގައްޖެއެވެ.

އަދި ބާޠިލު ދީންތަކާއި ޝިރުކުގެ ޢަމަލުތަކާއި ބާޠިލުގެ އަސްލުވެރިންގެ މަސައްކަތްތަކަކީ، ބާޠިލު ކަންތައްތަކުގެ ކަން ސާބިތުވެއްޖެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ސާބިތުކަމާ އެކު ދެމިހުންނަހުރި ޙައްޤު ގޮތެވެ. އެއާ ހިލާފަށް ބާޠިލު ކަންތަކަކީ، ސާބިތުވެ ދެމިހުންނަނިވި ކަންތަކެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ، ބާޠިލަކީ އަބަދު ފިލާ ހިނގާދާ ފިލައިދަނިވި އެއްޗެކެވެ.[127]

ދަންނާށެވެ! ابْنِ مَسْعُودٍ ގެ އަރިހުން، الْإِمَامُ الْبُخَارِيُّ އާއި، الْإِمَامُ مُسْلِمٌ އާއި، މި ދެ އިމާމުން ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘްގެ މާނައަކީ މިއެވެ. މައްކާ ފަތަޙަކުރެއްވި ދަވަހު، رَسُولُ اللهِ ﷺ އެ ތަނަށް ވަދެވަޑައިގެންފިއިރު، ގެފުޅުގެ ވަށައިގެން 360 (ތިންސަތޭކަ ފަސްދޮޅަސް) ބުދު ހުއްޓެވެ. ދެން ﴿جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقاً﴾[128] މި އާޔަތާ އަދި ﴿جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ﴾[129] މި ދެ އާޔަތް ކިޔަވައިވަޑައިގަތުމުން، އެ ރަސޫލާގެ އަތްޕުޅުގައި އޮތް ދަނޑިގަނޑުން އެއިން ކޮންމެ ބުދަކަށް ޖެއްސެވިއެވެ.[130]

127- سُورَةُ الْإِسْرَاءِ: **81**
128- سُورَةُ سَبَأ: **49**
129- صَحِيحُ الْجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي وَصَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِمٍ
130- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

﴿جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقاً﴾ މި އާޔަތުގެ މާނައީ: ޙައްޤު ތެދު ދީން އަތުވެއްޖެއެވެ. އަދި ބާޠިލު ދީން ނެތި ފިލައި ހިނގައްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ބާޠިލަކީ، ނެތިވެ ފިލައިދަނިވި އެއްޗެއްކަމުގައި ވިއެވެ. އަދި، ﴿جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ﴾ މި އާޔަތުގެ މާނައީ: ޙައްޤު ތެދު ދީން އަތުވެއްޖެއެވެ. އަދި ބާޠިލަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުކުރެވޭނެތެވެ. އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް އަނބުރައި އިޢާދަކޮށް ވެސް ނުދެ ކުރެވޭނޭ ދެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! ކާފިރުންގެ މައްޗަށް މުސްލިމުން ގަދަވެއްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރަން ގެންގުޅޭ ބުދުތަކާއި އެ ނޫން ވެސް އެ ފަދަ އެންމެހައި ތަކެތި ނައްތައިލުމަކީ، ވާޖިބުކަމެއް ކަމުގެ މައްސަލަ، މި އާޔަތުން ދަލީލު ލިބެއެވެ. އަދި، اللهُ ﷻ އަށް ޝިރުކުކޮށް، އެ إِلٰهُ، ހަދައިގަތުމުން އިންސާނާ އާޚިރުކުރުވަނިވި ތަކެތި ކަމުގައިވާ ބުދުތަކާއި ޤަބުރުތަކާއި، ދެޖާލާއި، އެ ނޫން ވެސް އެ ފަދަ އެންމެހައި ހުރިހާ ތަކެތި ނައްތައިލުމަކީ ވާޖިބުކަމެއް ކަމުގެ މައްސަލަ ވެސް، މި އާޔަތުން ދަލީލު ލިބެއެވެ.

އަދި ކުޅަ ކުދިން ކުޅޭ އެއްޗެހި ފޮއިން އަރައި ހަދާ ތަކެތި ފިޔަވައި، ދިރޭ އެއްޗެހީގެ ސިފައިގައި ހަދައިފައި ހުންނަ ކަތްތިލާ އެއްޗެއް ވެސް ހިފެހެއްޓުން، އަޅުކަންކުރަން ގެންގުޅޭ ބުދުގެ މާނައިގައި ކަމަށް، ابْنُ الْمُنْذِرِ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.[131] އަދި ފޮޓޯގްރާފުން ފަދަ، ހަނދާން އައުކުރުމުގެ ގޮތުން ވިއަސް އިސްތިޢުމާލުކުރުމުގެ ގޮތުން އެ ތަކެތި ރައްކާކޮށްގަތުމީ ފެންނަގޮތުން ބޭއްޖެހުމެއްގައި ވެސް ޙަރާމް ކަންކަމެވެ.[132]

131- مَجْمُوعُ فَتَاوَى وَرَسَائِلُ لِلْإِمَامِ ابْنِ عُثَيْمِين

132- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾

﴿82﴾ އަދި ހިތްތަކުގައިވާ ޝިރުކާއި ނިފާޤުގެ ބަލިމަޑުކަމާއި، ޝައްކާއި ޖާހިލުކަމާ
އަދި އެ ނޫން ވެސް އެ ފަދަ އެންމެހައި ބަލިތަކުގެ ޝިފާ، އިލްމުތަކާއި މަގުކަން ބޮޑު،
ޔަޤީނީ ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކުގައި، ތިމަން اللهُ ބާވައިލައްވަމެވެ. އަދި އެ ޤުރުއާނުގެ
އާޔަތްތައް ކިޔަވައި ރުޤުޔާކޮށް، ހަދަނުގަތް ފަރުވާދުން، އެ ހަދަނުގެއްގައިވާ
ބަލިތަކަށް ޝިފާ ލިބޭނެ ގޮތް، ތިމަން اللهُ ދެއްވާނެއްވަމެވެ. އަދި ޤުރުއާނުން
ރައްކާތެރިވި ޝިފާ ލިބޭނީ، اللهُ ﷻ ރައްކާތެރިކުރައްވާނެ އެ މީހުންގެ ހިތްތަކު
ލިބިދާނެ ވައްދައި އެ ކަމަށް ތައް ޔަޤީންކޮށްފައިވާ މީހުން، އެ ގޮތުގައިވާ ގޮތް ރައްދުކުރާ
މުއުމިނުންނަށެވެ.

އަދި، اللهُ ﷻ އަށް ކާފިރުވެ، ތިމާގެ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް
ޤުރުއާނުގެ އަޑުއިވުމުން، އެބައިމީހުންގެ ޔަޤީންކަމާއި ކާފިރުކަމާއި މަކަރުހެދުން
ބޮޑުވެ، ގެއްލުމާއި ހަލާކު ގެންދި އެބައިމީހުންނަކަށް އިތުރުވެއް ނޫން ނުވެއެވެ. އެއީ،
އެ ޤުރުއާނުން ދުރުވެ، އެ ޤުރުއާނަށް އެބައިމީހުން އީމާންނުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.
ފަހެއްކެ، ޝައްކެއް ގެއްލުމާއި ހަލާކު އުޅުމަށްޓަކައި ބަދަލު ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ.[133]

وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ كَانَ يَـُٔوسًا ﴿٨٣﴾

﴿83﴾ އަދި، ޔަޤީނީ ޤުރުއާނުގައި، ތިމަން اللهُ ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތައް ޝުކުރުކުރާ
އިންސާނާއަށް، ދުނިޔަވީ ސިއްޙަތާއި ތަނަވަސްކަން ފަދަ ނިޢުމަތެއް، ތިމަން اللهُ،
ދެއްވައިފި ނަމަ، އެ ނިޢުމަތަކަށް އިންކާރުކޮށް ކާފިރުވެ، އެ ނިޢުމަތްދެއްވި ކަލަކު ބަކައި
ޝުކުރުވެރިވުމަށް، އެ އިންސާނާ ބޮޑާވެގަނެއެވެ.

އަދި އޭނާގެ ވެސް ރަބްގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުން އެއްކިބާވެ
ދުރުވެގަންނެވެ. އަދި ދަތިކަމުގައި ނުވަތަ ފަގީރުކަމުގައި ނުވަތަ ބަލިމަޑުކަމުގައި ވިއަސް،
އެ އިންސާނާއަށް، ތިމަން إِلٰهُ ގެއްލުވައިލައްވައިފި ނަމަ، ތިމަން إِلٰهُ ގެ ރަޙްމަތުން
އެ މީހަކު ނާއުމީދުވެ މާޔޫސްވެދެއެވެ. ސަބަބަކީ، ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުވެރި،
ތިމަން إِلٰهُ ގެ ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުކުރުމާއި ތަޤްދީރަށް ރުހުމުގެ ބަދަލުގައި
ގޮވުން އަޑުއަހުއްވައިދެއްވަނީ ތިމަން إِلٰهُ ކަން ދަންނަ ވަރަށް ގިނަ އެ މީހަކު
ރުހުމުގެ ގޮތުގައެވެ.[134]

قُلۡ كُلّٞ يَعۡمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ فَرَبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِمَنۡ هُوَ أَهۡدَىٰ سَبِيلٗا ﴿٨٤﴾

﴿84﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! މުޝްރިކުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ
ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކު ވެސް، އެ މީހަކަށް ފެންނަ ގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރާނެ
ދެއެވެ. ފަހެ، އެ މީހަކީ ހެޔޮ ސާބިތު ރަނގަޅު މީހަކު ކަމުގައި ވިޔަސް ނުވަތަ،
އެ މީހަކު ކުށްވެރި ގޯސް ޢަމަލުތަކެވެ. އަދި އެ މީހަކީ ނުބައި ނުލަފާ ފާސިދު މީހަކު ކަމުގައި
ވިޔަސް ނުވަތަ، އެ މީހަކު ކުށްވެރި ނުބައިކަމާއި ނުލަފާކަން ބޭނު ޢަމަލުތަކެވެ.

ފަހެ، އެ ދެ މީސްކޮޅުން ރައްޔިތުގެ ގަވަސް ހިދާޔަތު މަގު، ތެދުމަގުގެ މަތިވެގެންވަނީ
ކާކު ކަން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެސް ރަބް، الله ﷻ އެވެ. ދުވާލެއް،
ގޭތެރެއިން ކުރަ މީހަކު އެ ކަމުގެ ގޯސް ޖަޒާ އަދި ނުބައި ކަމެއް ކުރަ މީހަކު
އެ ކަމުގެ ނުބައި ޖަޒާ، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.[135]

وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنۡ أَمۡرِ رَبِّي وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلۡعِلۡمِ إِلَّا قَلِيلٗا ﴿٨٥﴾

134- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدُ عَلِي الصَّابُونِي
135- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿85﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ފުރާނައިގެ ވާހަކައިން ސުވާލުކޮށް، ފުރާނައަކީ
ކޮން އެއްޗެއް ކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް އެދި، ތިބަ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ހާޒިރުވެން
ދަންނަވާނެތެވެ. އެ ސުވާލުގެ ޖަވާބުގައި، އެބައިމީހުންނަށް، ތިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ!
ފުރާނައަކީ، ހަމައެކަނި، ތިމަން ރަސޫލާގެ ވެރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅުގެ ތެރެއިން ހިމެނޭ
އެއްޗެކެވެ. ވުމާއެކު، ފުރާނައަކީ ކޮން އެއްޗެއް ކަމާއި، ފުރާނައިގެ ޙަޤީޤަތް،
މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ، ތިމަން ރަސޫލާގެ ވެރި رَبُّ الله ﷻ އެވެ. އަދިޔާއްމަ!
ފުރާނައާއި ބެހޭ ޢިލްމުވަނީ، އެ إِلٰهُ ގެ އަމިއްލަ ދާތުފުޅަށް ޚާއްސަވެގެންވާ ޢިލްމެކެވެ.
އަދި، الله ﷻ ގެ ޢިލްމުފުޅުގެ ތަނަވަސްކަމަށް ނިސްބަތްކޮށް ބަލާއިރު، ޢިލްމުގެ ތެރެއިން
ވަރަށް ކުޑަ މިންވަރެއް ދުނިޔޭ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވިފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި
ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަވައި އެހެން ބަޔަކަށް ވެސް ދެއްވިފައެއް ނުވެއެވެ.[136]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

الله ﷻ އެ ދީ ބަޔާންކުރެއްވުމުން ރިވާވެގެންވި ابْنُ عَبَّاسٍ ވިދާޅުވިއެވެ. الله ﷻ ގެ
ބަސްރަމުން مُحَمَّدُ ﷺ ރަސޫލުކަމުގައިން ފޮނުއްވުމުން، އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްވުން
ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަމުގެ ތެދުކަމާ ބެހޭ ގޮތުން ސުވާލުކޮށް، އެ ރަސޫލާ ގެންނަވި
ރިސާލަތުގެ ސައްޙަކަން ހަޤީޤަތްކުރުމަން ބަލައި، ޔަހޫދީންގެ އިލްމުވެރިން، މައްކާގެ
މީހުންނަށް ތިން ސުވާލެއް ކިޔައިދިނެވެ.

ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ، ކުރީގެ ޒަމާނެއްގައި އަމިއްލަ ބަޔަކު ދުވަސް، ދިޔަނުން ބަޔައި
ހިޖުރަކުރި، މުއުމިން ޖަމާޢަތުގެ ވާހަކައާއި، އެބައިމީހުންނާމެދު ކަންތައް ހިނގި
ގޮތެވެ. ވާހަކަ ވިދާޅުވެދެއްވުމަށް އެދުނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެ ޖަވާބުގެ
ވާހަކައިގެ ނިޔަލަށް ދުނިޔޭގެ އަރިމަތިން ދަތުރުކުރި ވާހަކައާއެވެ.

136- تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيْمِ لِلْإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِير الدِّمِشْقِي

ދެވަނަ ސުވާލަކީ، ދުނިޔޭގެ މަޝްރިޤާއި މަޣްރިބުގައި ދަތުރުކުރި ބޭފުޅު ދަތުރުވެރިޔާއާއި، އެ ދަތުރުތަކުގައި އޭނާކުރި ބައެއް ކަންތައްތަކާއި ހަބަރުތައް ވިދާޅުވެދެއްވުމަށް އެދުމެވެ.

ތިންވަނަ ސުވާލަކީ، ރޫޙާއިގެ ވާހަކައިން ހަބަރުދެއްވުމަށް އެދުމެވެ.

ދެން، މައްކާގެ ބޭބޭން ކިޔާދީ ޔަހޫދީންގެ އަޙްބާރުން ގޮސް އެ ތިން ސުވާލު ހުށަހެޅުމުން، އޭގެ ޖަވާބުއިން ފުރަތަމަ ސުވާލުގެ ޖަވާބު، سُورَةُ الْكَهْفِ ގެ ނުވަވަނަ އާޔަތުން ފެށިގެން ސަވްބީސް ވަނަ އާޔަތުގެ ނިޔަލަށް އަދި ދެވަނަ ސުވާލުގެ ޖަވާބު، އެ ސޫރަތުގެ އަށްޑިހަ ތިންވަނަ އާޔަތުން ފެށިގެން ނުވަދިހަ ނުވަވަނަ އާޔަތުގެ ނިޔަލަށް، ނުހަނު ތަފްޞީލުކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، ތިންވަނަ ސުވާލުގެ ޖަވާބު މި އާޔަތުގައި މިވާ ގޮތަށް ނުހަނު ކުރުކޮށް އަންގަވައިފިއެވެ.[137]

وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِۦ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾

﴿86﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވި ނަމަ، އިބަ ރަސޫލާއަށް ތިމަން إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ވަޙީ ބަސްފުޅުތައް، އިބަ ރަސޫލާގެ ހިތްފުޅުން ފުހެލައްވައި، އެ ތަކެތި ގެންދެވުމަށް، ތިމަން إِلٰهُ ކުޅަދާނަވަންތަވެގެންވާ ކަން ކަށަވަރެވެ. ދެން، ތިމަން إِلٰهُ ދެކޮޅަށް، އެ ކަމާމެދު، އިބަ ރަސޫލާއަށް އެހީތެރިވެދޭނޭ މީހަކު ވަކީލެއް އަދި އެ ކަމަށް ހުރަސްއަޅައިގައި މަށާދެކޮޅަށް ވަކީލެއް، އިބަ ރަސޫލާއަކަށް ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.

137- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި، އިބަ ރަސޫލާގެ ހިތްޕުޅަށް އެ ވަޙީ ބަދަލުކުރެއްވުމަށް އަނބުރައި ރައްދުކޮށްދެއްވުން

ހަމަ އެއްވެސް ވަކީލަކު، އިބަ ރަސޫލާއަކަށް ލިބިވަޑައެއް ނުގަންނަވާނޭ ކަމެވެ.138

إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾

﴾87﴿ އެހެންނަމަވެސް، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި رَبُّ، އިބަ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް

ބާވައިލެއްވި، ކީރިތި ޤުރުއާން، އިބަ ރަސޫލާއާއި، އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުބޭކަލުންގެ

ހިތްޕުޅުތަކުން ފޮހެލައްވައި، އިބަ ރަސޫލާއާއި، އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުބޭކަލުންގެ

ހިތްޕުޅުތަކުގައި، އެ اللهُ، ކީރިތި ޤުރުއާން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވީއެވެ. އެއީ، އިބަ ރަސޫލާގެ

ވެރި رَبُّ، އިބަ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް، ބަރަކާތާ ހެޔޮވަންތަކަމާއި ރަޙްމަތްތެރިކަމުގެ

ބޮޑުކަމުންނެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އެ اللهُގެ ހެޔޮވަންތަކަން، އިބަ ރަސޫލާގެ

މައްޗަށް ނުހަނު ބޮޑެވެ.139

ދަންނާށެވެ! اللهُ ﷻގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺގެ މައްޗަށް، އެ اللهُ ބަރަކާތާއި ހެޔޮވަންތަކަމުގެ

ބޮޑުކަމުން، އެ اللهُ ބާވައިލެއްވި އެންމެ ފަހުގެ ފޮތް، ކީރިތި ޤުރުއާން، އެ ރަސޫލާއަށް

ދެއްވިއެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ، الْمَقَامُ الْمَحْمُودُއާއި، الْحَوْضُ الْمَوْرُودُއާއި، اللِّوَاءُ الْمَحْمُودُއާއި

އަދި މި ނޫން ޝަފާޢަތް ފަދަ ކަރާމާތްތަކާއި، ޝަފާޢަތް ކަންތައްތަކާއި، ވަސީލަތާއެކު، އެ اللهُ،

އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްވިއެވެ. އެ ކަންކަމީ، އެންމެ ޚާއްޞަކޮށްދެއްވި، مُحَمَّدُ ﷺ

ޚިޔާރުވި، އެހެން އެއްވެސް ނަބިއްޔަކަށް، އެ اللهُ، ދެއްވި ކަންކަމެއް ނޫނެވެ.140

قُل لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ

كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾

138- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

139- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

140- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

﴿88﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާގެ ޤައުމަށް، ތިމަން إِلٰهُ ބާވައިލައްވި،
ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ވަނީ، އިންސާނުން ތަޢާލާ ކަހަލަ ވާހަކައެއް ކަމުގައި
ބުނުއްވާ ދުޝްމިނުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! ކީރިތި ޤުރުއާނާ އެއްފަދަ
ފޮތެއް ގެނައުމަށް، އެންމެހައި އިންސީންނާއި ޖިންނުން އެއްވެ، އެއްބަސްވެ،
އެ ކަމަށް ޓަކައި ކިޔަންވެ ދިނަ މަސައްކަތްކޮށްދިނަ ކަމުގައި ވިޔަސް، ހަމަޔަގީނާ
އެ ފަދަ ފޮތެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ނުގެނެވޭނެއެވެ.

އަދި، އެ ޤުރުއާނުގައިވާ ބަޔާންކޮށްދިނުމާއި، ފަސޭހަކޮށްދިނުމާއި، އެ ފޮތުގެ ފަހުމުވުމަށް
އުމުރި އެތިކަތަކާއި ރިވެތިކަމާއި ފުރިހަމަކަމުގެ ބޭނުންތަކުންނެވެ. އެހެންކަމުން،
އެ ޤުރުއާން ފަދަ ފޮތެއް ގެނައުމަށް ޓަކައި، އިންސީންނާއި ޖިންނުންގެ ތެރޭގައިވާ
އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން، ފަސޭހަކޮށްދިނުމަކަށް އެންމެ އަރައި މިތި
އިލްމުވެރިން އެއްވެ، އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ވާގިވެރިވެ، އެހީތެރިވެ، ކަމަށް
ބޭނުން ބާރުއަޅައި މަސައްކަތްކޮށްދިނަ ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ޤުރުއާން ފަދަ ފޮތެއް
އެބައިމީހުންނަކަށް ނުގެނެވޭނެއެވެ.[141]

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾

﴿89﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މީސްތަކުންނަށް ޓަކައި ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ތަފާތު
މިސާލުތައް، މި ޤުރުއާނުގައި، ތިމަން إِلٰهُ ބަޔާންކުރައްވައިފީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން،
އެއިން ކޮންމެ މިސާލަކީ ވެސް، އެ މިސާލުތަކުން ނުހަނު ގިނަ އިބްރަތްތަކާއި
ފާހަގަވެގެން ދޭހަނިވި މިސާލެއް ދެއެވެ. އަދި އެ އިން ކޮންމެ މިސާލަކީ،
މީސްތަކުންގެ ގިނަބައެއް ދުއްޖެ ތާއްމަރުމަ ފަހަރެއް އަމުރުތަކާއި ނަހީތަކާއި ވަޢުދުތަކާއި
ޚަބަރުތައް އުޅުމާ މިސާލެއް ވެސް ދެއެވެ.

141- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ފުރާނާ، ކީރިތި ޤުރްއާނުގައި ހުއިން ކޮންމެ މިސާލެއް ވެސް އަދިސްކުރި ވަނީ، އެ މިސާލުތަކުން މިސްކީނުން ވަޢުޡާއި، އިބްރަތާއި، ނަޞޭހަތް ދިނުމަށް، އެ ޤައުމަށް އީމާންވެ، އެ ޤައުމުގައި ވާގޮތަށް ބަޔާންކުރައްވައިފައި ވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ކީރިތި ޤުރްއާނުގައި، الله ﷻ ބާވައިލައްވައިދެއްވާ މިސާލުތަކާއި، ބުރުހާނުތަކާއި، ދަލީލުތަކަށް އިންކާރުކޮށް ދެކޮޅުހަދައި، އެ ޤައުމަށް ކާފިރުވުން ނޫން އެއުރެން ގޮތެއް، މިސާލުތަކުގެ ތެރެއިން ގިނަ މީހުން އިންކާރުކޮށް ނުކުރެއެވެ.[142]

وَقَالُواْ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ يَنبُوعًا ﴿٩٠﴾

﴿90﴾ ދެންފަހެ، ޤުރައިޝުގައިވާ ހަދަ އެންމެ އާދަމުގެ ނުވަތަ ސޯރަތުގެ ވިޔަސް ގެއްލުމަށް މުޢުޖިޒާތް ނުވެދީ، އެބައިމީހުން ބަލިވީ ހިނދު، ކަލޭ އިމާނު ތަޞްދީޤު އަތުވެގެން މައްކާގެ މުޢުޖިޒާތް ދެއްކެވުމެވެ. އޭ مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللهއެވެ! ހިނގަހިނގައި ހުރިހާ ކުރާއްރައް މައްކާގެ ބިމުން ޝަރުޢުވައި ދިޔުމުން ދެނެވި، ތިބާގެ ތަސްދީޤު ބަދަލާން ޔަޤީންކަން އީމާންވެ، ތިބާ ތިޔަ ވިދާޅުވާ ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން އީމާންނުވާނަމެވެ.[143]

މި އާޔަތާއި މި އާޔަތަށް ފަހު ހަތް އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ ބޮޑުންގައި ހިމެނޭ، އެ ބައިގެ އަޝްރާފުންގެ ބަޔަކު އެއްވެ، ކަލޭ ޙާޟިރުކޮށް ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ދެންނެވިއެވެ. "އޭ مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللهِއެވެ! ތިބާގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން، ތިބާ ތިޔަ ގެންނެވި ކަހަލަ ކަމެއް ގެނައި ހަމަ ދެކަނެއް ވެސް، ބަލާބަލާށެވެ ތެރެއިން ތިބާ ކަމު އަޅުގަނޑުމެން ދެންނެވީ ނަޞީޙަތެވެ.

142- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
143- زَادُ الْمَسِيرِ فِي عِلْمِ التَّفْسِيرِ لِلإِمَامِ ابْنِ الْجَوْزِي

ތިބާ، ކާބަފައިންނަށް ނުބައި ބަސް އުބަ ވިދާޅުވަމުއެވެ. ކާބަފައިންގެ ދީން ޢައިބުކުރައްވައިދީމުއެވެ. އެންމެންގެ ބުއްދި ގޯސްކުރައްވައިދީމުއެވެ. އިލާހުންތަކަށް ހުކުރުބަސް ވިދާޅުވަމުއެވެ. ޚަބަރު ބައިބައިކުރައްވައިދީމުއެވެ. ފަހެ، އަޅުގަނޑުމެންނާއި ތިބާއާ ދެކޮޅަށް، ތިބާ ނުގެންނަވާ އެއްވެސް ހުޖުރު ކަލޭއް އަޅުކަން ގެންނަވާ ކަނޑައި ނުކުރެވެ. ތިބާ ތިޔަ ކުރައްވާ ކަލޭއް ތިޔަ ކުރައްވަނީ، މުދަލުގެ ބާރުންތިބުގައި ކަލަން ވާނަމަ، އަޅުގަނޑުމެން އަންގަނދޭގެ މުދަލުން ޖަމާކޮށްގެން، ތިބާއަށްދީ، ތިބާއި މި ރަށުގެ އެންމެ މުއްސަނދި މީހާ ކަލޭގައި ހަދައިދޭނަމުއެވެ.

ނުވަތަ މާތްކަލާއި ޖާގެ ބާރުނުގުޅުމެއް ކަލަން ވާނަމަ، މި ތަނުގެ ވެރިކަން ތިބާއަށް ދީގެން، ތިބާގެ ވެރިކަމުގެ ދަށުގައި އަޅުގަނޑުމެން އުޅޭނަމުއެވެ. ނުވަތަ ރަނގަޅުކަމުގެ ހަކީމްތަކާން އުޅުއްވައި ކަލޭއި ވާނަމަ، ތިބާ ރަނގަޅުކުރުން ކަލޭގައި ހަދައިގެން އަޅުގަނޑުމެން އުޅޭނަމުއެވެ. ނުވަތަ ތިޔަ ކަލަ، ތިބާއާ އަޅައިގަތް ޖިންނިއެއްގެ ފާރުވުން އަންނަ ކަލޭއް ކަލޭގައި ވާނަމަ، ބޭސް ފަރުވާ ކުރާން އަޅުގަނޑުމެންގެ މުދަލުން ހަރަދުކޮށް، އެ ކަނޑުވާލާ ބަދަލުދައި، ނުވެއްޖާ ނުވިކަން އެނިގެން އަޅުގަނޑުމެން ތިބާދޭނަމުއެވެ.“

މި ފަދައިން އެބައިމީހުން ދެންނެވުމުން ބަދިލުކުރެއްވިއެވެ. ”ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ބުނާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ހަމަ އެއްކަމެއް ވެސް، ތިމަން ރަސޫލާގެ ހިތައް ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް، ތިމަން ރަސޫލާއީ، ﷲ ﷻ ގެ ރަސޫލެކެވެ، ތިމަން ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވި ވަހީ ބަސްފުޅުތަކާ ތިޔަބައިމީހުނަށް އިއްވަވައި ބަލާންކަރުއްވައި، ސުވަރުގެގެ ވާހަކައިން އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވައި، ނަރަކައިގެ ވާހަކައިން ބިރުވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވުމަށް ބާކައި ފޮނުއްވީމެ ރަސޫލެކެވެ.“

މި ފަދައިން ބަދިޔާކުރައްވުމުން، މައްކާގެ މުޝްރިކުން ދެންނެވިއެވެ. "އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވާ އެއްވެސް ކަމެއް ތިބާ ޤަބޫލުނުކުރާނީމުއެވެ. އެހެން ވީއިރު، ތިބާއަށް ވެސް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނޭ ފަދައިން، އަޅުގަނޑުމެންނަށްވުރުން، ބިންގަނޑު އޮތްގޮތް ދަޅި، ދުރައް މަތި، ފެން ހަތަރު ބަޑަކު ނުވާނެއެވެ. ވީއިރު، މި ރަށްގައި ހުރި ފަޅުބަދަތަކަށް މިރިކުރައްވައި، ބިންގަނޑު ރިވެތިކޮށް ފަޅުދަރައިދެއްވައި، ސާފު ކަރައިގައްޔާއި، އިރާދީ ކަރައިގައި އެ ހުންނަ ކަނަލަ ފެން އާރުތައް ހިންގަވައިދެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެން، ތިބާގެ ވެރި إِلٰهُގެ ބަސްތަރުމުގައި ތަންނަވައިދެއްވާށެވެ!

އަދި މި ކަންކަން ވިޔަސް، އެއީ ތިބާ ތަންނަވައިގެން، ތިބާގެ ވެރި رَبُّ، ކުރައްވި ކަމެއް ކަން އަޅުގަނޑުމެން ޤަބޫލުކުރާނީ، އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިން ދިރިގެން އައިސް، ތިބާގެ ބަސްފުޅު އެބައިމީހުން ތަސްދީޤުކޮށްފިނަމައެވެ. ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުރިމަތީގައި ތިބާގެ ބަސްފުޅު ތެދުކުރައްވާން ބޮޑު މަލާއިކަތުން ގެންނަވާށެވެ! އަދި އާގެ އިތުރުން، ބޮޑު ގަނޑުވަރުތަކާއި ރަންރިހީގެ ހަޖާރަތައް ވެސް ތިބާއަށް ހުންނަން ވާނެއެވެ.

އެހެނީ، ތިބާ ތިޔަ ހިންގާ ފަދައިން، ދުނިޔޭގެ ބާރުވެރިކަން ބާޖާރުގައި ނުހިނގާވައި، ރަސޫލުކަމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރައްވުމަށް ޓަކައި، ރިވެތިކޮށް ހުންނަވާނީ ވެސް އެއިރުންނެވެ. ދެއިން އެއްވެސް ކަމެއް ނުވާނަމަ، މި އޮތް އުޅޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބޮލުމަތިން ވައްޓައިދެއްވާށެވެ! ނުވަތަ ތިބާ އެ އުޑަށް އަރައިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އަރައިވަޑައިގަތަސް، ތިބާ އެ އަރައިވަޑައިގަތީކަން އަޅުގަނޑުމެން ތެދުކުރާނީ، އުޑުގެ ވެރި، إِلٰهُގެ ބަސްތަރުމުން، ތިބާއާ ނުލައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކިޔާން ފަދަ ފޮތެއް ތިބާ ގެންނަވައިފި ނަމައެވެ." މި ފަދައިން އެ މުޝްރިކުން ދެންނެވުމުން މި ކަމަށް އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[144]

144– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

أَوۡ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٞ مِّن نَّخِيلٖ وَعِنَبٖ فَتُفَجِّرَ ٱلۡأَنۡهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفۡجِيرًا ﴿٩١﴾

﴿91﴾ ނުވަތަ ކަދުރު ރުއްތަކާއި ދޫބިސްކަދުރު ގަސްތަކުން ހުރިގެންވާ ބަގީޗާއެއް
މަސްކާގެ ބިމުގައި ތިބާއަށް އޮވުމާއި، އަދި އެ ބަގީޗާގެ ތެރެއިން ހިނގަހިނގައި
ހުންނަ ކޯރު އާރުތަކެއް ތިބާ ހިންގަވައިދެއްވަން ދަންނަވަން، ތިބާގެ ރަސޫލުކަން ތެދުކޮށް
ޤަބޫލުކޮށް އީމާންވެ، ތިބާ ވިދާޅުވާ ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެންނެއް ނުކުރާނީމުއެވެ.
އަދިޔާއްމަ! އެ ފަދަ ބަގީޗާއެއް މަސްކާގެ ބިމުން ތިބާއަށް ލިބިވަޑައިގެންފި ނަމަ،
އަޅުގަނޑުމެން ތިބާއަށް އީމާންވާނީމުއެވެ. އަދި އެ ފަދަ މުޢުޖިޒާތެއް
ތިބާއަށް ލިބިވަޑައިގެންފި ނަމަ، ބަލާކަން ނުކުރެވިދާނެން، ދިރިއުޅުއްވުމަށް ބަގައި
ބޮޑު މަސައްކަތްކުރައްވާކަން ވެސް ތިބާއަކަށް ޖެހިވަޑައިގެން ނުގެންނަވާނެއެވެ.[145]

أَوۡ تُسۡقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا زَعَمۡتَ عَلَيۡنَا كِسَفًا أَوۡ تَأۡتِيَ بِٱللَّهِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾

﴿92﴾ ނުވަތަ ތިބާ ދިހަ ވިދާޅުވާ ގޮތަކަށް، ތިބާގެ ވެރި ރަبّއަޔި، އެ إِلٰهُ
ހިފަހައްޓަވައި ކޮށްދެ ކަމަށް ކުރައްވާ، ބައްޓަ إِلٰهُ ކަމުގައި ވިހި ނަމަ،
އަޅުގަނޑުމެންގެ މަތަށް އުޑުން ވެއްޓިގަތުމަށް އުޅޭ ވައްޓަވައިލެއްވުމަށް ދަންނަވަން،
އެ إِلٰهُ ގެ އައްކަޅުވަންތަކަމަށް ހެކިވެ އީމާންވެ، ތިބާގެ ރަސޫލުކަން ތެދުކޮށް، ތިބާ ދިހަ
ވިދާޅުވާ ވާހަކަތަކުގައި، ޤަބޫލުކޮށްގަނެ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ޤަބޫލު ނުކުރާނީމުއެވެ.
ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަމަ ކުރިމަތީ އަޅުގަނޑުމެން ފެންނަގޮތަށް، الله ﷻ އާއި،
އެ إِلٰهُ ގެ މަލާއިކަތުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުރިމައްޗަށް ގެންނަވައިދެއްވުމަށް ދަންނަވަން،
އެ إِلٰهُއަށް އީމާންވެ، ތިބާގެ ރަސޫލުކަން ތެދުކޮށް، ތިބާ ދިހަ ވިދާޅުވާ ވާހަކަތަކުގައި
އަޅުގަނޑުމެން ޤަބޫލު ނުކުރާނީމުއެވެ.[146]

145- تفْسِيرُ الْكَشْفِ وَالْبَيَانِ لِلإِمَامِ الثَّعْلَبِي

146- الْوَسِيطُ فِي تفْسِيرِ الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ لِلإِمَامِ الْوَاحِدِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلامِيَّةِ الْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

أَوۡ يَكُونَ لَكَ بَيۡتٞ مِّن زُخۡرُفٍ أَوۡ تَرۡقَىٰ فِي ٱلسَّمَآءِ وَلَن نُّؤۡمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيۡنَا
كِتَٰبٗا نَّقۡرَؤُهُۥۗ قُلۡ سُبۡحَانَ رَبِّي هَلۡ كُنتُ إِلَّا بَشَرٗا رَّسُولٗا ﴿٩٣﴾

﴿93﴾ ނުވަތަ ރަނުން ތަށްޓާރުކުރެވިފައިވާ ނުހަނު ރިވެތި ގަނޑުވަރެއް ތިބާއަށް ލިބިވަޑައިގެންފިނަމަ ދާންދެން އަޅުގަނޑުމެން އީމާނެއް ނުވާހުށީމެވެ. ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެން ބަލަން ތިއްބައި، ސީޑިއަކުން ތިބާ އުޑަށް އަރައިވަޑައިގެންފިނަމަ ދާންދެން، އަޅުގަނޑުމެން އީމާނެއް ނުވާހުށީމެވެ. އަދި ތިބާ އުޑަށް އަރައިވަޑައިގެންނެވި ކަމުގައިވިޔަސް، އެ ކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، ތިބާގެ ރަސޫލުކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން އީމާންވާނީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން، ކޮންމެ މީހަކަށް ވެސް، އެ މީހަކު ކިޔުމަށް ބަޔަކައި، ލިޔެފައިވާ ފޮތެއް، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން ތިބާ ގެނެސްދެއްވައި، އެއިން ކޮންމެ ފޮތެއްގައި ވެސް، ތިބާއީ ހައްޤު ތެދު ރަސޫލެއްކަން ބަޔާންކުރައްވައި، އެ ފޮތަކާ އެ ގޮތަށް ލިޔުއްވައިފައިވާ ނަމައެވެ.

އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެއްވެސް އިންސާނަކަށް ނުކުރެވޭ ފަދަ ކަންތައްތަކަށް އެދި، އިބަ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އެ ދަންނަވާ މުޢުޖިޒާތްތަކުގެ ބާވަތުގައި އެ ހުރި ހަރުކަށިކަމާއި ގޮތްދޫނުކުރުމާއި އަޖައިބުވެވަޑައިގަތުމުގެ ގޮތުން، އިބަ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެންގެ ވެރި رَبُّ ގެ ހުސްޠާހިރުވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! ފަހެ، ހުރިހައި ޢައިބަކާއި އުނިސިފަތަކުން، އެ إِلٰهُ، ހުސްޠާހިރުވެވޮޑިގެން ވެއެވެ. ފަހެ، الله ﷻ ބަލައިލެއްވި ރިސާލަތު މީސްތަކުންނާ ހަމައަށް ވާސިލުކުރުން ދިނުމާ ހަވާލުކުރައްވައި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލުން ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވިފައިވާ އާދަމުގެ ދަރިއަކު ކަމުގައި މެނުވީ އަހުރެން އެބަވަރުހެއްޔެވެ؟ ވީއިރު، އަހުރެންގެ ކިބައިން ތިޔަބައިމީހުން މިފަދަ އެދޭ ކަންތައްތައް އަހުރެންނަށް ކުރެވިދާނީ ކިހިނަކުންހެއްޔެވެ؟[147]

147- الوَسِيطُ فِي تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ لِلإِمَامِ الْوَاحِدِي وَصَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّد عَلِي الصَّابُونِي

وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤۡمِنُوٓاْ إِذۡ جَآءَهُمُ ٱلۡهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرٗا رَّسُولٗا ﴿٩٤﴾

﴿94﴾ އަދި، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން، ކީރިތި ޤުރްއާން ބާވައިލައްވައި،
މީސްތަކުންނާ ހަމައަށް ތެދުމަގު އައި ހިނދު، الله ﷻ އަށް އީމާންވުން، އެ إِلٰهُ ގެ
ރަސޫލާގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، އެ ރަސޫލާއާ ތަބާވުމަށް އޭގެ ތެރެއިން
ގިނަ މީހުން އިންކާރުކުރީއެވެ. އަދި، ކީރިތި ރަސޫލާ ގެންނެވި ރިސާލަތުގެ ތެދުކަން
ސާބިތުކޮށްދޭނިވި، ގިނަގުނަ މުޢުޖިޒާތްތައް ފެނުމުން ހަރު ވެސް، މީސްތަކުންގެ
ތެރެއިން ގިނަ ބައެއް އީމާންކުރުން އެއްކިބާކޮށް މަނާކުރި ހިތްތަކުގައި ސަބަބަކީ،
އިންސާނުންގެ ތެރެއިން ރަސޫލަކު ފޮނުއްވައިފާނެ ކަން އެބައިމީހުންނަށް
ޤަބޫލުނުކުރެވުނު ކަމެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައިވާ ޖާހިލުކަމާއި
މޮޅުވެރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

އެބައިމީހުން، ނުހަނު ބޮޑު ހައިރާންކަމުގައި ތިބި މައްކާގެ ކާފިރުން ބުނެއެވެ.
ފަހެ، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން މީސްތަކުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވާ ރަސޫލަކީ
މަލާއިކަތަކު ކަމުގައި ނުވެއްވައި، ރަސޫލުކަން ދެއްވައި، އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވި އާދަމުގެ
ދަރިއަކު ހެއްޔެވެ؟[148]

قُل لَّوۡ كَانَ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَلَٰٓئِكَةٞ يَمۡشُونَ مُطۡمَئِنِّينَ لَنَزَّلۡنَا عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكٗا
رَّسُولٗا ﴿٩٥﴾

﴿95﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އާދަމުގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން، ހަމަ އެބައިމީހުންގެ
ގާތަށް، ރަސޫލަކު ފޮނުއްވުމުން، އެ ކަލާނގު މުސްތަޤިއްކަން އެކަށޭ އިންސާނަކަށް
ރައްދުކުރައްވުމުގެ ގޮތުން، ތިބާ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ!

148- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

ބިމުގައި ހިނގަވައި، އެ ތަނުގައި ޤަރާރުވެވަޑައިގެން އުޅުއްވަނީ މަލާއިކަތުން ކަމުގައި
ވިޔަމަ، އެ ބިމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް، ރަސޫލުކަމުގައިގެން، الله ﷻ ފޮނުއްވީހީ
މަލާއިކަތެކެވެ. ނަމަވެސް، ޤަރާރުވެ ބިމުގައި ދިރިއުޅޭ ބަޝަރީ އާދަމުގެ ދަރިން ކަމަށް
ވުމާ އެކު، ރަސޫލަކަށް ދެއްވައި، އެބަޝަރުންގެ ގާތަށް، الله ﷻ ފޮނުއްވީ ހަމަ
އެބަޝަރުންގެ ތެރެއިންވާ އާދަމުގެ ދަރިއެއްކަމެވެ. އަދި ކޮންމެ ބައެއްގެ ގާތަށް ވެސް،
އެ ބައެއްގެ ތެރެއިންވާ ރަސޫލަކު ފޮނުއްވުމީ، الله ﷻ ގެ މަތިވެރިވަންތަ ހިކުމަތުގެ
ނިޒާމުތަކުގެ ތެރޭގައެވެ. އަދި، އެ ރަސޫލުން ދަރުހަލާ ވާހަކަތުގެމަތިން އާދަމުގެދަރިންނަށް ރަސޫލަކަށް
ވިސްނި، އެ ވާހަކަތުގެމަތިން ދަރަވުމަށް ބޮކަށެވެ.[149]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި މި ވަނީ، مُحَمَّدُ ﷺ ރަސޫލުކަމުގައިގެން
ފޮނުއްވުމުން، އެ ކަމާ ބެހޭގޮތުން މައްކާގެ މުޝްރިކުން ދައްކައިއުޅުން ވާހަކަތަކަށް،
ދެއްވިޔަސް ނުވާ ބޮޑި މަދު ތާރީހު ބަހަކު ދެނެވީ ނުދައްކާތީ ވާހަކަތައް ކަމުގައެވެ.

قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

﴿96﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ބިމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް، ރަސޫލުކަމުގައިގެން
މަލާއިކަތަކު ނުފޮނުއްވައި، އެބަޝަރުންގެ ތެރެއިންވާ ރަސޫލަކު އެބަޝަރުންގެ ގާތަށް
ފޮނުއްވުމުން، އެ ކަމަށް އިންކާރުކުރާ ދެކޮޅުވެރިވާ ކާފިރުންނަށް، ތިބާ ރަސޫލާ
ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަން ރަސޫލާއަށް ދެއްވުން ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަމުގެ ތެދުކަން
ސާބިތުކޮށްދެއްވުމަށް ބަލައި، ތިމަން ރަސޫލާއާއި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދުގައިވާ
ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި، الله ﷻ ފުދެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، އެ إلهُ ގެ އަޅުތަކުންގެ
ހާލަތު ޚަބަރުދާރުކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ހާލަތު ބައްލަވާ، ދެނެވޮޑިގެންވާ،
އަޅުތަކުންނަށް ހާލަތު ބައްލަވަން، ދެނެ ބައްލަވައިވޮޑިގެންވާ إلهُއެވެ.

149- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެހެންކަމުން، އެ ހަމަޖެހިލާ އެކަށޭނަ ޝާހިދާ، ނުހަނު ފުރިހަމަކަމުން، އެ إِلهُ،
އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެ ކަން ކަނޑައަޅުއްވާނެއެވެ.[150]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

މި ސޫރަތުގެ ނުވަދިހަ ތިންވަނަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން، ކަލޭ ހިތްޖު ރަސޫލާގެ
ހަރުގައި މައްކާގެ މުޝްރިކުން ދަންނަވާކަމުގައި ވިއެވެ. ތިޔާ ތިހަ ގަންނަވި
ރަސޫލުކުގެ ތުރުކަމުގެ މައްޗަށް، ތިޔާއަށް ބޮޑަކަށް ހިފުން ދާނީ ކޮންއިރަކުތޯ؟ ދެން،
އެ ސޫލުގެ ބަލާބެއްގުލައި، އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްވުނު ނަބީކަލާއި، ރަސޫލުކަމުގެ
ތުރުކަމުގެ މައްޗަށް، ހިފުމޭ ގަންނަވާނަ ފުރާޅިއި، اللهُ ﷻ ކަން، މި އާޔަތުގައި
އެ إِلهُ އެންގެވިއެވެ.[151]

وَمَن يَهۡدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلۡمُهۡتَدِۖ وَمَن يُضۡلِلۡ فَلَن تَجِدَ لَهُمۡ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِهِۦۖ وَنَحۡشُرُهُمۡ
يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمۡ عُمۡيٗا وَبُكۡمٗا وَصُمّٗاۖ مَّأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ كُلَّمَا خَبَتۡ
زِدۡنَٰهُمۡ سَعِيرٗا ﴿٩٧﴾

﴿97﴾ ޖެހުން ހަމަބަނަވަޖުމުން، ތުރުމަތު ޖިޓާގެން ވަނީ، އެ މީހަކަން، اللهُ ﷻ ތުރުމަތު
ދެއްކެވި މީހަކަށެވެ. ހަމަ ގަތުޖެހިގެން ވަނީ، އެ މީހެއްގެ ހައާ ނަޖާސް އެއްގޮތެއްނެ
އަދުގަން، اللهُ ﷻ އެ މީހަކު ދޫކޮށްލައްވައި، އެ މީހަކު ނިކަމެތިކުރައްވައިފި
މީހެކެވެ. ހަމަ އެ ޖެހަ މީހާ ރަނގަޅުވެ! ޖެހުން، އެ إِلهُ ޖިހަވައި އެ ޖެހަ މީހުންނަން
ނަޖާތެއް ވާގޮތިވާނެ އެއްވެސް ބަދަލު ވަދަކުރުން، އިބަ ރަސޫލާއަކަން ޖެހިވަޖެއްއް
ނުގަންނަވާނުކެވެ. ހަމަ، اللهُ ﷻ ޖިހަވައި އެ ޖެހަ މީހުންނަން ހިމާޔަތު ދޭނީ
އެއްވެސް ބަދަލު، އިބަ ރަސޫލާއަކަން ޖެހިވަޖެއްއް ނުގަންނަވާނީ ދެއެވެ.

150- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

151- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އެ ކަލަކަ ފުރުތުރުންތުރިން، ޤިޔާމަތް ގާއިމުވާ ދުވަހުން، ތިމަން اللهُ،
މަޙްޝަރުކުރައްވާނީ އެބައިމީހުންގެ މޫނުމަތިމަތިން. އަދި އެ ދުވަހުން، އެއްވެސް
ފެނުމެއް، ވާހަކަދެއްކުމެއް އަދި އިވުމެއް ވިޔަސް އެބައިމީހުންނަކަށް ނުކުރެ ވޭނެއެވެ.
އަދި އެބައިމީހުން ދިރިއުޅޭނޭ ތަނަކީ ހުޅުއަރައަރައި އަނދައަނދައި ހުންނަ ނަރަކައެވެ.
އަދި އެ ނަރަކައިގެ ހުޅުގަނޑު ކެޑިގޮސް ކޮންމެ ފަހަރަކު، ތިމަން اللهُ ގެ އަމުރުފުޅުން،
އެ ނަރަކައިގެ އަލިފާންގަނޑު ބޮޑުކޮށް، އެ ތަނުގެ ހުޅުގަނޑާއި އަނދައިގަތުން
އިތުރުކުރައްވައި ބޮޑުކުރައްވާނީމެވެ.[152]

ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمۡ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ
خَلۡقٗا جَدِيدٗا ﴿٩٨﴾

﴿98﴾ އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގައި ބަޔާންވެދިޔަ ޢަޛާބަކީ، ތިމަން اللهُ ގެ އާޔަތްތަކާއި،
އެބައިމީހުންނަން، ތިމަން اللهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލާ ދެކޮޅުހެދުމާއި، ބާރުޖެހުމަށް ދިޔުމުގެ
ސަބަބުން، ތިމަން اللهُ، އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ އަދަބެވެ. އަދި އެ އަދަބަކީ، ތިމަން اللهُ ގެ
އެއްކަލަވަންތަކަށް ޝިރުކުކޮށް، ހެދިގެން އަލުން ދިރުއްވުން، ހަމައެކަނި، ތިމަން اللهُ އަށް
ޢިބާދަތްކުރުމަށް ގޮވައިލެއްވި ރަސޫލުންގެ ދަޢުވަތު ދެކޮޅުހެދުމާއި، މަރުވުމަށްފަހު ދިރު
އަލުން ދިރުއްވައި މަޙްޝަރަށް ގެނެވޭނެ ކަން ނުވެސް ދެކޮޅުހެދި، އެ ކަންކަމަށް
އިންކާރުކުރުމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންނަށް، ތިމަން اللهُ، ދެއްވާ އަދަބު ވެސް ވެއެވެ.

އެހެން، މަރުވުމަށް ފަހު އަލުން ދިރުއްވައި މަޙްޝަރަށް ގެނެވޭނެ ކަން ތެދުކޮށް،
ވާހަކަ ދައްކަން އިމާންވުމަށް އެބައިމީހުންނަށް ގޮވައިލެވިޔަ ނަމަ، އެ ކަމަށް
އިންކާރުކުރާ ބޭފުޅަކު، މަރާމާތްކުރުމުގެ ގޮތުން އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ.

152- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ފަހު، އަހަރުމެން މަރުވެ، ކަށިތައް ހީވެ، ކުދިކުދިވެ ފަސްއަޅިވެ، ކުނޑިތަކަކަށް
ވުމަށް ފަހު، އަލު އުފެއްދެވުމުގެ ގޮތުން އުފައްދަވައި، އަލުން ދިރުއްވައި، މަޙްޝަރަށް
ފޮނުއްވުން ބާރަކު ކަމުގައި އަހަރުމެންނަށް ހުއްޓެވޭތޯ؟ އާދެ، އެއްގޮތަކަށް ވެސް
ވާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ.[153]

أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يَخۡلُقَ مِثۡلَهُمۡ وَجَعَلَ
لَهُمۡ أَجَلٗا لَّا رَيۡبَ فِيهِ فَأَبَى ٱلظَّٰلِمُونَ إِلَّا كُفُورٗا ﴿٩٩﴾

﴿99﴾ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ބިޔަކަމާ އެކު ވެސް، އިސްވެދިޔަ މިސާލާ
ނުވައި، އެ އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވީ، ޚާލިޤު ވަންތަ الله ﷻ އެވެ. ވީއިރު،
މީސްތަކުން ފަދަ ކުޑަކުޑަ ބަޔަކު މަރުވެ ފަނާވެ ނިމިދިއުމަށް ފަހު، އެބައިމީހުން
އަލުން ދުވަހަ ފަހަރަކަށް ޤާދިރުވެވޮޑިގެންވާ ތަޢާލާ މަޙްޝަރުކުރުއްވުމަށް،
الله ﷻ ކުރެއްވުމަށް ޤާދިރުވެވޮޑިގެންވާކަން، ޔަޤީންކަމާ ދިޔަސް ހަމައި ޤާދިރުވެވޮޑިގެން
މަޙްޝަރުކުރެއްވުން ކަމަށް އިންކާރުކުރާ ކާފިރުންނަށް ފަހު ނޭނގެނީހެއްތޯ؟

ހަމަކަށަވަރުން ވެސް، ބޮޑު އެއްޗެއް އުފެއްދުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވާ ފަރާތަކަށް،
އެއަށްވުރެ ކުޑަ އެއްޗެއް އުފެއްދުން ކަމޭ، ސަބަބަކީ ބޮޑުއެއްޗިހި ކުރިން ދިރުވާ
ފަހުގެ ކަމެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެންމެހައި ކުޅަދާނަކަން މަރުވެ ފަނާވެފައިވާ
ފަހު، އެބައިމީހުން އަލުން ދިރުއްވައި މަޙްޝަރުކުރެއްވުން ކަމަށް އިންކާރުކުރާ
ކާފިރުންނަށް ވެސް، އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުމަށް ހަމައި، ވަކި މުއްދަތެއް
ކަނޑައަޅުއްވައިފައި ވެއެވެ. އަދި އެ މުއްދަތު ހަމަވުމުން އެބައިމީހުން މަރުގެންނަވައި،
ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް ކަށްވަޅުގެ ބަރުޒަޚް އެބައިމީހުން ހުންނަގޮތަށްވާނެއެވެ.

153- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އުފެއްދެވުން ދަބްސަތުރުކުރައްވައި، ނަރަކައިގެ އަޒާބަށް އުފެއްދެވުން
ދުރަރަގުއްވާނޭ ޤާދިރުވަންތަ ފަރާތް އަރުވާގެ ވަގުތު ވެސް، އެ إِلٰهُ ވަނީ ކަނޑައަޅުއްވައި
ނިންމަވައިފައެވެ. ވުމާއެކު، އުފެއްދެވުމުންނަމް އެ ކަންކަމާ ކުރިމަތިވާން ޖެހޭނެ
ކަމާ މެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. އަދި އެންމެހައި ދީނުގެ ހެކިތަކުން ދަލީލުތަކަށް
ޒަރު، އުފެއްދެވުން އަޙުން ދިރުއްވައި، އުފެއްދެވުން މަރުސަތުކުރައްވާނޭ ކަމުގެ
ދައްކަން ދަލީލުކުރަނިވި ބުރުހާނުތަކާއި ހެކިތައް ފާޅުވެ ބަޔާންވެފައި ހުރުމާއި ވެސް،
اللهُ ﷻ ގެ ދީނަށް އިންކާރުކުރުން، އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވި މީހުން، ދެކޮޅުވެރިކަމާއި
ކާފިރުކަން މެނުވީ އިޚްތިޔާރެއް ނުކުރެއެވެ.[154]

قُل لَّوۡ أَنتُمۡ تَمۡلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحۡمَةِ رَبِّيٓ إِذٗا لَّأَمۡسَكۡتُمۡ خَشۡيَةَ ٱلۡإِنفَاقِۚ وَكَانَ ٱلۡإِنسَٰنُ
قَتُورٗا ١٠٠

﴿100﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވި، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލުން
ދޮގުކުރުން ބައްޓަ ދީނަށް އިންކާރުކުރާ މުޝްރިކުންނަށް، ދިޔަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ!
އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ! ތިޔަބަ ރަސޫލާގެ ވެރި ربُّ ގެ ރަޙްމަތުގެ ޚަޒާނާތަކުން، އެ إِلٰهُ ގެ
ޢަޠާތަކުންނަށް ދެއްވާ ފިނިފެނަ ނިޢުމަތްތަކާއި ރިޒްޤުގެ ޚަޒާނާތަކާ ދުވަހަކު ވެސް
ހުސްވެފައެއް، އުނިވެފައެއް ނުވާ ޚަޒާނާތަކެވެ.

ކަން މިހެން ހުރިޔާ އެކު ވެސް، އެ ޚަޒާނާތަކުގެ މިލްކުވެރިކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ލިބުން ނަމަ، ޚަރަދުކުރުމުން ހުސްވެ ފަޤީރުވެދާނެކަމަށް ބިރުން، އެ ޚަޒާނާތަކުން ޚަރަދުނުކުރެވި
ހިފަހައްޓައި، އެ ތަކެއްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން ދަހިވެތިވާނެ ކަމެވެ. ކަންނަލުވެސް ކަމެކެވެ.
އަދި އެހެން ބައިކަމަށް، އެ ޚަޒާނާތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ނުދޭނެ ދޮށީ ވެސް ވެއެވެ.

154– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދެކެނީ، ދަހިވެތިކަމުގައި، އިންސާނާގެ ޚާއްޞިއްޔަތުގައިވާ ނުހަނު ބޮޑު ހުރި ސިފައެކެވެ. ނަމަވެސް، الله ﷻ އެ މީހަކަށް އީމާންކަމުގެ ނިޢުމަތް ދެއްވައި، އެ إلهُގެ މަގުގައި ހޭދަކުރުމުގެ ތައުފީޤު އެ މީހަކަށް ދެއްވި މީހަކީ، އެ ހުރިސިފައިގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަން، ދަހިވެތިކަމުން ސަލާމަތްވެވޭނެ މީހެކެވެ.[155]

ދަންނާށެވެ! މުސްލިމުންގެ ކިބައިގައި ހުންނަ ދަހިވެތިކަން ބަޔާންކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ކަމުގައި ވިޔަސް، ދަހިވެތިކަމުގެ ސިފައަކީ، ގިނަ މުސްލިމުންގެ ސިފައެއް ކަމަށް މި އާޔަތުން ދަލީލުކުރެއެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ إِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾

﴿101﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، مُوسَى عليه السلام ގެންނެވި ރިސާލަތުގެ ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރާ ނުހަނު ފާޅުވެގެންވާ ބޮޑު ނުވަ މުޢުޖިޒާތް، مُوسَى عليه السلامއަށް، މިވަނީ إلهُ ދެއްވީމެވެ. އެ ނުވަ މުޢުޖިޒާތަކީ، އެ ރަސޫލާގެ އަސާދަނޑި، އެ ރަސޫލާގެ އަތްޕުޅުގައި ވެއްޓެން ހުދުކަމާއި، އެ ރަސޫލާގެ ދުވަސްވަރު، ވާރޭ ނުވެހި، ޤަޙުޠުވެއް މަރުވެ، ދަނޑުވެރިކަން ހަލާކުވެ، ވާތުމަތަކަށް ބަލިޖެހި ފަނިކައި ހަލާކުވުމުގެ ސަބަބުން އައި ތަދުވެރިކަމުގެ އަހަރުތަކާއި، ޖަރާދާއި، ކަސްދޫކަނިދާއި، އުކުނާއި، ބޯޅަ އަދި ލޭއާއި، މި ނުވަ މުޢުޖިޒާތެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާ، ޔަހޫދީންނާ ނިކަން ސުވާލުކުރައްވަބައްލަވާށެވެ! ފިރުޢައުނުގެ ގައުމުން ކަމުގައިވާ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންގެ ގާތުން، مُوسَى عليه السلام ރަސޫލުކަމުގެ ވަޙީގެން، ތަފާތު ވަގުތުތަކުގައި އެ މުޢުޖިޒާތުތައް ގެންނެވުމުން، އެ ރަސޫލާއާމެދު ކަންތައް ހިނގި ކިހިނެއްކަމެއްތޯއެވެ؟

155- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ލަށް، އެ މުޢުޖިޒާތްތައް ދެއްކެވުމުން، مُوسَى ﷺ ގެ އަރިހުގައި فِرْعَوْنُ ދެއްކެވިއެވެ.
އޭ މޫސައެވެ! އަޅުގަނޑަށް ހީވާގޮތުގައި ތިބާ ތިޔަ ވަނީ ސިޙްރުކުރެވިފައި، އެ ސިޙްރުގައި
ބަނދުވިލަފައެވެ. އަދި ތިބާއަށް ޢަޤުލު ސިޙްރުވެފައި، ތިބާގެ ބުއްދިފުޅުގެ ދައްކަން
ގަދަވެގެންފައެވެ. އެހެނީ، ތިބާ ތިޔަ ގެންނަވަނީ ބުއްދި ހައިރާންކުރުވާ، ވިސްނުމަކާނުން
އަޖައިބުކުރުވަނިވި ކަންތައްތަކެކެވެ.[156]

މި އާޔަތުން ފެނިގެން މި ސޫރަތުގެ 104 ވަނަ އާޔަތުގެ ނިޔަލަށް ބަޔާންވެގެންވާ ސަބަބު

މި ހަމަތަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމަކީ، مُحَمَّدُ ﷺ އަށް ދެއްވުން ރިސާލަތުގެ ތެދުކަން
ހަމަޖެހުންދިނުން އެކުވެރިން ޖަހައެވެ.[157]

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾

﴿102﴾ فِرْعَوْنُ އެ ދެންނެވި ވާހަކަތަކަށް ރައްދުދެއްވުމުގެ ގޮތުން، مُوسَى ﷺ
ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ فِرْعَوْنُއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، މި މުޢުޖިޒާތްތައް ބާވައިލެއްވީ،
އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރި رَبُّ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކުން ނޫން ކަން، އެއްވެސް
ޝައްކެއްނެތި ކަލޭގެ ހަނދާނުގައި އޮންނާނެއެވެ. އަދި އެ މުޢުޖިޒާތްތައް ފެންނަމުން،
އަޅުގަނޑަށް ބޭނުންވަނީ ހަލާކުވެދާނެ ކަލޭ ވެސް ކަލޭގެ ހަލާކު އޮންނާނެއެވެ.
އަދި، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އެއްކަލާނގެކަމުގެ މައްސަލައިގައި، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް އިންކާރުކުރި
ކަލޭ މިހާ ބަދުއިޚުލާސްނަމަ رَبُّ ކަލޭގެ އަޅުގަނޑު ވެސް، ގަސަމު ވިސްނާ ނުކުރެވޭ
ދިރުމެއް، އެ މުޢުޖިޒާތްތަކުން ދަލީލު ދިނުމަށްފަހު ލިބިގަތުމެވެ.

156- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلإِمَامِ الْقُرْطُبِي

157- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދެނެގަންނަކަމަކު، އެ ހުރިހައި ކަމަކަށް ކަލޭ މިއަދު ކުރަނީ އިންކާރުކުރެވެ. މި ފަދައިން ވިދާޅުވުމަށް ފަހު، فِرْعَوْنُއާ ދުޢާބަދުކުރައްވައި مُوسَى ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ فِرْعَوْنُއެވެ! ކަލޭގެ ޙަމަގޮތަށް މިއަދު ހުރިގޮތުން، ކަލޭ ދުރަވެ ނިކަމެތިވާނޭ ކަލާއި، ކަލޭއަކީ ހުރިހައި ހެޔޮކަމަކުން މަޙްރޫމުވެ، ގެއްލި ހަލާކުވެގެންދާ މީހަކު ކަމަށް އަޅުގަނޑު ކަށަވަރުކޮށް ދެކެންނެވެ.[158]

فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ فَأَغْرَقْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا ١٠٣

﴿103﴾ فِرْعَوْن އެ ދެއްކި ވާހަކަތަކަށް، مُوسَى ﷺ ދެއްކި ޖަވާބުގެ އަޑުއިވުމުން، فِرْعَوْنُ ގަސްތުކުރީ، مُوسَى ﷺއާއި ބަނީ އިސްރާއީލުގެ މީހުންނަށް ބިރުދައްކައި، މިސްރުގެ ބިމުން އެބައިމީހުން ނެރެ ބޭރުކޮށްލުމަށެވެ. ނަމަވެސް، اللهُ ﷻ އިރާދަކުރެއްވީ، فِرْعَوْنُ ގަސްތުކުރި ގޮތާ މުޅިން ޚިލާފަށެވެ.

އެގޮތުން، مُوسَى ﷺއާއި، އެ ބަސްތޫރާގެ އަރިހުގައި ތިބި މުއުމިނުންގެ ޖަމާޢަތް އައިސް، فِرْعَوْنُއާއި އޭނާގެ ލަޝްކަރު ކަނޑުގެ އައްސޭރިއަށް ނުކުތް ހިނދު، اللهُ ﷻގެ އަމުރުފުޅުން، مُوسَى ﷺގެ އަސާގަޑިން ކަނޑުގައި ތެޅެއްސެވުމުން، ކަނޑުގެ ތޮށިގަނޑު ދެ ފަރާތަށް ކަނޑައެޅުމުން ގޮސް ކަނޑުތެރެއިން މަގެއް ހެދުނެވެ. ދެން، مُوسَى ﷺއާއި، އެ ބަސްތޫރާގެ އަރިހުގައި ތިބި މުއުމިނުން އެ މަގު ހުރަސްކޮށް ކަނޑުގެ އަނެއް ފަރާތަށް ނުކުމެ ވަގުތު، فِرْعَوْنُއާއި އޭނާގެ ލަޝްކަރުގެ މީހުން ވެސް އެ މަގުން ހިނގައިގަތެވެ. އެ ހިނދު ދެ ފަރާތަށް ކަނޑިފައި އޮތް ކަނޑުގެ ތޮށިގަނޑު އައިސް އެބައިމީހުން ވަށައިލިއެވެ. އަދި، فِرْعَوْنُއާއި އޭނާގެ ލަޝްކަރުގެ އެންމެން ކަނޑަން ޣަރަޤުކުރައްވައި، މިޔަން إِلٰهُ، އެ އެންމެން މަރުވެގެންދިޔައެވެ.

158- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެއީ، فِرْعَوْنُ އާއި އޭނާގެ ލަޝްކަރުގެ މީހުން އެ ކުރި ނުބައި ޢަމަލުގެ ސަބަބުން،
الله ﷻ އެބައިމީހުންނަށް ދުނިޔާގައި ދެއްވި އުޤޫބާތާއި ސަބަބެވެ.[159]

وَقُلۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِۦ لِبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱسۡكُنُواْ ٱلۡأَرۡضَ فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ ٱلۡأٓخِرَةِ جِئۡنَا بِكُمۡ لَفِيفٗا ١٠٤

﴿104﴾ އަދި، فِرْعَوْنُއާއި އޭނާގެ ލަޝްކަރު ކަނޑުގައި ޣަރަޤުކުރެއްވުމަށް
ހަލާކުކުރެއްވުމަށްފަހު، އެބައިމީހުން ނިކުމެވުނުމަށް ފަހު، ބަނީ އިސްރާއީލުގެ ބައިގައި
މީހުންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ އަންގަވައިފީމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ޝާމުކަރައިގެ ބިމުގައި
ވަޒަންވެރިވެ އެ ތަނުގައި ދިރިއުޅޭށެވެ!

ދެން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުނިޔެއިން އިމާންވުމަށް ފަހަރާއި، ހަށިތަކާއި ފަހަރާ އަދި
އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުން މަރުވެ ޤިޔާމަތް ދުވަސް ގާތްވުމުން،
އެ އެންމެން އަލުން ދިރުއްވައި، ކަންކަމާއި ހުކުމްވުމައި، މަޙްޝަރުގެ މައިދާނަށް
ގެންނަވައި، ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން އެއްތަނަކަށް އެއްކުރައްވާނެމެވެ. އެއީ، އެންމެހައި
ޚަލްޤުތަކުންގެ ޙިސާބުބެއްލެވުމައި، ދުނިޔާގައި އެބައިމީހުން ކޮށް ޢަމަލުތަކަށް ޖަޒާދެއްވާ
ބަދަލު ދެއްވާ ނުވަތަ ސަޒާ ދެއްވުމަށެވެ.[160]

وَبِٱلۡحَقِّ أَنزَلۡنَٰهُ وَبِٱلۡحَقِّ نَزَلَۗ وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا ١٠٥

﴿105﴾ އަދި، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ޙައްޤު ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ ޙައްޤު ގޮތުގައެވެ.
އެއީ، ތިމަން إِلٰهُގެ އަމުރުތަކާއި، ނަހީތަކާއި، ވަޢުދާއި ވަޢީދުގެ ބަސްތަކާއި،
އިސްލާމީ އުސޫލުތަކުގެ މިންގެ ޒަބުތުކުރުމާއި، ރިވެތި މާތް އަޚްލާޤާއި
އަދަބު އިންސާފު ފަދަ ފުރިހަމަ ސިފަތައް ހުރި ހުކުމްތަކާ އެކުގައެވެ.

159– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
160– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ކީރިތި ޤުރުއާން ބާވައިލައްވައިފައި ވަނީ،
އެ ގޮތަށް އެއްވެސް އުނި އިތުރެއް އަދި ބަދަލެއް ވިއަސް ނުގެނުވާ ގޮތަށް،
ރައްކާތެރިކުރެއްވިގެންވާ ގޮތުގައެވެ.

އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި ރަސޫލުކަން ދެއްވައި، އިބަ ރަސޫލާ އަންގަވައި މީސްތަކުންގެ
ގާތަށް، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވީ، ތިމަން إِلٰهُގެ އެއްކައުވަންތަކަން ޤަބޫލުކޮށް އީމާންވެ،
ތިމަން إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތައް އެ އަމުރުކުރެއްވިގޮތަށް ކުރުމުން، ތިމަން إِلٰهُގެ
އަޅުތަކުންނަށް ލިބޭނެ ޘަވާބުގެ ވާހަކައިން އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާ ރަސޫލަކު
ކަމުގައެވެ. އަދި، ތިމަން إِلٰهُއަށް ކާފިރުވެ، ތިމަން إِلٰهُ، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތައް
ކުރުމުން އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭނެ ޢުޤޫބާތުގެ ވާހަކައިން ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާ
ރަސޫލަކު ކަމުގައެވެ. އެ ނޫން އެހެން އެއްވެސް ކަމަކަށް، ތިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާ
ނުފޮނުއްވަމެވެ.[161]

وَقُرۡءَانٗا فَرَقۡنَٰهُ لِتَقۡرَأَهُۥ عَلَى ٱلنَّاسِ عَلَىٰ مُكۡثٖ وَنَزَّلۡنَٰهُ تَنزِيلٗا ﴿١٠٦﴾

﴿106﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، އިބަ ރަސޫލާއަށް، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ،
ތެދުމަގަކީ ކޮބައިކަމާއި، މަގުފުރެދުމަކީ ކޮބައިކަމާއި، ޙައްޤަކީ ކޮބައިކަމާއި، ބާޠިލަކީ
ކޮބައިކަން ނުހަނު ތަފްޞީލުކޮށް އެ ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް އެކަމަށެވެ. އަދި
ވަކިވަކިން ބައިބައިން އެ ޤުރުއާން ބާވައިލައްވައި، އެ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުން
ތިމަން إِلٰهُ ލަހަރަކުރެއްވީމެވެ. އެއީ، މީސްތަކުންނަށް ވިސްނޭނެ ފަސޭހައިން،
އިބަ ރަސޫލާ އެ ޤުރުއާން ކިޔަވައި ވިދާޅުވެ، އެ ޤުރުއާން އެބައިމީހުންނަށް އިއްވަވައި
ދެއްވުމަށެވެ.

161- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ، އެކިއެކި ޙާދިޘާތަކާއި ތަފާތު ޙާލަތްތަކަށް ނިޔާކުރާގޮތުގެ މަތީންނެވެ.[162]

ދަންނާށެވެ! اللَّوْحُ الْمَحْفُوظُން، ދުނިޔޭގެ އުޑުގައިވާ بَيْتُ الْعِزَّةައަށް، ކީރިތި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ އެކީ އެއްފަހަރާއެވެ. ދެން އޭގެފަހުން، جِبْرِيلُ عليه السلام ގެ މެދުވެރިކަމުގައި، ކަށް އިތުރު ރަސޫލާގެ މައްޗަށް، ކީރިތި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުމުގައި ވަކި ބައިބައިކޮށް ވަކިވަކިންނެވެ. އަދި މި ބާވައިލެއްވުން ފުރިހަމަވީ ތޭވީސް އަހަރު ދުވަހުންނެވެ.[163]

قُلْ ءَامِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوْ لَا تُؤْمِنُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهِۦٓ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾

{107} އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާގެ ރިސާލަތު ދޮގުކުރާ ކާފިރުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! މި ޤުރުއާނަށް އީމާންވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އެދޭ ނަމަ އީމާންވާށެވެ! ނުވަތަ އެ ޤުރުއާނަށް އީމާންވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ނޭދޭ ނަމަ އީމާންނުވާށެވެ! އެހެނީ، އެ ޤުރުއާނަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމުގެ ސަބަބުން، އެ ފޮތަށް ލިބޭނެ އިތުރު ފުރިހަމަ ކަމެއް ނުހުންނާނެއެވެ. އަދި، އެ ޤުރުއާނަށް އީމާންނުވެ، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވި ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން އެ ފޮތަށް ލިބޭނެ ކިތަންމެ ކުޑަ އުނިކަމެއް ވިޔަސް ނުހުންނާނެއެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން، އެ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ސަމާވީ ފޮތްތައް އުނގެނުން ލިބި އިލްމުވެރިންނަށް ވެސް، ނަބީކަމަކީ ކޮބައި ކަމާއި، ވަޙީއަކީ ކޮން އެއްޗެއް ކަން އެނގިފައެވެ.

162- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

163- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެންނަމަވެސް، އެ ކުރީ ޢިލްމުވެރިންގެ ގާތުގައި އެ ޤުރްއާން ކިޔުވި، އެބައިމީހުންނަށް
އެ ޤުރްއާން އިއްވައިދެވިއްޖެ ނަމަ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ބޮޑުވެރިވެ، ސަޖިދަކުރާ ހާލު
މޫނުމަތިން އެބައިމީހުން ވެއްޓެއެވެ.[164]

وَيَقُولُونَ سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾

﴿108﴾ އަދި، އެ ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ސަމާވީ ފޮތްތައް
އުނގެނިގެން ތިބި ޢިލްމުވެރިންނަށް، އެ ޤުރްއާންގެ އަޑުއިވުމުން، ޝުކުރުގެ
ސަޖިދައަށް ވެއްޓެއެވެ، ސަޖިދައިގައި ވިދާޅުވަނީ ތަސްބީޙަކާއި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ދަންނަވަމުވެ!
އަޅުގަނޑުގެ ވެރި رَبُّގެ ހުސްޠާހިރުވަންތަކަމާއެވެ! މުޝްރިކުންގެ ބުނުން، އިބަ إِلٰهއަށް
ނިސްބަތްކޮށްދޭ އެ އުޒު އެންމެހައި އުނި ސިފަތަކުން ހުސްޠާހިރުވެ، ހުރިހައި އުނިކަމަކުން،
އިބަ إِلٰهُ، ބޮޑުއަށްވުރެ ގެންވަމުއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ކިޔަވަންތެރިންނަށް
ޘަވާބުދެއްވައި، އުޅުދުންތެރިންނަށް އަޒާބުދެއްވާނޭ ކަމަށް، އަޅުގަނޑުގެ
ވެރި رَبُّ ކުރައްވައިފައިވާ ވަޢުދުފުޅަކީ، ފުރިހަމަކުރައްވާ ނުގެން ވަޢުދުފުޅެއް ކަން
ކަށަވަރެވެ.[165]

وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ۩ ﴿١٠٩﴾

﴿109﴾ އަދި އެ ކުރީ ޢިލްމުވެރިންނަށް، އެ ޤުރްއާން ކިޔުވާ އަޑުއިވިއްޖެ ނަމަ،
الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ބޮޑުވެރިވެ ރޮމުން، މޫނުމަތިން ސަޖިދައަށް އެބައިމީހުން ވެއްޓެއެވެ.
އަދި، އެ ޤުރްއާންގެ އަޑުއިވުމުން އެބައިމީހުންނަށް އިތުރުވަނީ، ކިޔަމަންތެރިކަމާއި،
މަޑުމައިތިރިކަމާއި، ބޮޑުވެރިކަމެވެ.

164- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
165- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި، الله ﷻ ގެ ކަނަރުގަދުންވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަން އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ވަދެ، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ބޯލަނބައި އެބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެއެވެ.[166]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ މުއުމިނުން، ކީރިތި ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް އީމާންވި މީހުންގެ ބައެއް ސިފަތަކެވެ.[167]

އަދި ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތަކީ ސަޖިދައިގެ އާޔަތެކެވެ. އަދި ސަޖިދައިގެ ކޮންމެ އާޔަތެއް ކިޔުމުގައި ކަމުގައި ވިޔަސް ނުވަތަ އަޑުއިވުން ކަމުގައި ވިޔަސް، ތިލާވަތުގެ ސަޖިދަކުރުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. ތިލާވަތުގެ ސަޖިދަކުރާއިރު ކުރަނީ އެންމެ ސަޖިދައެކެވެ.

قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ أَوِ ٱدْعُوا۟ ٱلرَّحْمَٰنَ ۖ أَيًّا مَّا تَدْعُوا۟ فَلَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَٱبْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾

﴿110﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! الله ﷻ ގެ ބަސްފުޅަށް ކުށްތަންވެވަޑައިގެން، އެ إِلٰهُ ގެ ބަސްފުޅުމަތިގައި، އިބަ ރަސޫލާ ދުޢާދަންނަވާއިރު، «يَا اللهُ يَا رَحْمٰنُ» މި ދަންނަވަމުން ވިދާޅުވެ ދުޢާކުރައްވަމުން، އެ ކަމަށް އިންކާރުކުރާ މުޝްރިކުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! الله މި އިސްމުފުޅު ވިޔަސް އަދި الرَّحْمٰنُ މި އިސްމުފުޅު ވިޔަސް، މި އިން ކޮންމެ އިސްމުފުޅަކީ ވެސް، الله ﷻ ގެ ހެޔޮ އިސްމުފުޅުތަކުގެ ތެރެއިންވާ އިސްމުފުޅެކެވެ. ވީއިރު، الله މި އިސްމުފުޅުން ގޮވައި، ދިޔަހަރުދަނާކުރުން، އެ إِلٰهَ އަށް ދުޢާދަންނަވާށެވެ! ނުވަތަ الرَّحْمٰنُ މި އިސްމުފުޅުން ގޮވައި، ދިޔަހަރުދަނާކުރުން، އެ إِلٰهَ އަށް ދުޢާދަންނަވާށެވެ!

166- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

167- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އެ އިން ކޮންމެ އިސްމުތަކުގެއް މުދުވެރިކޮން ނުވަތަ، އެ އިލާހުގެ އިސްމުތަކުގެ ތެރެއިން އެ ނޫން އެހެން އިސްމުތަކުގެއް މުދުވެރިކޮން ދުއްބާކޮން، އެ އިލާހަކު ދެންނެވި ކަމުގައި ވިޔަސް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެ ދެންނެވިހެ، ﷲ ﷻ އަށްވެ. ކަން ވީހެން ހުރިހާ އެއްޗެ، އެ އިލާހުގެ އިސްމުތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުން އިސްމުތަކުން، އެ އިލާހަށް ދެންނެވޭނެވެ! ދެން، އިސްމުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ރަނގަޅުވެސް އެންމެ ފުރިހަމަ އަދި އެންމެ ޞައްޙަ މޫރިތި އިސްމުތައް، ﷲ ﷻ އަށް ޚާއްޞަވެގެން ވެއްޖެ. އަދި ސިފަތައް ތެރެއިން އެންމެ ފުރިހަމަ ސިފަތަކެއް، އެ އިލާހަށް ޚާއްޞަވެގެން ވާނެއެވެ. ފަހަރެއް، އެ އިލާހުގެ އިސްމުތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ އިސްމުތަކާ އަދި ސިފަތަކާ ވެސް ނުހަނު ރަނގަޅު އިސްމުތަކާވެ. އަދި ސިފަތަކާވެ.

އަދި، އިބަ ރަސޫލާ ނަމާދުފުޅުކުރައްވާއިރު، މާ ބާރަކަށް ޤުރުއާން ކިޔަވައިނުދެއްވާށެވެ! އެހެނީ، އިބަ ރަސޫލާ ކިޔަވައިދެއްވާ އަޑު މުޝްރިކުންނަށް އިވިއްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުން، އިބަ ރަސޫލާއަށް ފުރައްސާރަކުރާނެތެވެ. އަދި، އިބަ ރަސޫލާ ނަމާދުފުޅުކުރައްވާއިރު، މާ މަޑުން ވެސް ޤުރުއާން ކިޔަވައިނުދެއްވާށެވެ! އެހެނީ، އިބަ ރަސޫލާ ނަމާދުފުޅުކުރައްވާއިރު، މާ މަޑުން ކިޔަވައިދެއްވާ ނަމަ، އިބަ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ނަމާދުކުރައްވާ ޞަޙާބީބޭކަލުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ކިޔަވައިދެއްވާ އާޔަތްތަކުގެ އަޑު، އިވިގެނެއް ނުގަންނަވާނެތެވެ. ވީމާ، އިބަ ރަސޫލާ ނަމާދުފުޅުކުރައްވާއިރު، މެދުމިން އަޑުގަދަކޮށް، އިބަ ރަސޫލާ ކިޔަވައިދެއްވާށެވެ![168]

168- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ابْنُ عَبَّاسٍ ﵄ގެ ޙަދީޘުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. «يَا اللهُ يَا رَحْمٰنُ» މި ފަދައިން ވިދާޅުވެ رَسُولُ اللهِ ﷺ ދުޢާކުރައްވާ އަޑު މުޝްރިކުންނަށް އިވުމުން އެބައިމީހުން ބުނެއުޅުނެވެ. مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللهِ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަމުރުކުރައްވަނީ، އެންމެ إِلٰهަކަށް ގޮވައި ދުޢާކުރުމަށް އުޅުއްވަނެވެ. ނަމަވެސް، مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللهِ އެ ދުޢާކުރައްވަނީ ދެ އިލާހުންނަށެވެ. ދެން، އެ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވި، އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކައަށް، اللهُ ﷻ ދެއްވި ރައްދު، މި އާޔަތުގެ ކުރީކޮޅުގައި ވެއެވެ.[169]

ދެން އެއަށްފަހު، މި އާޔަތުގެ ފަހުކޮޅުގައި ވަނީ، މައްކާގެ ފޮރުވިލައްވައިގައި ހުންނަވައިގެން، رَسُولُ اللهِ ﷺ އިސްލާމް ދީނަށް ގޮވައިލެއްވި ދުވަސްވަރު، މައްކާގެ މުޝްރިކުންނަށް، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ އަޑު އިވިއްޖެ ނަމަ، އެ ޤުރުއާނަށާއި، އެ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވި ފަރާތަށާއި، رَسُولُ اللهِ ﷺގެ އަރިހަށް، އެ ޤުރުއާނާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ފަރާތަށް އެއްޗިހި ގޮވައި ބަދުބަސް ބުނެ އުޅޭތީ، މާ ހަރުއަޑަކުން ޤުރުއާން ކިޔަވައިދެއްވުމުން، اللهُ ﷻގެ ރަސޫލާއަށް، އެ إِلٰهُ ކުރެއްވި އަމުރުފުޅެވެ. ނަމަވެސް، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ތިއްބަވާ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް، އެ ޤުރުއާން ރަސްފުޅުކުރެއްވުމަށް މަގުދައްކަވާލެއްވުމަށް ބަލާއި، މާ މަޑުން ކިޔަވައިދެއްވުމެވެ، ދެމެދުގެ އަޑުފުރެއްގައި ޤުރުއާން ކިޔަވައިދެއްވުމަށް، މި އާޔަތް ނާޒިލް ވެވަޑައި، اللهُ ﷻގެ ރަސޫލާއަށް، އެ إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވިއެވެ.[170]

وَقُلِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي لَمۡ يَتَّخِذۡ وَلَدٗا وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٞ فِي ٱلۡمُلۡكِ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ وَلِيّٞ مِّنَ ٱلذُّلِّۖ وَكَبِّرۡهُ تَكۡبِيرَۢا ﴿١١١﴾

169- صَحِيحُ الجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي وَصَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِمٍ

170- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿111﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! އެންމެހައި ޙަމްދާއި ޘަނާއާއި ތަޢުރީފާ އަދި ޝުކުރައި ފުރިހަމަވަރަކަށް ލިބިވޮޑިގެންވަނީ، ހަމައެކަނި اللهُ ﷻ އަށެވެ. އެ إِلٰهި، އެ إِلٰهަކީ އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ނުވާ، އުލޫހިއްޔަތުގައާއި، ވެރިކަމާއި، ރަސްކަމުގައި އަދި އެ ނޫން ކަމެއްގައި ވިއަސް، އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު، އެ إِلٰهަކަށް ނުވާ، އެއްކަލައުވަންތަ إِلٰهއެވެ.

އަދި ނިކަމެތިކަމުން ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ ރައްކާތެރިއަކުނުވުމުގައި ވިއަސް އަދި އެ ނޫން ކަމެއްގައި ވިއަސް، އެ إِلٰهަކީ އެހީތެރިވެ ވާގިވެރިވެ މަދަދުވެރިވާނެ އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ބޭނުންނުވެވޮޑިގެންވާ، އެއްކަލައުވަންތަ إِلٰهއެވެ. އަދިޔެއްޗަ! އެ إِلٰهި، ކޮންމެ ކަމަކުން ކުޑަކުރުންވަންތަ، އަދިއްޔަ ފާހަގަކުރައްވައިގެން ފުރިހަމަވެގެންވާ إِلٰهއެވެ. ވީމާ، ތިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި ربُّގެ މަތިވެރިވަންތަކަމާއި މާތްވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަން ބާރުނަގައިވައި ތަކްބީރުވިދާޅުވެ، އެ إِلٰهަށް ޙަމްދާއި ޘަނާއާއި ތަޢުރީފު ދަންނަވާށެވެ! އަދި ހަމައެކަނި، އެ إِلٰهަށް އަޅުކަންކުރައްވައި، ޝުކުރައި އަޅުކަމެއް، އެ إِلٰهަށް ގާބިލުކުރައްވާށެވެ! އެކަނި ހަމައެކަނިވުމުން، އެ إِلٰهަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ވިއަސް އަދި ބައިވެރިޔަކު ވިއަސް ނުވެއެވެ.[171]

ދަންނާށެވެ! އެއްވެސް ކަމެއްގައި، އެއްވެސް ފަރާތެއްގެ އެހީތެރިކަމާއި ވާގިވެރިވެރިކަމަކަށް، اللهُ ﷻ ބޭނުންނުވެވޮޑިގެންވާ ކަމާއި، ހުރިހައި ކަމެއްގައިމު، އެންމެހައި ހައިބަތުކަމުން ވަނީ، އެ إِلٰهަށް ބޭނުންތެރިވެގެން ކަން މި އާޔަތުން ރަނގަޅަށް އެނގެއެވެ.[172]

171- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
172- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتُرُونِي التَّعْرِيفُ بِالسُّوَرِ

رَسُولُ اللهِ ﷺ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

(خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، އެންމެ ހެޔޮ މީހަކީ، ޤުރުއާން އުނގެނި އަދި އުނގަންނައިދޭ މީހާއެވެ." އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.

(مَنْ عَلَّمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، كَانَ لَهُ ثَوَابُهَا مَا تُلِيَتْ) މާނައީ: "اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ފޮތުން އާޔަތެއްގެ މިންވަރު ވެސް އުނގަންނައިދިނީ މީހަކަށް، އެ އާޔަތް ކިޔަވާހައި ހިނދަކު އެ ކަމުގެ ޘަވާބު ލިބިލިބިހުންނަހުއްޓެވެ."